

Per Petešun

Odbijam

Per Petešun

Odbijam

 Geo
poetika

Per Petešun

ODBIJAM

S norveškog prevela
Jelena Loma

Naslov originala
Per Petterson
Jeg nekter

Ejvindu

*Oh sister am I not a brother to you and one
deserving of affection...*

BOB DILAN

(Eng.: O sestro nisam li ti ja brat/dostojan ljubavi - Prim. prev.)

Jim. Septembar. 2006.

Mrak. Sati je bilo pola pet izjutra. Vozio sam ka Heregordskom putu iz pravca Hauketua. Pred stanicom u Ljanu skrenuo sam levo preko železničkog mosta, bilo je crveno, ali nikog nije bilo na vidiku, pa sam svejedno skrenuo. Kada sam prešao most i još malo odmakao tim putem, iza one radnje - zove se Karusel pred farove mi izlete neki čovek kao da ga je sama tama tu izbacila. Zateturao se kad sam ga ugledao. Pritisnuo sam kočnicu, točak zastade i auto uz grozno cviljenje prokliza ukoso još nekoliko metara, pa zastade tik ispred čoveka. Motor naglo utihnu. Bio sam siguran da sam ga udario branikom.

Ipak, nije pao. Oslonio se na haubu, ustuknuo tri koraka i zanjihao se. Video sam mu oči zaslepljene svetlošću farova. Zurio je ka vetrobranu, ali me nije video, teško da je išta video. Kosa mu je bila duga, duga mu je bila i brada, a pod miškom je stezao neku sivu torbu. Načas pomislih da je to moj otac, ali nije bio. Oca nikad nisam video.

A onda je čovek nestao u tami s druge strane puta, tamo gde se staza okomito spušta ka Ljanskoj dolini. Još sam neko vreme sedeo ukočenih ruku, grčevito se držeći za volan iskosa parkiran na Heregordskom putu, dobro u suprotnoj traci. Još je bilo mračno, sad je bilo i mračnije. Ugledah farove iz suprotnog smera. Okrenuo sam ključ, ali nije hteo da upali, pa okrenuh ponovo i ovoga puta motor zagrme. Osetio sam da dišem vrlo plitko, dahtao sam kao pas. Vratio sam se u rikverc u sopstvenu traku pre nego što je naišao onaj auto, a onda oprezno skrenuh i polako se uputih ka Moseveju i u dnu puta skrenuh desno, ka Oslu.

Tada sam živeo severoistočno od Osla, u oblasti Rumerike, bilo je to u vreme Stoltenbergove prve crveno-zelene vlade, pa opet, sve sam se ređe vozio auto-putem - jednostavnijim putem do grada - već sam prestonici prilazio sa istoka u širokom luku, od Lilestrema preko Enebaka i Hauketua, jer su me za ta mesta vezivale lepe uspomene.

Bio je to duži put i trebalo mi je više vremena, ali nisam mario, jer sam već godinu dana bio na bolovanju. Nisam znao šta me dalje čeka. Stigao mi je poziv iz Socijalnog da im se javim, ali valjda nisu

smerali da me odmah pošalju na posao. Dokle god sam redovno uzimao lekove, dani su se nizali bez većih trzavica.

...

Vozio sam Mosevejom nešto ispod šezdeset na sat do visećeg mosta koji povezuje ostrvo Ulvej s kopnom. Još nije bilo saobraćaja. Prešao sam most koji se blago njihao poda mnom, bilo je prijatno, kao na brodskoj palubi, voleo sam taj osećaj.

Parkirao sam se na čistini s desne strane puta, pa sam se zavalio u sedištu, zažmurio i čekao. Disao sam dijafragmom. A onda sam otvorio vrata, iskočio iz auta, zaobišao ga, otvorio prtljažnik i otud izvadio staru crnu torbu s priborom za pecanje. Ništa komplikovano, samo struna sa dvadesetak udica i tegom na kraju.

Duž ograde se beše okupilo više redovnih pecaroša koji su tu dolazili već desetak i više godina. Bio sam jedini novajlija u možda isto toliko godina, ali me niko nije pitao zašto sam se odjednom tu stvorio. Kako bilo, sada sam već tri meseca dvaput nedeljno stajao s njima kraj ograde.

Kad sam naišao na most s torbom u ruci, najbliži pecaroš se okrenuo prema meni. Privevši tri prsta kapi, pozdravio me je kao mladi izviđač. Nosio je dva džempera, jedan preko drugog, gornji je bio plav a donji beo - pa, skoro beo, oba su bila ofucana, zvali su ga Jun Smetljar. Nosio je grejače za ruke, možda su to bile i obične rukavice kojima je odsekao prste. Video sam da raznosači novina to rade. Ove su bile neočekivano ružičaste, gotovo crvene.

„Radi li riba?“ upitah.

On očuta, ali mi uz osmeh pokaza duple listove novina na zemlji kod svojih stopala. Na njima je ležao osrednji bakalar i dve mlade skuše, jedna se još malčice praćakala. Namignuo mi je levim okom i triput pokazao svih pet prstiju desne ruke.

„Za petnaest minuta“, rekoh i tiho zviznuh.

Uz ogradu je bila bačena neka plastična kesa sa znakom supermarketa ICA, COOP koji li je već, njegova svakako nije bila, pokraj nje su bile bačene i dve papirne čaše kao i beličasta papirna salveta ulepljena mrljama od kečapa i senfa, a nešto dalje klupko zamršenog lošeg najlona. Jun Smetljar se nakašlja nekoliko puta, suvo i zloslutno privevši rukavice usnama, a onda se okrenu i reče u tamu:

„Prokleti stranci. Pecaju danju.“

...

Prošao sam ga i stao između dva užeta, nešto bliže kopnu, kod devetke, pa otkačih prvu udicu, odvojih pola metra strune i nagnuh se preko ograde u tamu. Pomalo nespretnim pokretima zgloba pustio sam kraj strune s tegom da se odmota do vode. Vrh svake udice obeležio sam crvenom lepljivom trakom. Na vrhuncu svojih pecaroških dana moj bi ujak, u čamčiću koji je budzašto iznajmljivao, odveslao nešto južnije odavde, tamo u Bunefjord, odmah ispred kuće Roalda Amundsena, a kao mamac je uvek koristio meso dagnji. Hteo je da peca u slanoj vodi, bilo je to početkom šezdesetih, daleko bi se odvezao svojim volvom PV da tamo kod Bekenstenskog mola zagazi skoro do ruba gumenih čizmama, pa bi se nagnuo, rukava zavrnutih u uzaludnom pokušaju da ih ne skvasi dok dagnje skuplja u napola isečenu plastičnu kofu koja bi plutala ispred njega. No meni je bilo i suviše komplikovano da se vozim tako daleko zbog mamca, a i riba nije ništa manje grizla nego ujaku u ono vreme. Ne treba ti mamac, rekli su mi pecaroši s mosta, radi i na suvo.

Onda za ogradu pričvrstih osovinu točka, pa je čvrsto uglaviah između stubova. Takve naprave, koje strunu štite od habanja, obično su se stavljale na ogradu čamca. Da sam hteo, verovatno sam je mogao kupiti i u radnji, za novac, ali ova je bila patentirana u kućnoj izradi. Prebacio sam strunu preko osovine i tako sam je lako mogao podizati i spuštati a da je ograda ne istruže sve do pucanja. Jer to mi se već jednom desilo i silno zabavilo sve prisutne.

...

Polako je svitalo. Stajao sam već dva sata, ali nisam ulovio ama baš ništa. To me je pomalo živciralo, no, da budem iskren, nisam više bio toliko oduševljen pecanjem. Ne kao ranije. I ono što bih ulovio redovno bih nekome poklonio.

Obično sam se vraćao kući pre nego što prvi automobili naiđu putem ka mostu, ali tog sam dana odugovlačio. Još nisam ni počeo da se pakujem, a pokraj mene su već prolazili lepi, skupi automobili. Okrenuo sam se leđima prema kolovozu, u staroj, izlizanoj tamnoplavoj mornarskoj jakni zakopčanoj do grla. Tu sam jaknu imao još od detinjstva u Merku i samo joj jedno mesingano dugme

još beše ostalo, nosio sam i pletenu kapu, takođe teget, navukao sam je preko ušiju pa sam straga valjda ličio na sve ostale.

Pričvrstivši strunu za ogradu, okrenuh se i čučnuh da iz torbe uzmem cigaretu - definitivno treba da ostavim duvan, kašljao sam izjutra, što je loš znak - kada tik ispred mene zastade neki auto sa prozorom u visini mog lica. Polako se uspravih s cigaretom u ustima, pripalih je dok sam ustajao štiteći šibicu drugom šakom, uvek sam koristio šibice, nije mi se sviđala ona plastika.

Bio je to jedan siv mercedes, ganc nov, a lak je na njemu svetlucao kao što se koža ponekad presijava, u pojedinim situacijama. A onda se prozor bešumno otvori.

„Ama Jime, jesi li to ti“, reče glas.

Odmah sam ga prepoznao. Bio je to Tomi. Kosa mu je bila tanka i gotovo seda. Ali vodoravni ožiljak iznad levog oka još se video, bled, srebrnkast. Nosio je ljubičasti, do grla zakopčan kaput. Nije izgledao jeftino. Bio je onaj stari, ali je ujedno ličio i na Džona Vojta u filmu Državni neprijatelj. Kožne rukavice. Plave oči. Pomalo zamućen pogled.

„Taj sam“, odvratih.

„Jebote - da prostiš - ali otkad te nisam video. Ima jedno dvadeset pet, trideset godina.“

A ja rekoh:

„Tako nešto. Možda i više.“

Osmehnuo se.

„Pa, svako je otišao svojim putem, zar ne?“

Nije to rekao ni ovako, a ni onako.

„Pa jest“, rekoh.

Smešio se, bilo mu je drago, činilo se, što me vidi.

„A sad ti tu pecaš sa tom kapom, a ja nailazim u ovom autu. Mogu ti reći, nije bio baš jeftin. Ali imam para. Jebi ga, da sam hteo, mogao sam da kupim i dva ili više, i to za keš. Nije li to čudno?“

Osmehnuo se.

„Šta?“

„Kad se stvari tako preokrenu.“

Preokrenu, pomislih. Zar je zaista tako ispalo? Ali nije to rekao da me ponizi, ne ukoliko je bio onaj stari. Naprosto mu je bilo neobično.

„Pa da“, odgovorih. „U pravu si, stvarno je čudno.“

„I, radi li riba“, upita.

„Nikako“, odvratih. „Danas nije moj dan.“

„Ali valjda ne radiš to za život, mislim, ne pecaš da bi se, kako bih rekao - prehranio?“

„Ma ne“, rekoh.

„Jer ako je tako, mogu ti pomoći.“ Ali ja oćutah, a onda Tomi nastavi: „Izvini, glupo sam se izrazio.“ Vidno je pocrveneo i možda je izgledao kao da je malo popio.

„Ma u redu je“, rekoh.

Nije bilo u redu, ali nekad mi je znaćio. Bili smo nerazdvojni.

„Pa, svakako mi je drago što sam te video. Možda neki drugi put, Jime“, reće i bilo mi je pomalo neprijatno kad je izgovorio moje ime, kao da mi je uperio baterijsku lampu u lice, a i nisam znao šta mu znaći ono „neki drugi put“, šta bi tada trebalo da se desi. A onda se prozor sa blago zatamnjenim staklom zatvori, Tomi podiže ruku i auto polako pođe ubrzavajući preko mosta, pa dade migavac za levo, prema gradu. Gotovo se sasvim razdanilo. Bilo je vedro.

...

Istim onim nespretnim pokretima namotao sam strunu na kalem, pričvrstio poslednju udicu i krenuo sa tegom koji se klatio sa kalema. Opušak cigarete koja mi je ionako presela bacih preko ograde, preko žice, i on u luku pade u vodu, strunu ubacih u torbu, a torbu u prtljažnik, tresnuh vratima prtljažnika, pa zaobišavši auto do suvozaćevog mesta, tamo kod žbunja padoh na kolena držeći se obema rukama za stomak. Trudio sam se da dišem polako, ali mi nije pošlo za rukom. Zaplakao sam. Usta sam držao širom otvorena, tako sam bio tiši, a i vazduh je lakše proticao, i nisam previše stenjao. I to je bilo nešto.

Trebalo je vremena da se umirim, morao sam prvo da se umorim. Stoga sam pustio da stvari idu svojim tokom. Čudo jedno, šta sve ćovek ne naući. Naposletku se pridigoh ćvrsto se oslanjajući rukom o vrata automobila, grubo prebrisah lice drugom rukom i iznova zaobiđoh auto. Pecaroši su gledali svoja posla. Trojica su se polako pakovala. Seo sam za volan.

Samo sam ja dolazio kolima. Nisam znao gde žive ostali, ali valjda nisu bili daleko, pošto su dolazili pešaka. Jednom sam im ponudio da ih povezem, ali svi su odbili.

...

Prešavši most, opredelio sam se za kraći put, kroz grad, iako se već formirala kolona na Moseveju. Morao sam da prođem kroz naplatnu rampu, što me je koštalo dvadeset kruna, ali i da sam išao jednostavnijim putem, preko Lerenske šume i naselja Fumse, tamo bi me takođe sačekala naplatna rampa, pa mi je izlazilo na isto.

Izašao sam iz grada u smeru suprotnom od onog kojim sam došao, a u mojoj traci nije bilo mnogo vozila ni gužve. U suprotnoj traci kola su se lančano jedva pomerala ka centm grada dok sam ja na drugoj strani prolazio kroz tunele kod Volerenge i Eterstada, da naposljetku izbijem na svetlost dana i auto-put sa kojeg sam skrenuo desno kod Karihaugena, prema Lilestremu. Čitava Lerenska opština zidala se iznova iz temelja, bila je preorana, sravnjena sa zemljom, a otud će nići tržni centri, parkinzi, posvud su zjapili duboki krateri, na sve strane dizalice, a iza Sulhejmske raskrsnice uzdizala su se brda zasečena poput vekni. A već je stigla jesen - bio je septembar došla je nekako naglo, a ono malo drveća što se držalo u raštrkanim grupicama duž auto-puta svetlucalo je prigušeno u crvenim i žutim tonovima. Na prilazu Relinškom tunelu kroz otvoren prozor automobila ulete hladan vazduh.

...

Iz garaže sam se popeo masivnim stepenicama do prizemlja i otključao vrata trosobnog stana u kom sam živeo sam. Bio sam umoran. Izvio sam vrat i zavrteo sam glavom nekoliko puta. Onda se izuh, cipele sam smestio - petom prema dasci - ispod jakni koje su visile o kukama iznad na zidu, mornarsku jaknu okačio sam o slobodnu kuku, pribor za pecanje ubacio u veliku metalnu kutiju sa slikom petla na poklopcu, u kojoj je nekad stajala mešavina keksa proizvođača Setre, a kutiju potom vratih na policu u ostavi, pa pređoh u kupatilo. Zahvatio sam vodu pod slavinom u šake i temeljno se umio. Pogledah svoj odraz u ogledalu. Tamni podočnjaci, oči crvene u uglu prema korenu nosa. Sigurno sam vozio sa alkoholom u krvi. Tek mi je tad palo na pamet.

Dobro istrlijah lice peškirom pa se u čarapama tiho odšunjah kroz dnevnu sobu. Provirih u spavaću sobu. Još je spavala. Tamna kosa na jastuku. Strane usne. Počekah na pragu. Minutdva. A onda se okrenuh, sedoh na trosed uz salonski stočić i zapalih cigaretu.

Ispuših je do pola. Moram da ostavim duvan. Što ne bih probao baš ove nedelje.

Ugasio sam cigaretu, ustao i izašao u predsoblje. Iz ostave uzeh ćebe, pa se vratih i legoh na trosed. Strahovito su me bolele oči. Jedva sam pomerao kapke, a suva, napeta koža mi se poput maske zatezala preko jagodica. Bio sam ubeđen da neću zaspati. No zaspao sam, a kad sam se probudio, nje više nije bilo. Pokušao sam da se setim njenog imena, ali mi beše iščilelo.

Tomi. 1962.

Tomi, Tomi! Požuri, Tomi!

Tako me je dozivala Tija, moja majka, dobro sam je čuo, toga se sećam, ali danas se više ne sećam šta je njen glas činilo njenim, po čemu se izdvajao od drugih. Odavno se to izgubilo.

Ja, Tomi Bergren, pamtim kako je bilo hladno tog dana, temperatura je bila ispod nule, napunio sam deset godina tog dana kada me je dozivala; Tomi, Tomi! Požuri, Tomi, vikala je, a ja sam izleteo popločanom stazom pokraj poštanskog sandučeta na ulicu, gde sam ispred svake kuće mogao videti čaršave na konopcima prostrte poput uštavljene kože, jednako su uštavljeni bili i kad bi ih žene skinule sa štrika, stajali su uspravno poput zastava, belih zastava, kao da kažu predajem se.

Potrčao sam kao mahnit kad sam čuo da me doziva, vikala je Tomi! Tomi, ali je nisam video, nisam shvatio odakle dopire njen glas. Trčkarao sam ukруг po ulici, gledao tamo i amo, ali nije bilo nikoga na ulici, pa sam potrčao stazom između naše i susedne kuće i preko livade iza Jaruge, često smo se igrali u Jaruzi, Jim i ja, jer nas tu ne bi videli kroz prozor. I tamo kod stena ugledah majku, stajala je u sivom kaputu između breza, u toplom kaputu u Brezovcu, tako smo svi zvali taj šumarak, a najviše drvo u njemu bio je čvornovati bor, raspolučen od vrha pa sve do sredine stabla odakle je rastao kao dva zasebna drveta od kojih jedno nije znalo šta ono drugo radi. Bor je pogodio grom baš one večeri kad sam se rodio, neko mi reče, možda mi je to rekao otac, ali nisam poverovao, mislim, otkud grom na moj rođendan, nije grmelo u ovo doba godine, a kasnije će mi doći Jim, doći će posle ručka, na tortu.

Iza Brezovca livada se prostirala sve do brega, trčao sam koliko me noge nose, a škola se nalazila iza brega, u Merku, i onamo smo išli autobusom svako jutro, svakog bogovetnog dana osim nedelje. Kod Brezovca se nekad nalazilo i imanje po imenu Brezovo, ali više ga nije bilo, nije bilo ambara, kokošinjca niti ičega drugog što pripada imanjima, nestao je traktor i plug iza staje, nije bilo sedala na štalskom zidu, kera na lancu niti vajata, otkad znam za sebe nije tu bilo ničega, nije ostao ni jedan jedini kamen. A tu je bio i ribnjak, nekad je pripadao imanju, a u ribnjaku su živele patke, pričao mi je otac, bila je jedna sojenica u vodi a, eto, i te patke. Osim toga, stanovnici imanja su, ako je verovati mom ocu, pili zelenu vodu iz tog ribnjaka, a meni je zvučalo grozno to što bilo ko pije zelenu vodu u kojoj su obitavale patke, plivale uokolo i radile sve živo.

Upravo sam o tome razmišljao dok sam trčao iz sve snage, razmišljao sam kako neko može piti tu zelenu vodurinu, a kod ribnjaka je stajala moja majka i vikala Tomi! Tomi!, dozivala me je, požuri! Brže! Udaviće se! Pa potrčah još brže, stopala tek da su mi doticala tlo, ali sigurno da su ga doticala - jebi ga, svakako nisam leteo - ali ih više nisam osećao dok sam trčao prema ribnjaku, jer tamo se neko davio, a moja majka nije znala da pliva.

...

Bio je to pas. Lobo je bio u vodi. Prepoznao sam mu smeđu glavu i sivu bradicu koja je jedva virila iznad površine iako je izvio vrat što je više mogao. Izgledao mi je umorno, bio je star i nije mogao da savije reumatične noge, ali bi svakog dana na tim ukočenim nogama odšetao do Sletena da proveri je li njihova keruša u teranju, a naravno da bi keruša bila u teranju, otprilike je dvaput godišnje u nekom trenutku imala teranje, valjda je to tako kod svih keruša određenog uzrasta, ali Lobo više baš i nije mogao da je zaskoči i to sveukupno nije bio naročito lep prizor. Osim toga, bio je već prazan, jalov, to su svi znali, pa se stoga niko ne bi ni pomučio da ga otera, a i što bi. Ma pusti kera da se malo rasonodi, rekao bi Sleten. Ionako mu je duša u nosu.

Imao je pištolj u kuhinjskoj fioci, rekao mi je otac. Sleten.

...

Nije umela da pliva, ali nije ni Lobo sa onim ukrućenim štulama od nogu, pa sam samo protrčao pored nje u sivom kaputu i bacio se u

ribnjak. U toku noći se na površini beše uhvatila ledena pokorica, još se nije otopila i kad sam upao, svuda oko mene začu se krckanje kao kad prelomiš tanku beskvasnu lepinju, a voda je bila hladna, ledena. Batrgajući se u zelenoj vodurini, jednom rukom dograbih pseću ogrlicu, nije bilo lako kretati se u cipelama, i u odeći. Lobo nije mogao da dotakne dno u Brezovskom ribnjaku, a nisam mogao ni ja. Bilo je klizavo i prljivo, i plivao sam vukući ga za sobom, u nekoliko navrata sam pokušao da se odrazim o dno, kao onda kad sam polagao ispit iz plivanja, ali nisam mogao da ga doznam. Ni Lobo mi nije mogao pomoći. Pokušavao je, ali mu je telo bilo poput sidra, nekakve gvožđurije koju je vukao kroz vodu, a pošto mu je crno krzno bilo kratko, Lobo se sigurno ukočio od hladnoće, baš kao što bi se ukrutio i u onoj keruši. Bio sam tad tek dete, pas je bio stariji od mene, ali nismo bili drugari. Bio je šlihtara, muvara i samo je jurio nešto da jebe, i šta si koji moj tražio u tom ribnjaku, rekoh mu, da nisi bio žedan, Lobo, i zapravo sam voleo tog psa, nisam želeo da ostanem bez njega ni dan, i zašto si dolazio čak ovamo da piješ vodu, zar ti je bilo daleko da se vratiš kući.

Konačno dotakoh stopalima dno i izvukoh psa na klizavu obalu ribnjaka tamo gde se raspolučeni bor grčevito držao za zemlju dugim, čvornovatim korenom, zubi su mi žustro cvokotali, naprosto su mi rasli u ustima, a Lobo se sruči na zemlju kao daska, kao drveni pas. Disao je teško, duboko i pištavo kao da ima frulicu u grlu. Ovo mu je poslednji udah, sad će hropac i gotov je, gotov. No nastavio je da diše, a ja se pridigoh u natopljenoj odeći. Bilo je strašno hladno. Sve se na meni lepilo, lepljive zelene pruge prekrile su mi plavi džemper, usta su mi bila puna cvokotavih zuba, ali mi majka reče: svaka čast, Tomi.

Tomi. 2006. Proleće 1966.

U kancelariji mi je zazvonio telefon. Upravo sam se iz garaže popeo liftom na deveti sprat novog solitera u Oslu, tamo dole, skoro uz sam kej. Još sam mislio na Jima. Ofucana torba. Mornarska jakna. Tamna vunena kapa. A nekad se tako lepo oblačio, prvi je u kraju pustio kosu, prvi je nosio plitke zvoncare, mornarsku jaknu i maramu oko vrata. Dugokosi pomorac na kopnu. Izgledao je fantastično.

...

Zvali su me iz policijske stanice u Gornjem Rumerikeu. Odgovorih:
„Da, ja sam.“

Bio sam zadihan iako nisam potrčao ni metar. Previše pijem, eto zašto.

„Možete li doći po svog oca?“

„Ne verujem da mi je otac živ“, rekoh, a onda će policajac: „Pa, nije naročito vitalan, ali nije baš ni mrtav.“

„Jeste li sigurni da je to moj otac?“ upitah, „Kako znate da je on?“, a policajac reče: „A ko bi drugi bio?“

Bio sam ubeđen da je mrtav. Pokušah da izračunam koliko ima godina. Možda sedamdeset pet, možda i više. I živ je. Bilo je to teško zamisliti.

...

U to vreme, 1966, živeli smo u Merku. Otac mi je bio đubretar. Vozio se đubretarskim kamionom. On je bio onaj što stoji pozadi na stepeniku i drži se rukama u rukavicama za šipku pored otvora, pored sjajnih, lučnih žaluzina koje bi se uz strašan tresak zalupile kad kamion krene i uz škripu otvarale kad moj otac skoči sa stepenika i otrči do streha ili ispusta na putu gde su stajale kante za smeće. Otud je vukao četvrtaste metalne kante zapremine sto litara, vukao bi ih iz dvorišta, vukao preko popločane staze, podigao ih na rame i istresao đubre u kamion, a onda bi pot rčao s praznom kantom da uzme sledeću. Ponekad bi nosio i dve odjednom, po jednu u svakoj ruci, pa bi ih u jednom paralelnom pokretu podigao na ramena, prišao kamionu, poklonio se pred otvorom, a smeće bi navrlo kao vodopad s obeju strana njegove glave. U više navrata sam ga video da to radi. Grozan prizor.

Otac nikad nije postao jedan od šofera što se voze visoko u svojim tvrđavama na točkovima, koji nikad ne bi pogledali kroz prozor dok se otac mučio duž puta, ne bi ga pogledali dok nosi po dve kante, bez publike je otac dizao kante, po jednu na svako rame, i bio je najjači u selu. Ne, nikad ga ne bi udostojili nijednog pogleda kroz prozor, već bi samo sedeli s rukama na kolenima, dremljivo nagnuti nad volanom, čekajući da moj otac vrati prazne kante, popne se na stepenik i zalupa im o sjajan lim da krenu još pedeset, ili sto, ili dvesta metara do sledeće strehe. Imao je otac dozvolu, ali nikad nije vozio kamion. Nikad nije dogurao tako daleko.

Imao je neverovatno snažan torzo i ruke. Kad bi se muškarci uveče nadmetali u podizanju debala i svega što bi im palo pod ruku, dizali su kante za mleko, automobilske točkove, više njih odjednom, kamene ploče, gvožđuriju, sve su to podizali dok im mišice ne nabreknu do pucanja, niko nije bio bolji od mog oca. Stoga je bilo pomalo neobično što nas nikad nije tukao pesnicama. Međutim, šutirao nas je, a i noge su mu bile jake, sasvim logično kad malo bolje razmisliš, budući da je trčao tamo i amo s tim kantama u ruci, prirodno da su mu i noge ojačale.

Šutirao nas je čizmama. Šutnuo bi nas s leđa u zadnjicu i ponekad bi to baš zbolelo, a naročito je bilo teško Siri i blizakinjama. Teže su to podnosile nego ja, nisu imale dovoljno jake mišice da zaustave njegovu čizmu. Otac, međutim, nije bio pobornik diskriminacije na rodnoj osnovi, te nas je ravnopravno šutirao sve četvoro.

Uveče, kad bi zaspao u fotelji pred televizorom, mi bismo se okupili u zajedničkoj sobi na spratu, svukli pantalone i jedno za drugim plegali na krevet, pa natrčili zadnjicu da ostalima pokažemo modrice, podlive i brazgotine tamo gde nam je popucala koža, tamo gde još nije zarasla, poredili smo veličinu i boju da vidimo ko je izvukao deblji kraj tog dana, ili bilo kog drugog dana kada bi mu se ćefnulo, a često bi mu se ćefnulo i svi smo dobijali čizmu u zadnjicu, premda sam najviše dobijao ja, pošto sam bio dečak i najstariji.

Tužno mi je bilo da vidim sestre, tešio bih ih govoreći sve najlepše o njihovoj zadnjici, kazao bih im da sigurno nije tako strašno kao što izgleda, uveravao ih da će opet biti lepe, ako je to ono što ih brine. A brinulo ih je upravo to. Plašile su se da neće postati lepe dovoljno brzo, jer im je bilo teško da posle fizičkog idu postrance do tuševa u školi nastojeći da im zadnjica uvek bude okrenuta prema zidu, ne znajući šta da odgovore ako ih neko pita šta im se desilo s njom. Mene je lično bolelo uvo, rekao bih im istinu da su me pitali, ali uglavnom me ne bi ni pitali. Zazirali su od mene.

Ali sestrama nije bilo lako.

...

Jedne večeri kad smo se tako okupili u sobi da ih potapšem i pomilujem po zadnjici, da ih tešim i govorim im da su lepe ma kako trenutno izgledale, najjednom osetih želju da ih tako tešim, da ih milujem tamo gde najviše boli; potpuno me je ophvala, savladala ta

želja. Potapšah ih jednom, pomilovah još jednom, sve sam ih milovao jednu za drugom, a onda se okrenuh prema prozoru s knedlom u grlu, a napolju se božićni sneg zlatio pod sijalicom pokraj kapije, a svuda okolo zgusnula se tama. Bio je to stvarno lep prizor, zaista, uvek sam voleo takav sneg, blag, zlatast, sveće i sneg kao na filmu, božićnom filmu koji svi gledaju zajedno, svake godine na prvi dan Božića. Ali u sobi su gorele sijalice, a ja sam opet milovao sestre i bile su lepe uprkos tome kako su izgledale i želeo sam jače nego ikad da ih tako tešim, a onda ugledah sebe na rubu kreveta kako ih gladim rukom i shvatih da se to ne sme nastaviti. To sam im i rekao, rekao sam da ih više ne mogu tešiti na taj način, ali bliznakinje nisu shvatile i briznule su u plač. Treba im ta uteha, rekoše, bez nje će im biti te že, znao sam da im je potrebna uteha, ali bilo je prekasno. Bilo je prekasno, jer sam najednom osetio onu toplinu u dnu stomaka, želju da ih dugo milujem po zadnjici i već sam ih te večeri pogladio previše puta. Osećao sam na dlanovima koliko mi je to prijalo. I više nikad neće biti isto, niti se može vratiti na staro. Samo se Siri okrenula, pogledala me i znao sam da je shvatila isto što i ja. Da me više ne sme gladiti po zadnjici, niti ja nju.

U tom trenutku sam naročito mrzeo svog oca, jer mi se činilo kao da me je iznova išutirao tu, u sobi sa devojkama, u tajnoj sobi koja je i postojala i nije, koju sam sad u potpunosti protivno svojoj volji morao napustiti, jer je bilo prekasno, jer sam video svoj odraz, svoju mrku ruku na njihovoj beloj koži prekrivenoj modricama i podlivima od očeve čizme, i otud me je opet išutirao. Tako mi je tad izgledalo, pa sam ga mrzeo i zbog toga.

...

Mrzeo sam oca. Svi su znali da ga mrzim. Junsen, moj jedini odrasli prijatelj iz kraja, znao je to. Svi susedi, sve do kraja ulice, znali su da mrzim oca, pogledali bi me obazrivo, uveče bi izašli na ulicu, neki od njih bi i popričali s mojim ocem, podizali bi one gvožđurije sa njim, a onda bi se, glupe kukavice, vratili u kuće, seli pred televizor, ujutru bi odlazili na posao i vraćali se sve vreme očekujući neizbežno. A ono malo drugara što sam imao išli bi, baš kao i ja, svakog dana autobusom u školu i iz škole, kad bi se vratili kući seli bi da rade domaći i gledali - baš kao i ja kad bi mi otac dozvolio - kaubojsku

seriju Ilaj Šaparel na švedskoj televiziji u pola osam, i svi oni samo su čekali neizbežno. Još, međutim, nisam bio spreman.

Noću bih budan ležao smišljajući načine da ga ubijem, i svaki od njih, svaki do jednog, poneo bih sa sobom u snove gde bi se izopačili na najgori mogući način. Tim bolje, mislio sam. Tim bolje. I dalje sam zazirao od njega, ali uskoro će i to proći. Za godinu dana, možda i za pola godine. Te sam tako i sam čekao.

...

I doći će taj dan, obasjaće me zaslepljujućom nebeskom svetlošću. Svemoćne ruke razmaknuće oblake na nebu. I došao je, niotkuda, i nebo se otvorilo. Sve je došlo na svoje mesto. I gle, sunce je zablistalo na belom nebu, njegov odraz u prozorima s obeju strana ulice zaslepio me je kad sam izašao pred kuću, bio je to utorak posle Duhova. Odvezao sam se autobusom u školu znajući da će taj dan biti poseban. Bio sam uznemiren još i pre nego što sam izašao iz kuće, i pre nego što je otac otišao na posao. Tog dana je nešto kasnije išao na posao, pa je još ležao u krevetu, časovi u učionici bili su mi dugi kao gladna godina. Kad sam konačno sišao sa poslednjeg stepenika školskog autobusa, tamo kod naseg poštanskog sandučeta, bio sam uznemiren i nestrpljiv.

Još su dvojica sišla na istoj stanici. Pozdravili smo se, mahnuli desnicom i oni pođoše svaki svojoj kućici, jedan pored drugog niz ulicu, a nijedan me se nije plašio. Vili nije, jer nije bio dovoljno maštovit. A ni Jim, jer me je poznavao u dušu, bio mi je najbolji drug. Zakoračio je unazad nekoliko metara ne skidajući onaj pogled s mene. Tako me je posmatrao još otkako sam ušao u školsko dvorište, znajući da će se tog dana nešto desiti, ali nije znao šta i kako.

„Imas li nešto da mi kažeš?“ upita.

„Nemam“, odvratih, ali možda je trebalo da mu nekako nagovestim, da mu pružim sasvim mali nagoveštaj koji bi shvatio i odneo sa sobom uz ulicu, koji bi sačuvao kao nekog mravića u glavi, jer to je ipak bio Jim, ali nisam mu ništa nagovestio.

„Pa dobro“, reče pomalo razočarano, pa se okrenu s torbom u ruci - nismo više nosili one rančiče, te nesrećne rančiče - i pođe kući svojoj majci. Predavala je norveški i veronauku u školi, ovamo se doselila

sa zapada zemlje i slovo „r“ izgovarala je drugačije nego mi, nikad se nije otresla tog izgovora. Oca mu nikad nisam video.

„Jime“, pozvah ga i on zastade, okrenu se i a ja mu uz osmeh rekoh:

„Biće sve u redu. Nemoj lupati glavu oko toga.“

Pogledao me je, a onda prešao nadlanicom preko obraza.

Čudan postupak, kao da su ga boleli dlanovi.

„Okej“, reče.

Ponovo se osmehnuh

„Ma biće sve okej“, rekoh. „Okej.“

Jim jedva primetno klimnu, pa se okrenu i prebacivši torbu preko ramena, pođe kući uz ulicu.

...

Pređoh kratak prilaz do ulaznih vrata, bila su odškrinuta, uđoh u predsoblje gde bacih torbu na pod, pa opazih da na čiviluku još visi njegovo radno odelo, baš kao što je visilo i kad sam pošao od kuće. Bilo je izlizano, isprano, ali je još smrdelo na smeće. Nikad se nije rešio tog smrada, niko ga se od nas nije mogao otresti, preneo se kao zaraza na sve naše stvari, o njemu je svet pričao kad okrenemo leđa, zauvek se ukorenio u kući. Ne znam kako sam mogao znati da ću po povratku iz škole zateći to radno odelo i jaknu netaknute, na istom onom mestu na kojem su visili i kad sam pošao. Jebote, bio sam vidovit. Bliznakinje su se šćućurile na stepeništu stišćući šake kolenima i čekale. Možda se nešto desilo dok nisam bio tu, nešto što ih je uplašilo. Nadao sam se da nije. A možda su i one predosećale da će se nešto dogoditi.

Onda im rekoh:

„Idite i pokucajte kod Lijena.“

Smesta su me poslušale.

...

Prođoh kroz prizemlje najkraćim putem, kroz predsoblje i dnevnu sobu, i dvorišna vrata zatekoh širom otvorena. Sedeo je na oronuloj stolici, leđima okrenut kući, laktova oslonjenih na kolena, a šake su mu mlitavo visile nad četvorougaoim kamenim pločama. Iz usta mu je virila cigareta, iskrivljena, od rasejano zavijenog duvana remiks, ličila je na trubu, ali nije pušio. Samo je tako tu visila.

Nije se okrenuo kad me je čuo da izlazim, ali me je sigurno čuo. Stao sam mu iza leđa i rekao:

„Koji kurac? Jesu li te otpustili?“

Nije trebalo to da kažem, time sam povukao okidač, mehanizam se zakočio i više nije bilo povratka. Polako se pridigao. Nisam ustuknuo. Disao sam otvorenih usta, brzo, bio sam zadihan iako sam već dve godine, sve od majčinog odlaska, neprekidno trčao. Sad sam mirno stajao. Okrenuo se, lice mu je prekrilo neko neočekivano slepilo, ugledah na njegovom bledom licu nekakvu preneraženost koja bi me potresla u bilo kojoj drugoj situaciji i na bilo kom drugom licu. I zaista, bilo je tu beznađa kakvo nikad ranije nisam video kod oca.

Gotovo nežno me je uhvatio za mišicu i poveo u kuću. A onda je oprezno zaključao vrata za sobom, okrenuo se i najednom stade da me baca po sobi, po ono malo nameštaja što smo imali, a svaki put kad bih poleteo pošao bi za mnom, odalamio me po ramenu, ka vratu i bacio o zid, glava bi mi tresnula o ploče, a na moje zaprepašćenje nije me šutirao. Nisam bio spreman, pomislih razmišljaj, razmišljaj, i smislio sam da mi je jedini izlaz da se pravim da me ne boli, da se to dešava nekom drugom, a ne meni. Čuo sam takve priče, on zaurla na mene:

„Jebem te u ta usta pogana“, pa se iznova okomi sa dotad neviđenom surovošću. Potpuno razularen, iznova me hitnu o zid uz još jedan strašan tresak, vazduh mi izlete na usta uz stenjanje iz čitavog tela, ali sam odbijao da bilo šta osetim, da bilo šta čujem, glavu sam ispunio snom koji moj otac nije video i, upalilo je ono što pričaju. Uplovio sam u san, on je mislio da sam u toj prostoriji s njim, u istoj kući, ali ja sam bio negde drugde, lice mi nije pokazivalo bol, ni ruke, ni grudi, lebdeo sam u vazduhu i gubio se u snu, a u tom snu je u sobi dunuo vihor, dunuo je preko livade, dunuo preko šume i na tom vetru mi je doleteo Jim. Pevao mi je niz vetar, vihor i pesma se sjediniše i - svega mi - evo šta je pevao:

Bodro kreni putem,
što sam Gospod zna,

...i druge pesme koje ga je majka učila, hrišćanske psalme o raspevanim anđelima, a na tom vihoru koža mi je otupela, bila je

mlaka, ni hladna niti vrela kao što bi se možda očekivalo, a ja to ne bih ni primetio, ne bih ni osetio promenu. Iako nas je uvek šutirao, uvek udarao samo nogom, sada je udarao i pesnicama, ali ja, kao omamljen, shvatih da ga se više ne plašim. Radovao sam se. Mogao je da bije i bije, ali ono čega sam se nekad plašio uskoro će proći i posle toga mi više neće moći ništa - ukoliko ne reši da me ubije.

A onda, jednako brzo kao što sam uleteo u onaj san, izletem iz njega i osetih udarac pesnice u oko, kapci mi se sklopiše uz jeziv zvuk, ali krajičkom oka ugledah Siri na vratima predsoblja. Zurila je s praga u nas širom otvorenih usta, štiteći lice jednom rukom pokazah joj drugom da beži uz stepenice, otac me tada udari u grudi tako jako da padoh preko stolice, laktom dokačih salonski stočić, stočić se prevrnu, prevrnu se i stolica, a Siri potrča na sprat. Na podu se otkotrljah da izbegnem čizmu u slučaju da se ponovo opredelio za šutiranje, ali otac najednom podiže stolicu, sede na nju i tako je sedeo, dišući teško i škriputavo, laktova oslonjenih o kolena. Gledao je pravo u zid iznad kauča. Oprezno se pridigoh na kolena, ali on nije odvrćao pogled sa zida. Bolele su me slabine, nisam mogao da dišem, verovatno mi je izletelo čitavo rebro. Video sam samo na jedno oko i bilo mi je teško da se snađem, vrela krv slivala mi se preko zatvorenog oka niz obraz. Iz drugog je teklo nešto prozirno i slano, okusivši to shvatih da plačem. Četvoronoške se domogoh stepeništa, uspeh se stepenik po stepenik, bilo ih je više nego što mi se činilo.

...

Siri me je čekala na vratima naše sobe.

„Tomi, šta ćemo sad?“

Nisam uspeo da odgovorim, pridigoh se, bolelo me je grlo, grkljan, tamo gde su me njegovi prsti stezali dok je mlatio.

„Ispod mog kreveta“, rekoh.

Siri uđe u sobu i kleknu na pod da zaviri ispod kreveta. Tamo sam držao samo jednu stvar. Uspuzala je unatraške i pridigla se s drvenom palicom u ruci. Bio sam prvak škole u danskom bejzbolu, udarao jače od svih, uvek tako precizno da bi lopta odletela iz školskog dvorišta u bestragiju da je niko nikad ne pronađe.

„Tomi, je li to pametno?“ upita Siri. Imala je dvanaest godina, ja trinaest i po, skoro četrnaest. A bili smo previše zreli za te godine.

„Ne znam“, odvratih.

Kad sam krenuo prema vratima, upitala je: „Smem li da ostanem ovde?“

„Ne mrdaj odavde“, rekoh.

...

Još je sedeo na onoj stolici. Siguran sam da me je čuo kako dolazim, ali se nije micao, a kada sam stigao do njega, podigoh palicu iznad ramena, fijuknula mi je uz uho, a onda udarih svom preostalom snagom, zamahnuh ka njegovoj cevanici, desnoj cevanici, onoj kojom nas je šutirao - i pogodih. I danas pamtim taj zvuk. Iako je sedeo zavaljen u stolici, otac ipak polete naglavačke, preturi se preko kolena na pod, pa se izvrnu poleđuške koliko je dug. Nije se uhvatio za nogu iako mu se zglob krajnje neprirodno izvio, i nije davao glasa od sebe, nije uzdahnuo niti prostenjao, a ja padoh na kolena, obgrlih mu glavu i upitah:

„Je l' te boli, tata?“ upitah, a zatim opet: „Tata, je l' te mnogo boli“, a nisam ni znao zašto je tog dana ostao kod kuće, trebalo je da ode na posao.

Možda su ga stvarno otpustili, kako bih ja to znao, zbog nečeg što uopšte nije bila njegova krivica, ili je možda konačno u zadnjicu šutnuo i nekog od vozača, nekog ko je to zaslužio, ko ga je oduvek gledao s visine, jer otac nikad nije unapređen da sedi iza volana, kao ti vozači, i vozi sjajan kamion, već je do iznemoglosti dirindžio uz put, noseći po kantu na svakom ramenu, kao najjači čovek u selu. I bio je sam s nama već gotovo dve godine, Duhove smo obeležili kao i dotad, skromno, pa opet, cvetali su jorgovani, a možda je krio od nas šta se stvarno dogodilo dok smo tog ili prethodnog dana bili u školi. Moglo je biti bilo šta. Nisam znao, niti sam pitao.

Seo sam mu na snažne grudi, široka ramena bila su mu između mojih kolena i otupele, crvene, izgrebane šake sam mu prislonio uz uši s obeju strana četvrtaste glave. Ležao je nepomično, izgledao mi je manji, niži, niži od mene, nisam to ranije primetio, žmurio je čvrsto, a ja sam mu palicom odvalio skočni zglob, smrdeo je na smeće, ali tad pomislih kako je to častan posao, kako ga neko mora obavljati, inače bi se đubre nagomilalo i smrdelo bi na vrućini, ali više nisam mogao da podnesem taj miris. Od njega me je hvatala muka i

nesvestica, poput prljavih zavoja mumije obavio mu je telo od glave do pete, čizmu u nebrojenim slojevima, za vek vekova.

...

Pridigoh se, palicu ostavih na podu pokraj njegove slomljene noge, kako ne bi bilo sumnje šta se zaista desilo, pa pozvah Siri. Oprezno je sišla niz stepenice. Osmehivala se kroz suze baš kao i ja, u onom čitavom oku. Obgrlila me je ispred mišice i nisam joj spomenuo koliko me boli kada me je pridigla onako kako smo videli da to rade vojnici s ranjenicima u rovu, rat je dobijen, ali bitka izgubljena, i bila je laka, a ja težak, pa opet, tako smo izašli kroz predsoblje na osunčani put, sunce me je milovalo po licu, još je sijalo sa zaslepljujuće belog neba kao i rano tog jutra, kao da je tog posebnog dana zastalo na svom putu ne bi li se dogodilo ono što su svi očekivali, a što se i dogodilo.

...

Tako smo Siri i ja otišli do kuće u kojoj je Jim živeo sa svojom majkom, gore uz ulicu, samo smo tamo mogli otići, a mnogi susedi su izašli pred kuće da nas vide kako se teturamo putem, ali niko nije prišao da nam pomogne, a i da jeste, oduvao bih ih. Bez oklevanja.

Iza mlina. 1966.

Misliš da je istina ono o griži savesti i karijesu.

Šta.

Pa ono da je savest kao neki kvar na zubu, ili cirkularna testera, što izjeda dušu uz jeziv bol, da krv šiklja na sve strane kad uradiš nešto stvarno ružno, ali onda samo nastaviš to da radiš i zupci se izližu, duša ti postane gruba kao đon i više ne primećuješ testeru i više nisi isti.

Nego kakav si?

Pa postao si neko ko radi strašne stvari, a da čak i ne primeti.

Misliš na ono s tvojim ocem. Da.

Ali valjda primetiš ako učiniš nešto strašno.

Nemam pojma. Možda sam onda i primetio, ali sad više ništa ne primećujem. Ne bih rekao da sam uradio nešto strašno. Ništa me ne boli osim oka i onog rebra, ali to je on meni uradio. Možda ćeš primetiti kasnije.

Ne verujem. Možda i nemam dušu.

Naravno da imaš dušu. Biće da ipak nisi uradio ništa strašno. Uradio si što si morao. Znam te.

Jesi li siguran.

Sto posto. Pošto sam ja od nas dvojice veći hrišćanin, valjda bolje znam.

Pa, uradio sam kako piše - okrenuo sam mu drugi obraz. Ha-ha. Stvarno jesam.

Stvarno. Okreni se da vidim drugu stranu. Au, bokca mu, na šta liči.

Počelo je da zarasta. Sad smem da pipnem.

Dobro je. Ali onda znači da ništa nije pomoglo što si mu okrenuo drugi obraz, tako da ti ništa drugo nije preostalo da uradiš.

Ipak mislim da Hrist ne bi to uradio. Ma opusti se, nisi ti on.

Pa da, naravno da nisam. Ha-ha, zamisli to - Hrist iz Merka. Ma daj.

Jim. Tomi. 1966.

Ustali su, otresli zemlju sa pantalona i krenuli nazad oko mlina koji je mirisao na stočnu hranu, prašinu i još nešto, na šta samo mlinovi mirišu, slad, ko će ga znati - nešto u vezi s pivom, pa pođoše uz reku ka vodopadu koji je u stara vremena pokretao vodenični točak, kamen koji je žito mleo i danas, ali vodopad je danas metrima padao dole na vodenicu bez ikakve svrhe, tako bi rekao upravnik. Upravnik je video samo korist u stvarima, svemu je tražio praktičnu primenu koja donosi zaradu, a mesečina na napadalom snegu, plava sasa na proplanku, cvetne livade i vetar nad talasima, vetar u raži, crvenkasti brežuljci u jesen i ptice što odlaze i vraćaju se, da, sve što ode pa se vrati njemu nije imalo nikakvog smisla, nije se to moglo sabrati, pomnožiti, pa ni vodopad u slobodnom padu, padu u ništavilo, i mnogi su delili njegovo mišljenje. No dete je sve to osećalo pod dlanovima, pod bedrima, nogama, čak i slepo dete bi ipak sve to videlo.

Gore, kod brane, čekali su ih bicikli uz ogradu, neko vreme su postajali kod bicikala, posmatrali vodopad, a Tomi oprezno pogladi veliku posekotinu na obrvi i kraste na obrazu, pa reče:

„Zar ti ponekad ne dođe da samo skočiš, poletiš kao ptica iznad vodopada?“

A Jim reče: „Znam, samo se popneš na ogradu i baciš. Mama kaže da nije opasno skočiti, poleteti, možeš ako hoćeš da skočiš i sa

nebodera, nije to opasno. U problemu si kad sletiš.“

„Već sam to čuo“, reče Tomi.

„Znam“, reče Jim. „Svi znaju tu priču.“

Popeli su se na bicikle i pošli uz okuke reke, male reke ali njihove, Dabarski potok su je zvali, iako je ipak bila veća od potoka. Nekad su u njoj živeli dabrovi, ali ih više nije bilo. Samo su najstariji u selu još pamtili te dabrove. „Strašno je to bilo“, rekli bi stari, „trebalo je to da vidite, dabrovi su obarali breze visoke kao soliteri samo da gricnu pokoji pupoljak na vrhu, pa bi se bacili na novo drvo, a staro bi ostavili da trune. Tužan prizor, gre'ota“, rekli bi stari. „Onoliko je drva propalo, sreća pa više nema tih vražjih dabrova, sam sam ih nekoliko utamnio“, rekao je neki čiča. Ali Jim i Tomi bi voleli da su videli bar jednog dabra kako obara drvo, bilo bi zanimljivo saznati koliko mu treba vremena za to. Ušli su u Merk sa juga, a ne kao i obično sa svoje strane sela, pa svratiše na benzinsku pumpu, bicikle ostaviše između pumpi, i uđoše da za ono novca što su imali kupe po sladoled od jedne krune. Bio je jun, otoplilo je, a Tomijev otac nestao je bez traga. Niko ga nije video od onog dana posle Duhova, nikom nije bilo jasno kako je uspeo da ode s onom nogom, a da ga niko ne primeti. Kad se sutradan četvoro dece vratilo kući, unutra su zatekli sve isto kao što su i ostavili, prevrnut sto i stolice u dnevnoj sobi, komadiće nebeskoplave vaze na podu, naherene slike, na jednoj naprslo staklo. Palica je takođe ostala na svom mestu. Svi su znali za Tomija i palicu. Svi su znali šta se njegovom ocu desilo s nogom.

„Kako ti je lice“, upita ga prodavac, „boli li te još?“

„Ne, bolje je“, odvrati Tomi. Nije bilo bolje, još je bolelo, ali ovaj reče Tomiju: „Uzmi i ovo“, pa mu u ruku tutnu čokoladicu. „Pojedi je odmah, šta te briga za ručak, nećeš ga pokvariti od jedne čokoladice.“

„Hvala“, reče Tomi, „Ali mislim da ću je sačuvati za detektivsku seriju večeras.“

„Pa i to je dobra ideja“, reče prodavac, zvao se Lisbu. „Biće bolje“, reče. „Uskoro će se stvari dovesti u red gore kod vas, biće ti lakše.“

„Dođi kod nas na ručak“, reče Jim. „Ješćemo grgeča, sam sam ga upecao.“

„Hvala“, reče Tomi, „Ali šta će tvoja majka reći ako ja dođem?“

„Pa ona je hrišćanka“, odvrati Jim, „Ne može te odbiti.“

„Bilo bi lepo, ali ne mogu. Moram sa Siri da spremim ručak za bliznakinje, ali u redu je - našao sam novac, bili smo u nabavci, tako da imamo šta da jedemo.“

„Biće ti lakše uskoro“, ubaci se Lisbu. „Ma svejedno, snalazimo se. Hvala na čokoladi, lepo od tebe“, reče Tomi, a možda bi i samo zahvalio, nije želeo ništa od odraslih, ali Lisbu je bio drugačiji od ostalih, umeo je da sasluša.

Kad su izašli, Tomi skinu omot s čokoladice, pa je prelomi, unutra je bio keks, i Jimu pruži polovinu, dve štanglice, ali Jim reče: „Pa možete je večeras podeliti uz seriju, svako po štanglicu.“ Tomi zamišljeno pogleda Jima, a onda i čokoladicu. Već mu je omekšala pod prstima. Osmehnuo se. „Ma samo bi se otopila“, reče. „Bolje da je odmah pojedemo.“ A Jim bez daljeg pogovora uze svoju polovinu. Pojeli su čokoladu, a Lisbu ih je pogledom ispratio kroz izlog kad su se popeli na bicikle i sa po sladoledom od krune u levoj ruci povezli sa pumpe. Odmahnuo je glavom. „Srediće se to“, reče naglas. „Mora nekako.“

A onda pređe u servis. Tamo ga je dočekaao Junsenov opel kapiten, blistav lak bez traga rđe, ali Junsen ništa nije znao oko automobila, ni najgluplju sitnicu nije umeo da opravi, sve je živo znao da sredi, ali je za automobile bio duduk. Kad bi Junsen u retkim prilikama otvorio haubu, odmah bi mu pao mrak na oči i smesta bi oterao auto Lisbu u servis pored pumpe, a po pravilu su to bili banalni kvarovi koje bi i sam Junsen očas posla otklonio da je samo hteo. Šta li će biti s njim kad Lisbu ode u penziju. Taj se trenutak bližio, a njemu je bilo muka od svega, od bučnih žena sa mišicama kao u snagatora, baraba poput oca Tomija Bergrena, dojadile su mu sve te krtije, vartburzi i škode, motokultivatori i volvo kamioni što jurcaju ka mlinu i vraćaju se istim putem praćeni oblakom prašine koja izleće ispod cerade i zasipa mu kuću, kamiondžija koji zakrče saobraćaj kad uzmu da procaskaju nasred puta, a mrzi ih da skrenu u stranu. Smučili su mu se zatucani seljaci s kojima nije mogao popričati a da mu se ne zavrti u glavi, nikad se nije navikao na njihov način vođenja razgovora, vazda bi okolišali, cerili se i vrteli ga ukrug, Lisbu je bio iz Sarpsborga i nikako to nije shvatao, sve im je bilo smešno, ali on ni za živu glavu ne bi shvatio šta, u čemu je kvaka. Dosta mu je bilo

svega, uskoro će otići u penziju, preseliti se kod sestre u Oslo, u Ulicu Lakegate 7, tik uz reku Aker i Suovu pivaru sa velikim, sjajnim kotlovima koji su se videli kroz prozore dok prolaziš Trondhejmskim putem. Bože, koliko se samo radovao tome.

...

Povezoše se kućama. Bio je petak, uveče se prikazivala detektivska serija, na putu kući svuda su videli vesnike leta, za dve nedelje počće raspust, sve se zelenelo, zelene livade, i krošnje listopadnog drveća bile su jednako zelene kao i krošnje zimzelenog, ma gde da se okreneš sve je bilo zeleno, i njive su bile zelene a ne zlatne kao u ranu jesen. Tomi se vratio u školu, nije dolazio od onog dana posle Duhova, a te prve nedelje gledao je svet samo jednim okom. Doktor iz Merka došao je da stavi kopče i otišao, a osim njega dolazio je još samo Jim da pripomogne Tomiju i devojkicama koji su ostali sami, nikog drugog nisu puštali. Dolazio je seoski policajac, ali su ga oterali. „Raščistićemo ovo“, rekao je. „Videćete, ne može to tako“, rekao je, ali nije smeo da prekorači prag i vidi kako im je u kući, Tomi mu je preprečio put. „Prokleti klinac“, rekao je naglas vraćajući se do kola, „Šta ćemo s njim.“ A Tomi je ostao na pragu i niko se od suseda nije usudio da mu priđe. Prolazili su ulicom na putu do posla i u povratku kući, tamo su ručali, petkom su gledali kaubojsku seriju Haj Šaparel na švedskoj televiziji, a Viktorija je imala prekrasne zube, reče neko, možda Sleten, čudna je bila ta izjava, premda istinita, zaista je imala lepe zube. Čudesan osmeh, niko u Merku nije imao takve zube, a kad god bi susedi prošli pokraj prilaza kući i kanti za smeće, bacili bi pogled na prozore iza kojih je nekad živela čitava porodica Bergren, ali je sad ostao samo Tomi sa sestrama. Bilo je to skandalozno.

...

Jim i Tomi izbiše na poslednju krivinu pred Merkom i nastaviše makadamskim putem pokraj Sletenove kuće. Ovaj je sedeo na klupi ispod prozora sa žaluzinama, u ruci je držao flašu piva. Ispratio ih je pogledom, već nedeljama nije pokosio, travnjak mu je bio neuredan, ali nije mario. Polako je tonuo u sunovrat otkako ga je ostavila žena, otišla za Oslo i odvela decu, sestrice, Egila i Auduna koji je išao u njihov razred. Iako im je Audun bio sused i vršnjak, nisu se družili. Jim i Tomi više nikoga nisu primali u društvo.

Tad Tomi ugleda na suncu pred kućom Siri i seoskog policajca. Bliznakinje su sedele na stepenicama grleći se kao da im je hladno, kao da je jesen, ali nije bila jesen, ipak im beše stiglo nekakvo leto, a policajac je stajao ruku prekrštenih na grudima, rukave na košulji zavrnuo je sve do pazuha, bio je snažan, to se odmah videlo, namera mu je i bila da se vidi. Čekao je, čekao Tomija, a Tomi odmah shvati da upravo njega svi čekaju, sve četvoro, pa pomisli, „i ja sam snažan, lako ću mu umaći, brz sam, brži od njega“. I mogao se istog časa okrenuti, ali i nije, jer je tu bila Siri s bliznakinjama. Na putu se pored policijskih kola parkiralo i neko nepoznato vozilo. Policajac je vozio crni volvo, ali pokraj ovoga stajao je i kombi crven kao komunistička zastava, sa natpisom koji ni Tomi ni Jim nisu uspeli da pročitaju.

„Šta piše tamo“, upita Tomi, „Zar nisi ti dalekovid?“ Jim je u školi uvek sedeo u zadnjoj klupi do prozora.

„Jesam“, reče Jim, „Ali ni ja ne vidim, možda je stolar, nacrtan je čekić na kombiju.“

Upravo je stolar i bio, tek se doselio u Merk pa zato nisu viđali taj kombi, zapamtili bi da su ga videli, jer bio je crven sa žutim nacrtanim čekićem na zadnjim vratima; komunista, u to nije bilo sumnje.

Jim je Tomija otpratio sve do kuće iako je video majku na tremu kako ih posmatra dok su prolazili, prikočili su tek pred kućom Bergrenovih i sišli s bicikala koje osloniše na kante za đubre, a odmah iza kanti stajao je policajac s naočarima za sunce. Polako je raskrstio ruke s grudi, opustio ih kao revolveraš, malo odmaknute od bokova sa nekako neprirodno ukočenim kažiprstom. Na pantalonama je imao širok kaiš sa velikom šnalom, a na srebrnkastoj šnali mrtvačku glavu sa staklenim crvenim očima.

Pod stepenicama stajale su četiri torbe. Najveća je bila Sirina, srednja Tomijeva, a dve najmanje bile su istovetne, na velikim pločama izgledale su kao torbice za lutke. Na travnjaku su ležale školske torbe.

„Šta se dešava?“ upita Tomi.

„Selite se“, reče policajac. „Ne smete da nas iselite, ovo je naša kuća.“

„O smemo, i te kako smemo“, odvrati policajac, „Ne možete živeti sami, niste vi u stanju da se sami starate o sebi.“

„Možemo, i jesmo“, reče Tomi. „Gluposti“, reče policajac. „Uostalom, ti ništa i ne smeš da radiš, imaš manje od šesnaest godina.“

„Ne zadugo“, reče Tomi.

„Imaš trinaest godina“, reče policajac. „Misliš da ne znam koliko ti je godina, ideš u sedmi razred, misliš da sam glup?“

„Samo još dve nedelje“, reče Tomi. „Pa završavam.“

„Pobogu, ne lupetaj“, reče policajac, „već odnesi te torbe u moj auto, pa idemo. Ne, ne, vas dve ne“, dodade obraćajući se bliznakinjama. Pokazao je prstom, a Tomi pogleda preko puta. Tamo su pred svojom kućom stajali gospodin i gospođa Lijen, čekali su, motrili šta se dešava, ali nisu prelazili ulicu. „Pričali smo s njima, razgovarali su sa njima i ovi iz Socijalnog, prihvaćće vas obe.“

„Jebi se, ne možeš da poklanjaš moje sestre kome stigneš!“ reče Tomi. Krajičkom oka spazio je onog stolara kako puši oslonjen na haubu kombija.

Jedna zadnja vrata bila su otvorena, unutra je bilo alata, kutija puna alata, i gomila dasaka, stolar je takođe čekao otpahujući tanak, beli, svetlucavi dim ka suncu. Bliznakinje podigoše svaka svoju torbicu i pođoše.

„Hej, devojke, kuda ste pošle“, reče Tomi, a one zastadoše, okrenuše se k njemu i osmehnuše.

„Pa zvaćemo te“, rekoše.

„Đavola ćete me zvati“, reče Tomi, „Ko još ovde ima telefon, to samo na televiziji ljudi zovu jedni druge“, ali devojčice slegnuše ramenima napravivši tupavu grimasu što su takođe videle da bliznakinje rade u nekom filmu, Tomi se više nije sećao kojem. A devojčice nastaviše, izbiše na put, pređoše ulicu, prođoše pokraj kanti za đubre na drugoj strani i popločanom stazom priđoše ulaznim vratima, a gospodin i gospođa Lijen uhvatiše svako po bliznakinju za ruku, uvedoše ih u kuću i zatvoriše vrata za sobom.

„Zar samo ovo nosimo“, upita Tomi, „Pa imamo mi malo više od ovoga“, reče, a policajac reče: „U Socijalnom kažu da vam treba novi početak, svašta se izdešavalo u ovoj kući“, vele oni, a policajac se slaže, „Dosta vam je to što imate u torbama.“

„Nije“, reče Tomi, pa pritrča vratima, otvori ih, projuri kroz predsoblje i sobu koju su sredili pod konac još u subotu, čim je Tomiju bilo malo bolje. Napravili su sebi od te kuće dom, sami su to uradili Siri i on, proterali su duvanski dim iz soba, očistili svaki kutak, kuvali su i vodili računa o bliznakinjama, uveče su zajedno gledali televiziju i nikome nije bilo bolje nego njima, a sad je trčao na sprat, u spavaću sobu, gde se sagnu ispod kreveta. Palica je opet bila na svom mestu, sada ju je izvukao, a sa police uzeo knjigu Džona Stajnbeka koju mu je poklonio Jim, ali je još nije pročitao, pa onda priđe prozoru, otvori ga i glasno upita Siri da li i njoj nešto treba. „Dnevnik“, povika ona. Tomi priđe njenom krevetu i ispod jastu ka pronade dnevnik, znao je da ga drži tamo, a i ona je znala da zna gde je. Nikad ga nije čitao, iako je mogao. A onda je sišao u prizemlje.

Kada je Tomi izašao s palicom u ruci, policajac reče:

„A ne, ne, neće moći, pobogu jesi li ti normalan da uzimaš tu palicu“, reče, ali Tomi nije hteo da mu da palicu, a policajac nije želeo da se pobije, ne tu na ulici, naočigled svih, jer je mogao i izgubiti.

„Ej, Tomi, misliš da je stvarno pametno da poneseš tu palicu“, reče Jim.

„Nemam pojma“, reče Tomi. „Možda i nije.“ No nije je predao policajcu.

„Ulazite u kola“, reče im policajac i Siri uđe, a Tomi Jimu dobaci „Zdravo“, a Jim reče, „Vidimo se sutra. Ne budi tužan, Tomi.“

„Nisam tužan“, reče Tomi i sede u auto. Pružio je Siri dnevnik, prihvatila ga je i prigrllila na grudi.

„Hvala“, reče.

„Kuda nas voziš“, upita Tomi.

„Idete u Merk.“

„Hoćemo li živeti zajedno Siri i ja?“

„Jesi ti blesav?“ reče policajac, „Razume se da nećete živeti zajedno. Da ona živi s tobom, jesi li blesav“, reče, „Zar ništa ne kapiraš?“

I policajac uključi motor, pa krenu polako, a onda i sve brže. Posle nekoliko stotina metara na prilaz pred svojom kućom istrča Junsen, bio je to redak, nezgrapnan i nespretan prizor, istrčao je na

makadamski put, zastao i podbočio se nasred kolovoza. Policajac prostenja pa naglo zakoči otvarajući prozor na automobilu.

„Šta je sad?“ upita. Junsen pođe k njemu misleći, moram, mislio je, ovo ne smem dozvoliti, pa se nagnu oslanjajući se na vrata auta i reče kroz otvoren prozor:

„Tomi ide sa mnom“, to je rekao.

„Šta?“ upita policajac.

„Ja ću uzeti Tomija“, reče Junsen. „Neće moći, već smo ugovorili s nekim drugim.“

„Sa kim?“ upita Junsen. Policajac mu reče ime. Pocrveneo je.

„Šta?“ povika Tomi sa zadnjeg sedišta.

„Ne, to neće moći“, reče Junsen.

Policajac je zurio kroz vetrobran. Duboko udahnu, pa polako izdahnu.

„Znam“, reče. Zavalio se u sedištu i zurio u tavanicu. „Ima li neko od vas telefon?“ upita. „Nema“, odvrati Junsen. „A, čekaj, ima Hejlan.“ Junsen pokaza kuću s druge strane nešto dalje uz put. „Upravo je uveo, uskoro će ih biti još, doći će da kopaju za kablove“, dodade. Policajac blago odmahnu glavom, najednom ga je obuzeo neki zamor, zašto je baš on morao da se bakće s tim glupostima. Prostenjao je i izašao iz auta. „U materinu“, promrmlja za sebe. Crni auto ostavio je nasred puta, vrata otvorena, motor upaljen, pa pođe ka Hejlanovoj kući spuštajući rukave na košulji. Najednom se preobrazio, izgledao je domaće, kao jedan od njih. Jer Junsen je išao u školu s njegovim starijim bratom.

I Tomi izađe iz auta i zaobišavši ga pogleda niz put ka kući u kojoj je proveo čitav svoj život. Stolar je već zakucio daske na jedan prozor i sada je prešao na sledeći. Kuća je već izgledala drugačije, slepo, više nije ličila na dom. Smučilo mu se. Kao da se obrće u vazduhu. Kao da pada. „Padam“, pomisli Tomi, „Šta je ovo? Baš mi je muka.“ Čučnuo je oslanjajući se pesnicama o put. Tada je malo povratio. „Imam trinaest godina“, pomisli. „Na jesen ću napuniti četrnaest“, ali nije osećao svoje godine. Zatim začu kako se policajac vraća putem od Hejlanove kuće. „U materinu“, ponovi policajac usput, i prostenja još nekoliko puta, što je često činio, imao je teško srce koje je svuda vukao sa sobom. Tomi ustade da se vrati do auta. Junsen je još tu stajao. „Čuo sam se s inspektorom“, reče

policajac. Potom pogleda Tomija ne trepnuvši. Pa se obrati Junsenu: „Može da bude kod tebe do daljnjeg. Dok mu Socijalno ne pronađe neki drugi smeštaj. Ne može da ostane kod tebe zato što si sam, treba da bude u pravoj porodici, tako je rešeno. Razumeš?“ reče policajac, a Junsen oćuta. A onda reče: „U redu.“

„Uzmi torbu“, naredi policajac Tomiju, a Tomi priđe prtljažniku i uze torbu, potom se vratio do auta, spustio je na zemlju i otvorio zadnja vrata. Siri se šćućurila na sedištu s dnevnikom privijenim uz grudi. Provirio je u auto. Zgledaše se.

„Hej“, reče Tomi.

Osmehnula mu se.

„Trebalo bi da i ona ostane sa mnom kod Junsena do daljnjeg“, rekao je glasno.

„Ama, Jebote, ne dolazi u obzir da ostane s tobom“, reče policajac.

„Jesi li blesav“, rekao je, „Pobogu kapiraš li ti uopšte šta se dešava?“

„Tomi, ne brini“, reče Siri. „Biću ja dobro.“

„Jesi li sigurna?“ reče Tomi. „Znaš li bar gde te vode?“

„Znam“, reče Siri, „Rekao mi je pre nego što ste naišli ti i Jim. Idem kod Lidešena.“

„Aha“, reče Tomi, „A ko je to?“

„Ne znam“, reče Siri. Tomi se uspravi držeći se za krov auta.

„Vidimo se sutra, Siri“, reče

„Vidimo se sutra, Tomi.“ Zalupio je vrata, policajac uđe u auto i oni polako krenuše. „Hajdemo, idemo kod mene“, reče Junsen, a Tomi podiže torbu i uđe za njim u kuću.

Tomi. 1966.

Sa Merkom je štos bio u tome što je mogao biti bilo gde. U Norveškoj to ime nosi na stotine mesta, dovoljno je samo baciti pogled u geografski atlas, u onaj indeks na kraju, ima ih u svim krajevima zemlje. Ali ma koliko ih bilo, ovo je bio Merk u kom smo mi živali, naš Merk. Doduše, mi čak i nismo živali u Merku, živali smo šest kilometara istočno, u malom zaseoku, u nizu kuća uz makadamski put. Ipak, u Merk smo morali ići. Tamo je bila i prodavnica, i mlin, autoservis i benzinska pumpa za one koji su imali kola, škola za one koji su išli u školu i crkva za one koji su bili

hrišćani, a tih je, brate, bilo podosta. I sam sam bio hrišćanin. Tako sam se osećao, možda baš nisam bio vernik kao Jim, ali šta sam drugo i mogao biti. Ničeg drugog nije ni bilo. Na skali od jedan do deset bio sam neka šestica, možda sedmica, ali nisam naročito razmišljao o tome. Merk je imao i železničku stanicu, a mnoge strine smatrale su da je to pravo prokletstvo, kad samo pomisliš kakvo nam sve đubre pristize tim vozom iz Osla, kradljivci automobila, komunisti i dugokosi momci koje je nemoguće razlikovati od devojaka, ali ni obrnuto. Iz našeg zaseoka do Merka je išao školski autobus, ali ništa osim njega, pa nije bilo lako onome ko je nesiguran u noge, ili star i bez daha, ali oduvek se tako živelo, pođeš lagano, pa ako nisi ćopav ili bogalj, stići ćeš do Merka za nešto više od sata.

Naravno, do Merka se moglo stići i biciklom i mi smo upravo tako i išli uveče da gledamo utakmice ili filmove u sali za fizičko, a nekad bismo naprosto stajali na Lisbuovoj benzinskoj pumpi, gluvarili i ćaskali. Išli smo biciklom, Jim i ja, ponekad i Vili sa nama, i stigli bismo u Merk dok izbrojiš do deset.

Jim i ja smo bili nerazdvojni, tako je oduvek bilo, retko kada bi video jednog od nas bez onog drugog, Jim rame uz rame s Tomijem, i obrnuto. Susedi su to teško prihvatili, jer su naši životi bili toliko različiti uveče iza zatvorenih vrata, ali mi smo mnogo naučili od tih razlika, pa iako bi drugi često rekli da se sličan sličnom raduje, ispostavilo se da je upravo suprotno.

Otac je nestao, niko ga više nikad nije video, a to je bilo čudno imajući u vidu povređenu nogu na kojoj se morao odvući, kako li je samo uspeo da nestane bez traga. Nekoliko nedelja smo se nas četvoro sami snalazili, Siri i ja smo vodili računa o bliznakinjama, a potom sam se preselio kod Junsena nešto dalje uz put. Bio nam je stari prijatelj, neženja i mamin vršnjak, živeo je u kući do Jimove. Kod njega je trebalo da ostanem dok Socijalno ne smisli šta će biti sa mnom, ali pošto nisu imali pojma kuda da me denu, pustili su da vreme prolazi. Bliznakinje su živele kod Lijena, preko puta naše stare kuće. Onog dana kad smo se sve četvoro preselili, policajac je stigao u službenom volvu praćen stolarom u komunističkom kombiju punom alata, i ovaj je zakucao daske na prozore, a na vrata okačio lance i katance. Ništa od toga nisu nam unapred najavili, tako da je većina naših stvari ostala u toj kući.

Lijeni nisu imali dece, a i bili su možda malo prestari da ih usvajaju, ali su mi oduvek bili dragi i dozvoljavali su mi da svaki dan porazgovaram sa devojkicama, nikad od njih nisam čuo ne. Ponekad bi me pozvali u kuću pa bih seo na trosed između sestrica, imale su tada šest godina i obema su iznad ušiju štrčale istovetne kikice, razlikovale su se samo po mašnicama, jedna je imala crvene, a druga plave. Ponedeljkom bismo gledali i film, ukoliko je bio za decu, uglavnom su to bili stari, crno-beli filmovi sa Fredom Asterom ili Kerijem Grantom, ponekad i s Hemfrijem Bogartom u glavnoj ulozi, priče iz sveta koji nije imao nikakve veze sa našim, a bliznakinje bi zapljeskale svaki put kada bi muškarac poljubio ženu na ekranu, zgleдалe bi se i naprosto se valjale od smeha, ali, naravno, ništa nisu kapirale.

...

Siri je živela u samom Merku kod jedne porodice koja mi se uopšte nije sviđala, a ni oni nikako nisu mogli mene da smisle, tvrdili su da loše utičem na nju, i to ne samo na nju, mnogi su se slagali s tim, nisu me čak puštali ni da priđem kući. Lidešeni, tako se zvala ta porodica. Ako bih prešao ulicu od Zadruga i prošao između prodavnice mašina i doma za stare i bolesne, pa prišao ogradi pred malim travnjakom, onaj matori bi istrčao iz kuće i dreknuo: *Gubi se odavde!*

Nije mi bilo jasno zašto su u Socijalnoj službi smatrali da je to dobro mesto za Siri. Bili su uzorni vernici, verovatno su ih zato odabrali, a i svi sa kojima su se družili bili su veliki vernici, u Merku su predstavljali zaseban stalež koji se nije mešao s drugima niti im se obraćao ukoliko ne mora. Siri su čak prebacili u drugu školu, udaljenu više od deset kilometara, u Valmu, i tamo je išla nekim drugim autobusom, a ne onim starim kojim smo mi nekad išli iz našeg zaseoka u školu. Pa opet, uspevao sam da popričam s njom, uveče, iza zgrada Zadruga i pošte, i do dvaput nedeljno leti dok je još svetlo, a kada je stigla jesen, sam bih se odvezao biciklom do Merka, po mraku i hladnoći, na asfaltu se već hvatala poledica, gume su drugačije prianjale uz put nego leti, a jedina svetlost dopirala je kroz prozore usputnih kuća i od spoljnih sijalica na imanjima gore ka šumi, a od nje je put bio samo još tamniji.

Kada bih stigao do Merka, skrenuo bih do Lisbuove pumpe, još je tu radio, pa bih je sačekao s biciklom oslonjenim uz pumpu. Ponekad bih, kad poranim, ušao da popričam s Lisbuom, ako bi on te večeri bio dežuran, a uglavnom je bio. Obradovao bi se, mislim da sam mu se dopadao, i nije me ispitivao. Znao je vrlo dobro zašto navraćam tako kasno, ali nije imao ništa protiv, pa sasvim je normalno da se viđate, jebote, pa sestra ti je, i nikome nas nije odao. „Jebote, pa što bih“, rekao bi mi.

Kad bi se Siri izvukla iz kuće i naišla sokakom do raskrsnice preko puta, izašao bih iz prodavnice, bicikl sakrio iza zgrade, pa bismo zajedno sišli do padine prema jezeru gde nas niko ne bi video. Eto, snalazili smo se. Ipak je nisu držali pod ključem.

Siri. Novembar. 1967.

Ne, nisu me držali pod ključem. Tomi mi je za svaki slučaj poklonio onu palicu. „Samo je upotrebi ako budeš morala“, rekao mi je, „Ne smeš da oklevaš, jer je u tim stvarima pitanje sekunde“, a ja sam je čuvala pod krevetom, baš kao i on onda dok smo još živeli u našoj staroj kući, ali nije tako ispalo. Nisam bila prinuđena da se branim, ne na taj način, nijednom me Lidešen nije napao pod tušem niti mi nepozvan ušao u sobu kad treba da legnem. No Tomi je brinuo o meni, često bi se uveče dovezao biciklom da me bodri i teši kada bi mislio da mi to treba, ipak, činjenica je da sam se sasvim dobro starala sama o sebi. Bio je to neobičan osećaj, jer smo kod kuće uvek bili Tomi i ja.

...

Sedeli smo na padini iza Zadruga, svako na svom kamenu, prošlo je godinu dana, stigla je hladna jesen, nosili smo tople jakne i kape, već tad sam počela da pušim, krišom, a u povratku bih žvakala žvaku do kuće. Otpahnula sam dim i paru nad jezero, pa rekoh:

„Kad napunim šesnaest, otići ću na brod.“ Tomi se rastužio.

„Ali s kim ću da pričam kad ti odeš?“

„Imaš Jima“, rekla sam.

„Jeste“, reče Tomi. „Imam Jima, ali nije to isto.“

„Znam.“

„Nedostajaće mi sestra“, nastavi Tomi.

„Znam“, rekoh. „Ali imaš bliznakinje.“

„Imam“, reče Tomi. „Ali one se nekako drže za sebe, samo mi se nasmeju i mahnu i kažu 'Zdravo, Tomi' kad prođem na putu ka Junsenu, a onda se okrenu i nastave sa onim svojim čudnim igricama koje nikad nisam razumeo i jave mi se kao što bi se javile bilo kom komšiji, bilo kome iz zaseoka, a onda utrče u kuću na ručak. Čak i kad zajedno gledamo film, mogao bih biti bilo ko. Ali dobro su. Mislim da su zaboravile kako im je bilo kod nas sa tatom, a mame se i ne sećaju.“

„Pa bile su baš male kad je otišla, i ja je se jedva sećam“, rekoh.

„Ma sigurno je se sećaš.“

„Sećam se, ali volela bih da je se ne sećam.“

„Bila je zima“, počeh tad Tomi. „Pred Božić. Sneg je užasno napadao. Školski autobus je jedva silazio niz put. Stalno smo morali da čistimo pred kućom.“

„Ne, toga se ne sećam.“

„Ali ja se svega sećam“, opet će Tomi. „Svega.“

Potom je začutao, i to je potrajalo, a nisam mu videla lice, ali pošto on ništa nije rekao, nisam ni ja. Nisam ni znala šta bih rekla. Samo sam čekala. Već mi ga je bilo žao, jer sam dobro znala šta će reći kad konačno bude progovorio, i naposletku reče:

„Ali, kako ćeš se snaći bez mene?“

Kao što sam i očekivala.

„Ne znam“, počeh oprezno. „Možda ću i uspeti“, rekoh, „Zar ne misliš i ti da ću možda uspeti?“ A on se tad rasplakao, tek što je napunio petnaest godina, i ja mu rekoh: „Hajde, Tomi“, pa ga obgrlih oko ramena, privukoh uz sebe i rekoh: „Hajde, Tomi, šta je bilo“, ali mi nije odgovarao, i tako smo tu sedeli, ja sam ga grlila, a trebalo je da bude obrnuto, zato je i prevalio čitav taj put da me vidi, on je bio stariji brat, on je držao kormilo, tako je trebalo da bude. Ali nikad ga ranije nisam videla da plače, časna reč, a kada se isplakao, Tomi se nakašlja i ustade sa kamena.

„Nešto sam umoran“, reče i zakorači uz padinu, u tamu i nije mu se videlo lice, nisam znala kako izgleda. „Da, i sutra neću moći da dođem“, reče.

„Pa dobro, vidimo se neki drugi dan“, rekoh. „Zar ne?“

„Možda u sredu.“

„Sreda“, rekoh. „Može. Čekaću te.“

„Dobro“, reče Tomi.

Nastavio je uz padinu, nije me sačekao kao nekad kad smo se držali za ruke sve do zgrade Zadruga, prešli bismo raskrnicu i rastali se tek kod stanice, pa reko:

„Biće mi teško bez tebe, Tomi“, reko. „Možda neću uopšte moći sama“, reko, sigurna da se tada malo osmehnuo, jer upravo je to i želeo da čuje, a na to bi odgovorio: „Ma moći ćeš, Siri, sama, siguran sam sam u to“, ali nisam videla da se osmehnuo niti je bilo šta rekao.

Samo je nastavio da se penje i zamakao je za zgradu Zadruga, nastavio ka pumpi gde je Lisbu možda još sedeo za pultom, obasjan svetlošću, tamo je pokupio bicikl, pa se povezo od pumpi i krenuo da prevali onih šest dugih kilometara u noći. A ja izvadih još jedan od deset karltona bez filtera iz meke paklice, i posedeh na kamenu pored jezera, pa pođoh tek kad sam ispušila cigaretu do kraja. Oči su mi se privikle na mrak, videla sam obris svakog drveta, ali kad sam izbila pod uličnu svetiljku na raskrsnici, morala sam da zažmurim.

Jim. Septembar 2006.

Jim je spavao nemirno, prevrtao se kao što se pas vrti u korpi dok ne nađe položaj za spavanje koji njegovom telu daje mir. Plakao je, ali to nije znao. Duboko u snu je umirao. U očajanju joj je govorio da umire, objašnjavao zašto i nju je to veoma rastužilo, bilo je gotovo utešno što je njegovo umiranje ostavilo veći utisak na nju, ali zapravo nije znao zašto umire, i bio je neutešan. Bio je sam. Samo je on umirao. I znao je da neće dugo proći, a ona će to preboleti, ne zadugo ona će na opšte iznenađenje ostaviti to za sobom, ili sakriti negde u sebi kao dugmence od košulje.

Kad se probudio, i dalje je umirao. Bilo je gotovo. Sve je bilo gotovo. Svu budućnost je počistio sa kuhinjskog stola, njome je napunio dve kofe koje je izneo i prosuo u živicu. Nosio je život na pola koplja. Sam sebi nije sezo ni do pojasa. Vukao se na kolenima. Krst mu je teško pritiskao ramena. Žedan sam, pomisli, ali samo mi sirće daju da popijem.

...

Otvorio je oči i zurio u tavanicu. U snu je još živeo u Merku. Gospode, pomisli, pa ja sam u nedeljnoj školi. U malom, žutom paviljonu uz potok, Žuborak su zvali taj potok, i u proleće se čulo kako tutnji i žubori, žuborio je i kroz zatvorene prozore, svako bi normalan izleteo napolje da vidi bujicu, i zagazio bi u Brzak gde ti voda seže do vrha čizama, pa bi pustio vodu da mu nežno ali odlučno gura dlanove sve dok ne bude prinuđen da ih pomeri.

Majka mu je rekla da će mu ti časovi svakog nedelnog prepodneva mnogo značiti i kasnije u životu, da će se vraćati toj zamračenoj prostoriji sa stolicama raspoređenim u polukrug uz jedan zid i Žuborkom koji plavi iza istog tog zida, da će u njoj naći pomoć i utehu, a možda je tu zaista i bilo istine, ali Tomi u nedeljnu školu nikad nije dolazio, otac mu nije dozvoljavao. Za njega su to bile isprazne priče. Priče o Hristu.

U nedeljnoj školi u uglu je stajao pano na tri nogara, sa mladim mesecom i apostolima od filca. U kutiji ispod njega dobri Samarićanin spremno je čekao svoje podvige, i Lazar je živ i zdrav tu čekao da ustane iz mrtvih, tu je bio i Hristov ulazak u Jerusalim, palme od filca, i silan svet što je istrčao iz svojih kuća da se baci na prašnjav put pred magarcem od filca na kojem je Hristos ujahao u grad. Jer on je bio kralj svih Jevreja, bio je Davidov sin. Dostojanstveno je dojahao na magarcu sa Maslinove gore, a za sobom je verovatno ostavio put za Jerihon na istoku, severoistoku, lagano je jahao niz padinu ka Getsimanskom vrtu, gde će se, među kvrgavim maslinama i vitkim čempresima, nedugo zatim zbiti presudni događaji, a zatim se na magarcu popeo ka gradskim zidinama, ka Lavljoj kapiji, ili Damaskoj kapiji ili nekoj trećoj kapiji s nekim trećim imenom na toj strani grada, ukoliko je onda i bilo tih kapija. I sve je pošlo po zlu da gore nije moglo. Nekoliko dana kasnije pašće na kolena, odrati ih o grubi kamen na Putu suza, poljubac smrti još će mu peći obraz, a teški krst pritiskati pleća, a sve to zbog samo trideset srebrnjaka, zar samo toliko vredim, pomislio je, Gospode, biće tvoja volja, a ne moja, rekao je svome ocu prethodne večeri, jer nije sam Hrist želeo da se sve tako završi, da padne na kolena na tom uzanom, kamenitom putu. I plašio se, to je bar razumljivo, a Jim je otvorenih očiju lebdeo u tom novom snu, a neko priđe da pomogne Hristu, da podigne krst sa njegovih pleća, da

ga i sam bar nakratko ponese uz put. A taj što je podigao krst zvao se Simon iz Kirine, otac Aleksandrov i Rufov, tako piše, ali koga je briga za njih, šta su oni učinili da zasluže mesto u najvećoj od knjiga. Jer to se mora zaslužiti, pomisli Jim, u tome je stvar, bez zasluga ništa se ne može sameriti s nečim drugim i sve bi se rastočilo. A možda su Simon i Hrist bili prijatelji, možda je nekad ranije Hrist pomogao Simonu iz Kirine, možda je čak učinio neko čudo samo za Simona, bilo je to sasvim zamislivo, da su pomagali jedan drugome kao što su i Jim i Tomi to činili onda iza mlina ili poleđuške u Jaruzi gde ih niko ne bi video, sve do one godine kad su napunili osamnaest.

Pa opet, nije bilo tako. Onaj Simon mu nije svojevolumno pomogao. Okupatorska vojska mu je naredila da podigne krst, učinio je to pred oštricom bajoneta, takoreći, tačnije pred vrhom koplja, jer Hrist je morao stići živ do Golgote, Kosturnice, Kalvarije, gde će ga razapeti na krst između razbojnika, nije smeo prerano preminuti na ulici, zato je to bilo. A Simon iz Kirine nije uopšte bio jedan od apostola, od izabrane dvanaestorice, nije promenio ime u Petar, niti je bio ribar, bio je s kopna, a ljudi s kopna, iz Merka i njemu sličnih mesta, uvek su bili spori, mrzovoljni, nisu imali bunta u sebi i nisu rizikovali da izgube ugled, nisu rizikovali bez obzira na ugled, ma šta da je ulog, oni su preskakali igru, morao si ih privoleti, povući ili gurnuti.

...

U nekom trenutku prešao je iz dnevne u spavaću sobu, u krevet. Vazduh je bio zagušljiv, pun dima od njegovih ali i tuđih cigareta, zasićen, gurao je zidove i tavanicu želeći da izađe iz te komore. Jim se pridignu. Usta su mu bila suva, kao i lice, zakoračio je ukočenim nogama na tepih i uputio se ka dnevnoj sobi i terasi. Ledeni vazduh visine čoveka gurao se i čekao pred vratima, a kada ih je Jim otvorio, svežina pohrli u stan, a dim pokulja napolje. Načas se Jimovo telo obrela na vetrometini pa je morao da se vrati u krevet, zavuče pod pokrivač, više nije bilo jutro, a miris nekog drugog tela još je obitavao u posteljini, na jastuku, miris tuđe kose. Bio je ubeđen da će mu to biti neprijatno, ali nije bilo. Naprotiv. Ležao je poleđuške i zurio u tavanicu. Pokušavao je svom silom da se seti njenog imena, ali nije uspevao. Možda ga nikad nije ni čuo. To bi, doduše, bilo baš čudno. Sam joj se sigurno predstavio, sigurno je rekao „Jim“ pruživši joj ruku

i poklonivši se malo prenaplašeno, kako je obično činio u takvim situacijama sa duplim viskijem u utrobi, pa zašto ne bi i ona učinila isto. Rukovala se, predstavila se. Zažmurio je. Bar hotela Ulavsgor. Veliki hotel, nalik na zamak iz crtanog filma, bahato smešten navrh brda, na vetrometinu uz auto-put, na rub tek nikloga grada gde se jedna od tri reke izmoždjeno i nimalo otmeno vukla ka velikom moru. Gradić je tek nedavno unapređen od statusa varoši, a na donekle rđavom glasu bio je taj hotel, ili barem bar u prizemlju, no otud, kažu, nećeš otići praznih ruku, i onde ju je Jim upoznao prethodne večeri. Vrlo se dobro sećao trenutka kad su krenuli njegovoj kući.

...

Iako je uveliko prevalio pedesetu, već pola godine izlazio je bar dvaput nedeljno, išao je po restoranima i barovima, što tu u okolini, što po Oslu, ušao bi u lokal, osmotrio prisutne i zapitao se gde će te noći spavati?, a najčešće bi završio u kući neke žene koju prvi put vidi, s kojom nikad ranije nije progovorio, a čiji je muž baš tog ili bilo kog drugog vikenda otputovao, kamiondžija na putu za Hamburg, radnik na naftnoj platformi u Severnom moru, ili je bila ono što bi se reklo slobodna, ne sama, već slobodna, a jednom je završio čak u Hemnesu na granici sa Švedskom, u Helandu na samom jugu te opštine, iznenadilo ga je što je sutradan ujutru mogao da priča sa njom, ali je više nikad nije pronašao, nije mogao da pronađe njenu kuću, iako se stvarno potrudio. Kao da je u zemlju propala.

Ležao je pod pokrivačem, ruku prekrštenih na vratu i zurio u tavanicu. Zažmurio je. „Setiću se“, pomisli, „mogu i da pozovem hotel, a možda i ne, možda bi bolje bilo da se po sedmi put odvezem u Hemnes i ponovo je potražim. Jer koliko kuća uopšte može biti u Hemnesu?“ I tako je ponovo usnuo, a kad se probudio, setio se da je upravo toj ženi iz Hemnesa u onom snu objašnjavao kako umire. „Postoji li jasniji znak od toga“, pomisli, a potom pomisli i na onog čoveka tog jutra na Heregordskom putu i upita se što li mu je palo na pamet da bi to mogao biti njegov otac. Jer ljudi se uglavnom naprasno sete oca kad vide nekog mlađeg, jer ga tako pamte - iz mlađih dana, lepšeg - njegovo lice im je urezano negde u sećanju, naprosto fizički utisnuto u mozgu, sigurno se vidi i na rendgenskom snimku, a da je sve bilo kao što je trebalo da bude, taj čovek bi se još kretao među njima, taj preko potreban čovek, prisutan, važan, ali

je jednog dana on naprosto nestao, otišao na brod, recimo, i poslednji put je viđen na nekom dalekom kontinentu, u gradu poput Šangaja ili Port Saida, kad je zamakao za neko skladište u luci; ili je stradao u strašnoj nesreći, saobraćajnoj nesreći, sudaru pri brzini od sto kilometara na sat na auto-putu E6, između Jeshejma i Klefte rotaciona svetla, kola hitne pomoći, policija i strahovito mnoštvo novinara, fotoreportera, prekrili su celo područje Gornjeg Rumerikea, a život se okrenuo naopačke za dečaka koji je ostao sam, na cedilu, lišen muškog ideala, fudbalera, skijaša, muškarca koji je čvrsto stajao na zemlji među drugima, koji nikad nije oborio pogled već je drugima uvek gledao pravo u oči. A sad je taj muškarac stradao ili nestao, ostavljajući za sobom legendu koju je teško nositi na plećima. Pa opet, um ga je u nekom vidu sačuvao i mogao je iskrsnuti u nekoj neočekivanoj situaciji poput one tog jutra na Heregordskom putu. Ali Jim nije imao nikakvu utisnutu sliku, ništa što bi se videlo na rendgenu, unutra je sve bilo isto kao i uvek, nije on imao takvog, niti bilo kakvog drugog oca, i ta životna praznina ga je automatski oslabila, proženstvenila, jer je odrastao bez braće i sestara, sa ženskim uzorom, ženom što je pride bila i vrlo aktivna vernica, član Hrišćanske stranke, i to vrlo visoko na listi kandidata za odbornike u opštini, a predavala je upravo veronauku, upravo u onoj školi koju je Jim bio primoran da pohađa.

Jim nije znao ko bi trebalo da mu nedostaje, niti da li je moguće da ti nedostaje neko koga nikad nisi video, neko ko je za sobom ostavio samo prazninu, vidnu pukotinu u njegovom životu, vakuum koji nije ni osećao, nije znao da li, kad misli o tome, njemu bilo šta nedostaje, ali lako je bilo videti da je Tomi imao nešto što Jim nije. Tomijev otac bio je krajnje prisutan, mnoge su ga žene svakodnevno viđale kada je trčkarao sa kantama za đubre na ramenu, mnogi muškarci su učestvovali u njegovim grubim igrama, ali, s druge strane, Tomi je dobijao batine, a kome još to može nedostajati. Jim nikad nije dobio batine, bar ne do danas, majka ga nikad nije tukla, nije verovala u batine, nije želela da kinji svog sina.

...

Ustao je iz kreveta, prešao u kuhinju i tad ugleda sat iznad vrata, lelujavao se i podrhtavao poput meduze, „Oh, bokca mu, sad sam nagrabusio“, reče naglas, pa se okrenu istog časa i utrča u kupatilo,

pravo u tuš kabinu gde provede tačno tri minuta pod žestokim ledenim mlazom. Ponovo je pogledao na sat, jedan drugi sat, a tamo iza pare kazaljke su odmakle dosta u odnosu na ono što je pokazivao kuhinjski sat, ovaj se razlio poput Dalijeovog otopljenog sata iznad ogledala gde je svakog jutra gledao sebe kako uprkos svemu preživljava, s mašinicom za brijanje u ruci onih dana kad nije pecao. Sada više nije imao alkohola u krvi, nije ga bilo previše ni tog jutra, nije mislio da će biti zaustavljen i izgubiti dozvolu negde usred šume u Enebaku ili na putu za Hauketu. Istrčavši u predsoblje, navukao je izlisanu mornarsku jaknu, prilično brzo zakopčao dugmad na njoj, ali ju je odmah potom jednako brzo raskopčao, pobogu, pa jakna smrdi na ribu, ne bi uopšte trebalo da je držim među drugim stvarima, reče, šta mi bi, pa onda pronađe drugu, zapravo kaput, siv, bezličan, besprekoran, dotad ga je obukao samo dvaput, pa se sjuri niz stepenice do drugog nivoa garaže, ulete u auto i poveze se niz prvi, izduženi brežuljak i dalje, niz ostale brežuljke ka trima rekama i Lilestremu. Dan beše poodmakao.

...

Parkirao se kod železničke stanice, pokraj šina na južnoj strani, tamo je parking koštao dvadeset pet kruna na dan, jeftinije od toga teško da ćeš naći, zatim je krenuo duž šina. Zaobišao je zgradu od cigle sa teretanom SATS. Kroz izloge su se videli kros bicikli i znojava tela u pripijenim trenerkama, a Jim nastavi kroz staničnu zgradu, pokraj radnjice Narvesen i stepenica ka peronima od osam pa sve do jedan, pa prošavši i drugi Narvesen s druge strane stanice izbio je na ona vrata stanice koja su gledala na centar Lilestrema.

Kod Doma umetnosti skrenuo je u Ulicu Sturgate. Bilo je prohladno, ali je u Lilestremu uvek bilo hladnije nego u ostatku oblasti Rumerike, duvao je vlažan vetar koji se lepio za kožu.

Jim je iz Sturgate ušao kroz rotaciona vrata u trgovinski centar Lilestrem Siti, ali pre nego što se obreo među nizom prodavnica s obe strane, zastao je pred vratima koja su vodila ka stepeništu i liftu. Tu je stajao i čekao pred tablom na zidu. Na njoj je, osim ostalog, pisalo i: Socijalna služba, 2. sprat. „Moram gore“, pomisli, „Nema mi druge.“ Ali još nije otvarao vrata. Pogleda na sat. Imao je još petnaest minuta. Stoga uđe u tržni centar, pokretnim stepenicama siđe u suteran gde je radila poslastičarnica. Od žene za pultom kupio

je pecivo s kremom koje je stojeće smazao, potom ponovo pogleda na sat i sad je imao još samo pet minuta. Vratio se pokretnim stepenicama u prizemlje, prišao liftu, pritisnuo dugme, a ovaj ga je već čekao, izašao je na drugom spratu i odmah prepoznao vrata, jer je često tu dolazio, pa samo uđe i ne pokucavši.

Tomi. Jim. 1970.

Prošla je ponoć. Bio je četvrtak, a sada je prešao u petak. Sa glavnog puta skrenuli su na makadamski, na onoj raskrsnici gde su od pamtiveka stajale strehe za mleko, vraćali su se kući sa Vilijeve žurke. Vili se odselio iz zaseoka i sada je živeo takoreći na ulazu u Merk, na zaravni koja nije bila ni njiva ni livada, već puka zaravan. Čudno je bilo što niko nikad tuda nije proterao plug. Vili je imao oboje roditelja. Kada su bili mali, Tomi i Jim su mislili da je imati dvoje roditelja nekakva vanredna pojava, bar kad to potraje duže vreme, ali kasnije su shvatili da je tako kod većine ostalih, i to trajno. Jim je i dalje imao samo onog jednog roditelja, a Tomi nijednog. Imao je doduše Junsena, ali i Junsen je bio samo jedan, i on je vaspitavao Tomija. Što i nije bio naročito težak posao. No sad su se vraćali kući, pomalo pripiti. Ne previše pijani, već samo pripiti. Dok su šetali, pijanstvo ih je polako napuštalo i naposljetku isparilo, raspršilo se kao pramičci magle među drvećem, bilo je već lakše hodati po pravoj liniji, a bio je maj i makadamski put se lepo video, mada se ne bi moglo reći da je bilo svetlo. Ako bi te noći kraj neke kuće čekao da ugledaš kako neko izlazi iz šume, možda baš tvoja dugogodišnja ljubav, teško bi je ugledao, sve dok ti sasvim ne priđe. Ali nisu imali još dugo da idu, još samo kilometar, pa i manje, i proći će pokraj Šletenove kuće, prve na ulazu u zaselak. Već se nazirala sijalica pred kućom, kad udare na okuku ona će nestati, ali će se ubrzo potom i vratiti.

Kod Vilija su pili pivo i svađali se koje će ploče da puste, a nekolicina ih je došla čak iz Valmua, doneli su i rakiju u sjajnim pljoskama koje su im očevi pružili u predsoblju, ili čak napolju, na stepeništu pred kućom, krišom od majke, što je zapravo bilo dosta uobičajeno - barem u Valmuu. „Iživi se, sine“, rekli bi im očevi, „Jednom si mlad - ali da te nisam video s nožem!“ A nož nikad i ne bi poneli, pobogu, ko je još nosio noževe, to je bilo iz vremena

starinskih igranki i tanga, ali galame je ipak bilo, i slomila se jedna vaza, lepa stara vaza ukrašena kineskim slovima koju je Vilijeva mama mnogo volela, a Vili je bio strašno pijan, pa se rasplakao. „Nikad neću biti kao vi“, jecao je Vili, „Nikad neću biti kao vi“, a iako je to bilo tačno, Jim mu je rekao da nema veze, „Kakve veze to ima, Vili“, rekao mu je, „Kao da je to nešto čemu treba da težiš“, rekao je Jim. A onda su neki hteli da se pobiju, ali se Tomi umešao i doslovce ih razmakao, a uostalom, kakva je to žurka uopšte bila bez devojaka. Zašto nije bilo devojaka, zašto nije došla bar Uni iz Zadruga, ona bi uvek došla, a Tomi ju je već zbario, to su svi znali, i zašto nije došla Tune iz razreda, a ni Rejdun, o čemu je taj Vili uopšte razmišljao. U to dođe i ponoć, Jim i Tomi se samo zgledaše, klimnuše glavama istovremeno, spustiše čaše koje su držali u ruci i podoše.

...

Zastali su na stepeništu nekoliko minuta, na svežem vazduhu, pala je noć, bio je to početak maja i, bokca ti, vazduh je bio divan, već nedelju dana nije pala kiša. Jim je pokušavao da zavije cigaretu, ali mu nije išlo. Duvan mu se trunio pod prstima, a papirić je poput leptira odlepršao na žutoj svetlosti sijalice koja je poput mrljavog meseca sijala iznad vrata.

„Nek ide u peršun“, reče Jim. „Ne polazi mi za rukom“, pa se glasno nasmeja. „Ne vredi, ne ide mi“, reče kroz smeh, pa pokuša još jednom, ali mu opet nije pošlo za rukom. „Nek ide u peršun.“ I ponovo se nasmeja.

„Daj mi duvan“, reče Tomi. No ni njemu nije pošlo za rukom. Tomi nije pušio, ali je lepo zavijao duvan, pravio je Jimu savršene cigarete, ali mu sad nikako nije polazilo za rukom.

„U pičku materinu“, reče. „Ne vredi, ne ide“, pa se i sam nasmeja. „Ma, što mi ne polazi za rukom?“ reče, ali je i on odustao, pa reče: „Jebi ga, idemo. Pušičeš sutra.“

I podoše, lako se teturajući, niz stepenice pred Vilijevom kućom pa izbiše na glavni put, a sad su već skoro stigli, uskoro će stići kući, već su nazirali Sletenovu sijalicu kako treperi među granjem.

Duž jedne strane puta, severne, videli su jarak koji je Telekom kopao kako bi baš svaka kuća u zaseoku dobila telefon, kao i bager ponosite marke brejt iz Brinea, usamljen, napušten među brezama, ugašen, tih, ukočenih udova, kašike umorno oborene u travu. Ali nije

bager svuda mogao dopreti, tako da je u jarku ostalo pijuka, neobično usamljenih, oslonjenih o zidove, vrh im je na jednoj strani bio oštar, a na drugoj se širio, bilo je to zgodno oruđe za zemlju punu kamenja i šljunka kakva je u našem zaseoku, bilo je u jarku i ašova, lopata, svi oni su, tihi i napušteni, čekali da se za nekoliko sati vrate radnici Telekoma. Svakog jutra počinjali su rano, ponekad bi pevali dok razvlače duge kablove po jarku, sa velikog kalema na kamionu, lepo je bilo slušati njihovu pesmu dok pokraj poštanskog sandučeta pred kućom čekaš školski autobus, a svi su se čudili kako neko ko ne zna da peva tako lepo peva u društvu, čim bi samo jedan zapevao, ostali bi mu se smesta pridružili.

Prošli su duž jarka sve do mesta gde su radnici stali tog popodneva pre nego što su otišli kući, i gde će narednog jutra nastaviti u pola sedam. Nije im ostalo još mnogo do prve, Sletenove, kuće, možda tridesetak metara. Sijalica je obasjavala put sve do jarka pokraj kojeg su zastali, ali je noć bila siva, poput bibera, moglo bi se reći, još se nije razdanilo, zora se još nije bližila. Put se na tom mestu sužavao, nije bilo mesta za bager, tako da su tu čamili isti oni pijuci, lopate i ašovi, oslonjeni na zid jarka, jer ono što se tu moralo obaviti, obaviće se ručno. Tomi i Jim priđuše rubu jarka i pogledaše dole. Zidovi jarka su svetlucali. Tomi se okrenu i osmotri Jima.

„Jesi li još pijan?“

„Ne bih rekao. Ne osećam se naročito pijano.“

„Ja nisam pijan“, reče Tomi. Ponovo pogleda nadole. „Ama uopšte“, reče, pa čučnu oslanjajući se rukom o tlo, a onda skoči na dno jarka i uspravi se. Svetucavi zidovi jarka sezali su mu gotovo do grudi. Pogledavši Jima, kratko se nasmeja, pa reče: „Možda malo pripit“, a Jim se takođe nasmeja i reče: „Da, možda pripit“, pa se i sam sagnu, osloni se dlanom o tlo i skoči u jarak dočekavši se u polučučnju. Iako nije bilo kiše, zidovi su bili vlažni od rose. Kad bi rukom prešao preko ivice jarka, na dlanu bi ti ostali kamenčići i šljunak.

„Pa da počnemo“, reče Tomi.

„Apsolutno“, reče Jim. Tom i uze najbliži pijuk pa stade u raskorak pred zidom jarka, pa zamahnu visoko, preko ramena, onim zasečenim vrhom pijuka, Jim pak dohvati lopaticu da spremno dočeka, a Tomi udari pijukom po zemlji ispred sebe, što je više mogao taj prvi put i istog časa zemlja puna šljunka odroni se od zida

i sruči na dno jarka, gomilajući se među njegovim nogama. A onda još jednom udari pijukom u zemlju, zatim još jednom, šljunak se odranjao, Tomi je udarao sve dok nije stigao do dna, a šljunak i sitno kamenje mu se odranjalo i kotrljalo među nogama, gomilalo se, a on je samo nastavljao. Posle deset ili jedanaest udaraca pijukom, već se stvorila povećća hrpa između Tomijevih nogu, Jim je stajao nekoliko koraka iza njega kako ga šiljati vrh pijuka ne bi udario u glavu. Ali čim je Tomi zastao da napravi pauzu, Jim priđe s lopatom i stade da sklanja hrpu ne bi li mu oslobodio noge, sve je Jim privukao sebi lopatom, rasterao prema zidovima da oslobodi dno koje je sad bilo čisto kao i u drugim delovima jarka, valjano je to uradio. Zatim obojica uzeše po lopatu i svaki sa svoje strane napade golemu prikupljenu hrpu, svaki je izbacivao zemlju i šljunak preko ivice jarka, Tomi preko severne, Jim preko južne, bile su visoke, morali su da zalegnu iz sve snage i brzo su se umorili, ali nisu stajali i s vremenom su udarci pijukom i potezi lopatom pronašli svoj ritam; pravo rešenje već je bilo tu, skriveno u samoj prirodi posla, u onim pravim pokretima, samo je čekalo da izbije na videlo, čekalo na njihove šake i ruke. I oni su ga prepoznali, pohrlili mu u susret, uhvatili su ritam, pri svakom potezu zamahivali su telom u polukrug, prvo bi udarili vrhom ašova, pa bi malo uzmakli i pruženih se ruku okrenuli za devedeset stepeni, prebacujući ašov preko ruba jarka i izručili zemlju, a ašov je radio posao za njih sopstvenom težinom i ubrzanjem, i njihovi kukovi radili su posao za njih, a sve znanje o tome poticalo je iz same prirode posla, a ne iz nekog posebnog mesta u mozgu gde su se takva znanja tobož skladištila još od rođenja, i svaki potez ašovom kao i svaki zamah tela rasporedili bi težinu ravnomerno kroz udove, nijedan od njih nije radio sam, samo telo naprosto nije želelo da stane.

„Kako ide?“ upita Tomi. „Možeš li?“ a Jim reče: „Mogu, nego šta, ako se ti nisi umorio“, a Tomi se nasmeja i reče: „Jebote, što je ovo dobro!“ Pa dodade: „Gore li svetla u nekoj kući?“

Jim se obazre preko ruba jarka, pogleda niz put, ali svi prozori su se crneli, video se samo niz sijalica pred kućama.

„Mrkli mrak“, reče. „U prozorima.“

„Savršeno“, reče Tomi pa iznova zamahnu pijukom praćen lavinom zemlje i šljunka, kamenje mu se kotrljalo između nogu, a Tomi je

uporno navaljivao, nije se zaustavljao, kukovi su mu se spuštali i podizali, spuštali i podizali, kao na kugličnom ležaju, spuštali su se i podizali, a šljunak mu se pri svakom potezu slivao među noge u brzim potocima, kamenje se kotrljalo, kukovi podizali i spuštali, tada bi Jim lopatom prikupio gomilu k sebi dugim, otegnutim potezima, skupio je poveću hrpu, vukao je rukama, ali i ramenima, leđima je takođe vukao i raščistio bi dno jarka prema zidovima, a potom bi lopatama izbacili gomilu preko ruba, svako na svoju stranu u velikim zamasima, a vrh ašova već bi se ponovo zario u hrpu i pre nego što izbačena zemlja padne preko ruba, da, tako su brzo radili, a onda se Jim najednom uspravi i reče:

„A što ne bismo i mi zapevali kao radnici Telekoma?“

„Nemoj da staješ“, reče mu Tomi. „Ukočićemo se“, a Jim se nagnu i zari ašov u zemlju, ali izbacujući šljunak i kamenje opet reče:

„Ali baš bi bilo dobro.“

„Probudićemo nekog.“

„Pa ne moramo da se deremo, ali baš nekako ide uz kopanje. Uostalom, stojimo na dnu jarka, neće nas niko čuti.“

„Što da ne. Ali moramo da pevamo nešto prikladno“, reče Tomi. „Inače ćemo ispasti iz ritma i uprskati stvar.“ I tako su razmišljali dok su izbacivali šljunak preko ivice jarka, pa se iznova okretali iz kukova, zarivali vrh ašova u zemlju, i ponovo je bacali preko ruba, sve to vreme smišljajući šta da pevaju. Probali su sa nekoliko pesama Bitlsa, i jednom pesmom Holisa, ali ritam im nije odgovarao, ispadali su iz takta i tad Tomi reče: „Ne vredi, ovako ne ide.“

„Ne, ne ide“, reče Jim, pa će najedared: „Slušaj sad ovo.“ I zapeva:

Uz kosinu i planinu,
letnjoj noći, i u zimu

Zario bi ašovu zemlju, okrenuo se držeći ga u visini kolena i prebacio šljunak preko ruba jarka, preko ivice, i bilo je dobro, ritam je sasvim odgovarao ako ne pevaš prebrzo, ali Tomi reče:

„Ne, jebote, nećemo valjda da pevamo 'Crveno-beloplavu Norvešku' (Norge i rødt, hvitt og blått, norveška rodoljubiva pesma iz doba nemačke okupacije u Drugom svetskom ratu. - Prim. prev.), koji blam, zamisli da nas neko čuje.“

„Pa ko će nas čuti“, reče Jim. „Kad pevamo usred jarka.“ Te zapevaše, zapevaše u jarku „Crveno-belo-plavu Norvešku“, tiho ali dovoljno glasno i to im je pomoglo da uhvate ritam, s vremenom, kad je prestao da ih bude blam.

...

Naposletku su se načisto izmorili. Nisu mogli više nijednom da podignu ašov, nijednom da zamahnu pijukom. Kolena su im tako strašno klecala da se nisu mogli pridići bez oslonca. Nezgrapno su se uspenrali na rub jarka, seli i klataći nogama osmotrili svoj učinak. Glasno su dahtali, beše se sasvim razdanilo, ali još niko nije izašao pred kuću, niko ih nije čuo. U Sletenovoj kuhinji gorelo je svetlo. Jim izvadi duvan i zavi cigaretu. Prsti su mu podrhtavali, ali ju je iz nekog razloga ovoga puta uspešno zavio. Pripalivši cigaretu, povuče poduži dim i vrlo zadovoljno otpahnu. Tomi mu se osmehnu.

„Da pušim, sad bih i ja zapalio“, reče. „Izgledaš tako fantastično zadovoljno.“

Jim se nasmeja.

„Koliko smo uopšte iskopali?“ upita.

„Da vidimo.“ Tomi se ukočeno pridignu. „Au, jebote, sav sam se ukočio.“

Pa se odgega do mesta gde su prethodnog dana stali radnici Telekoma, mesta odakle su Jim i Tomi nastavili posao, pa koracima odmeri razdaljinu otud do mesta gde su on i Jim stali tek nekoliko minuta ranije.

„Oko pet metara“, reče. „Sigurno ne manje od toga.“ Možda nije zvučalo mnogo, ali bilo je mnogo, a Tomi ponosno reče: „Nije loše. Mi smo heroji rada. Treba da nas odlikuju.“ A Jim reče:

„U Sovjetskom Savezu delili su medalje radnicima kad se baš pokažu u poslu. Bar je tako bilo tridesetih. A najbolji su dobijali nagradu, zvala se Stahanovljeva nagrada.“

„Otkud ti to znaš?“

„Znam ti ja svašta.“

„Vala baš. Ali mi ne volimo Sovjetski Savez, zar ne? Posle onog pretprošle godine?“

„Ne, ne volimo ih“, reče Jim.

„Onda nas boli uvo za medalje“, zaključí Tomi. „Možemo i bez njih.“

...

Najednom se začu brujanje dizel-motora niže niz put, ali su utekli pre nego što je kamion izbio na okuku. Zaobišavši Šletenovu kuću, produžili su drugom stranom, sa pogledom na dnevne sobe, šupe za drva, staklene bašte na kojima je svako treće staklo bilo razbijeno, ali u dnevnim sobama nije bilo nikog u to doba dana, i oni što su poustajali sada su sedeli u kuhinji. Tomi i Jim nastaviše između kuća s leve i Jaruge s desne strane, a preko livade ugledaše Brezovac i ribnjak u kom se Lobo onomad umalo nije udavio. A Lobo je u međuvremenu uginuo, jednog dana došao je veterinar iz Merka da ga uspava. „Pobogu“, rekao je, „ne sme više da se muči, predugo je trajalo, trebalo je ranije da dođem“, i bio je donekle u pravu, jer Lobo više nije mogao da hoda, jedva se držao uspravno kad jede. Tako da više nije vredelo. No otad je proteklo dosta godina.

„Sećaš li se Loba?“ upita Jim.

„Naravno da se sećam“, reče Tomi.

„Sećam se kako si ga spasao da se ne udavi u Brezovskom ribnjaku. Svi su posle pričali o tome. Pa i tvoja mama je bila tu. Svi su se pitali zašto ga nije sama izvukla, što si morao ti.“

„Mama ne ume da pliva.“

„Ali odrasli mogu dohvatiti dno u ribnjaku.“

„Znam“, reče Tomi.

„A ti si imao samo deset godina, ti nisi mogao da staneš, morao si da plivaš.“

„Znam“, reče Tomi.

„Znam da znaš. Trebalo bi nekad malo da učutim.“

„Ma nema veze“, reče Tomi.

...

I tako stigoše do kraja zaseoka, a zaista nisu tako planirali, nije im to bila namera, jer bili su na žurci kod Vilija i to se završilo, ali najednom se obreše kod kuće koja je nekad bila kuća Bergrenovih, izbiše na dvorišnu stranu te kuće čije su prozore još prekrivale iste one daske koje je onoga dana tu zakucao stolar, onaj što je vozio crveni kombi sa žutim čekićem. Koliko je njima bilo poznato, otad se niko nije mašio ni za kvaku na toj kući. Dotle je od Junsenove kuće bilo tek nekoliko stotina metara, ali Tomi nije tuda prolazio, četiri godine nije prošao pored kuće Bergrenovih. Ugledao bi je jedino

kroz prozor školskog autobusa, ali bi uvek odvratio pogled kad bi tuda prolazili.

Probili su se kroz izdžikljalo šiblje koje je delilo livadu od dvorišta iza kuće. Stara stolica na kojoj je Tomijev otac sedeo kad puši stajala je na istom mestu, ali nije izgledala naročito privlačno. Prišli su prozorima. Daske su potamnele, naprsle, a oko rupa za eksere nakupila se vlaga. Nisu to bile neke daske. Tomi povuče jednu. Sa te strane niko ih nije video, niko nije tuda prolazio, bili su sami u tihoj izmaglici koja je prekrila livadu i ribnjak, ali se on otud nije video. Dobro su čuli brujanje dizel-motora na drugom kraju zaseoka, ali ih se to više nije ticalo. Tomi i Jim su završili sa jarkom i više nisu razmišljali o njemu. Tomi povuče jednu dasku, ekseri popustiše i on najjednom polete s daskom u ruci umalo se ne strovalivši unatraške. Onda je baci pa priđe i strgnu još jednu s prozora, potom i još jednu i to je išlo vrlo lako.

„Jebote, koje sranje od dasaka“, reče. „Možda je onaj stolar bio i komunista, ali cicija je bio u svakom slučaju.“

Stolar je u Merku ostao dve godine, a potom nestao bez traga. Svi su govorili da je komunista i shodno tome se prema njemu i ophodili, te mu posao baš i nije krenuo, iako, izgleda, baš i nije bio komunista. Naprosto je odbijao da prefarba onaj crveni kombi.

Još nekoliko dasaka i prozor se otvorio. Jim i Tomi se nagnuše da vide. Slabo su šta videli kroz zamrljano staklo, jer je sunce izlazilo na istoku, a oni su stajali na zapadnoj strani kuće, ali nije baš bio ni mrkli mrak. Ne više. Unutra je sve ostalo netaknuto. Prošlo je četiri godine, ali činilo se mnogo duže. Promenili su se. Tomi se promenio. Svašta se izdešavalo. Desilo se vreme. Tada je imao trinaest godina, a sada sedamnaest, još malo pa osamnaest. Nije znao šta bi trebalo da misli, ali je znao da se nije slučajno tu obre o, naposletku bi pre ili kasnije došao, možda je i čeznuo za tim, a mislio je da će mu se nešto desiti kad kao sada pogleda kroz prozor, da će ugledati nešto što će poneti sa sobom kroz život, nešto što nije spoznao pre upravo tog trenutka, ako samo strpljivo sačeka i ne dođe prerano. Tako je Tomi razmišljao, a sada se prope čela priljubljenog uz okno, Jim učini isto to, i jedno minut ili duže samo su ćutke posmatrali, a naposletku Jim reče:

„Izgleda kao kućica za lutke.“

Neobičan komentar. Ali istinit. Tomi to najednom uvide. Sve je unutra bilo pod konac, netaknuto, nepomično, sve na svom mestu. Stolice pod savršenim uglom u odnosu na televizor, pedantno složena hrpa novina u uglu salonskog stočića. Sve čisto pod slojem prašine. Ono malo slika na zidu pravilno je visilo. Knjige Zejna Greja u milimetar složene na polici, kao da su im hrbati kupljeni u komadu i tu postavljeni da ostave utisak. Bili su tako pedantni u vezi sa svime. Nigde nije bilo bačene odeće, igračkaka u uglu, lopte. Sve je trebalo da izgleda kao što nikad nije bilo. Trebalo je da izgleda kao dom. Tomijev i Sirin dom, dom bliznakinja, dvoje velike i dvoje male dece, a ma ko da je tu naišao shvatio bi da je sve pod kontrolom, da ne moraju zvati nikoga, ni policajca, ni Socijalno, da tu živi jed na mala porodica koja može sama i da samo žele da budu ostavljeni na miru. Tomi, Siri i bliznakinje. Ali sad je bilo jasno kao dan da tada nisu imali pojma šta rade, jer je Jim bio u pravu. Kuća nije izgledala kao dom, već kao kućica za lutke.

Tomi se uspravi i ustuknu dva koraka, pa obrisa dlanove o pantalone. Zažmurio je i otesao prljavštinu sa čela. Pa opet otvorio oči. Nije prošlo kao što je zamišljao. Nije trebalo da dolazi ovamo, trebalo je još da sačeka, ali sada je već bilo kasno. I Jim se uspravi, ustuknu i stade pokraj Tomija, pa zažmuri da otrese prašinu i prljavštinu sa čela i obrva, dvaput glasno kinu i reče:

„Ovu kuću treba usisati. Spolja. A?“

„Šta?“

„Šta ćemo sad?“

„Ništa.“

„Dobro, šta ništa?“

„Ništa. Spalićemo sranje.“

Jim. Septembar. 2006. 2005.

Prešao sam prag kancelarije Socijalnog i pažljivo zatvorio vrata za sobom. Smetalo mi je svetlo u prostoriji, bilo je neobično jarko, neprijatno jarko, ali nisam smeo da stavim naočari za sunce, to mi ne bi baš išlo u prilog. Zastao sam pored stolova za kojima je više ljudi, isključivo muškaraca, popunjavalo formulare; neki su držali olovke u vazduhu, na nekoliko centimetara od papira, a duž levog zida stajali su računari na usluzi svim klijentima; pred pisaćim stolom

za kojim je sedela jedna mlada žena napola je sedeo a napola stajao neki čovek i očajnički pokušavao nešto veoma važno da joj objasni, ali je ona, ta devojka, izgledala nemilosrdno, a on se, vidno uznemiren, obazirao da vidi čuju li i ostali šta joj govori. Pomislih kako je brzo protekla ta godina, naprosto mi je proletela. I kako je sporo vreme prolazilo. Svaki sekund bio je pravo mučenje. Osvrnuh se sa tog mesta na kojem sam stajao, posred te prostorije i malo sam se čega mogao setiti osim noći kad sam se vozio sa ove strane Osla preko enebaških šuma na drugu stranu da pecam sa visećeg mosta koji je povezivao ostrvo Ulvej sa kopnom, odmah uz Mosevej. Nisam se sećao kad sam prvi put onamo otišao ili zašto, ali dobro pamtim Juna Smetljara, njegove neočekivano ružičaste, gotovo crvene rukavice bez prstiju u polutami koliko jutros, odsjaj na struni između njegovih dvadeset sjajnih, trostrukih udica, svake reči koju smo razmenili i svake ribe koju sam upecao. Doduše, nije ih bilo mnogo, ni reči ni riba. Nisam izgubio pamćenje, nije u tome bila stvar. Dobro sam pamtio i majku, sve do njene smrti, i jednako dobro sam se sećao da nikad nisam saznao kako izgleda moj otac, pa opet, često bi mi se učinilo da ga vidim, osim ostalog i pre samo nekoliko sati pre, tamo gde se Heregordski put od Ljana spušta niz brežuljke ka fjordu, bilo je to neobično jer sve i da je neko u neakvoj kutiji, fascikli ili fioci čuvao sliku moga oca, meni je pokazao nije. Psihijatar, kome sam bio prinuđen da idem, rekao je da prebrzo odbacujem sve što mi se desi, da ništa ne ponesem sa sobom. „Ne valja ti to“, rekao mi je. „Ne“, odgovorio sam, „verovatno ne valja, ali kako to da sam ne tako davno postavljen na direktorsko mesto pri bibliotekama u Oslu, ako sam naprosto odbacio sve što mi se dotad desilo. „Nešto sam valjda poneo sa sobom“, rekoh mu, „jer inače ne bih pamtio ništa što sam naučio, bio bih kao prazna vreća i niko mi ne bi poverio taj posao“, rekao sam, a on je odvratio kako ne misli na to. „Znam“, rekoh. Ali onda on reče: „Ili možda baš i mislim. Jer što bi inače bio ovde?“

Nije bio glup.

U kancelariju nisam svraćao otkako sam otvorio bolovanje, a bolovanje sam otvorio već posle tri nedelje; stideo sam se zbog toga pa zato valjda nisam ni svraćao. Niko mi tamo nije bio blizak, nije bilo nikog kome bih se mogao poveriti, nisam nikoga poznavao.

Uopšte nisam želeo da radim tamo, živa je to istina, trenutak nesmotrenosti, a kad sam se osvrnuo bilo je već kasno i svi oko mene bili su mi stranci.

Jednom mesečno sam bio prinuđen da se javim nadređenome i popričam o stanju u koje sam dospeo kao i mogućim uslovima pod kojima bih se vratio na posao, ali nam je obojici to bilo krajnje mučno, tako da bih naposljetku samo svratio, on bi zaveo u zapisnik da sam se pojavio i onda bih otišao. Srećom, radio je u drugoj zgradi, podalje od moje kancelarije.

...

Prvi put mi se desilo dok sam se obuvao u predsoblju. Bilo je rano jutro, bio sam sam, živeo sam sam. Spremao sam se da krenem na posao koji mi je posle samo tri nedelje još izgledao nov i stran. Vozio sam preko svih onih brežuljaka do železničke stanice u gradu, jer mi je bilo predaleko da idem peške, parkirao bih se u senci stanične zgrade, kao i svi ostali koji putuju na posao i uhvatio voz do centra Osla. Jer ludilo bi bilo ići kolima na posao usred špica. I najednom nisam više mogao da udahnem, pao sam prema zidu, na jakne koje su visile o kukama i otrgnuvši bar dve strovalio se na policu sa cipelama. Iza nje štrčala je dugačka plastična kašika za cipele koja mi se poput koplja zarila među rebra, užasno me je zbolelo i došlo mi je da plačem, što sam inače često radio kad sam bio sam, dosta često, zapravo, trajalo je to već neko vreme, ni sam nisam znao zašto, ali ovoga puta nisam pustio ni glasa. Još nisam mogao da dišem, uplasio sam se, naravno, i pomislio gotovo je, ali najednom mi se dah povratio jednako naglo kao što je i nestao, vazduh mi pišteći ispuni pluća i nešto me probode u rebrima. Gospode, koliko me je samo zbolelo. Bujalo mi je u slepoočnicama i tad iskopah mobilni iz kaputa koji sam već bio obukao i pozvah bivšu suprugu. „Mislila sam da ćemo ostariti zajedno“, rekla je kad je svemu došao kraj. „Ni pod kojim uslovima“, odvratio sam tada prkosno, gotovo detinjasto, jer sam bio povređen preko svake mere, ali tad sam prošaptao: „Eva, pomoz mi, molim te“, a ona mi je smesta spustila slušalicu i zapitao sam se kako još, posle svih tih godina, može biti toliko ogorčena, ali me je posle samo nekoliko časaka ponovo pozvala i rekla da se čula s lekarom iz Centralne bolnice, lekar mi je poručio da ne mrdam i da se ne glupiram, „Tako ti boga, samo ostani

tu gde si“, rekla mi je Eva. „Na polici za cipele?“ upitah. „Tako je, ako si na njoj, samo tu i ostani“, a naposljetku, pre nego što je prekinula vezu, dodade i: „Srećno, Jime. Hvala ti za ono nekad.“

Prošlo je manje od dvadeset minuta dok se pred prilazom zgradi nije stvorilo žuto vozilo, stavili su me na nosila i odneli odatle.

...

Naravno, za to vreme sam mogao uveliko biti mrtav, ali u bolnici mi ništa nisu otkrili. Bio sam ubeđen da sam preživeo šlog ili bar infarkt, nešto tako smrtonosno, pa i nešto sitnije bi bilo vredno pažnje, ali lekar je utvrdio da mi baš ništa ne fali. Osim povrede od kašike za cipele. I glavobolje. Lekar je mlad, a verovatno i neiskusni, zaključih, ali bio je krajnje samouveren pa nije vredelo da se raspravljam. Laknulo mi je. U neku ruku. Neću umreti. No da budem iskren, bio sam i pomalo razočaran. Posle takvih, barem za mene, krajnje dramatičnih događaja, valjda bi ipak trebalo nešto da mi fali, nešto od čega će me lečiti. Ali lekar nije tako mislio. „Neće se ponoviti“, rekao je, „verovatno neka bezazlena kontrakcija mišića ili zabuna u nervnom sistemu, verovatno se neće ponoviti.“

A upravo se to desilo. Samo nekoliko dana kasnije. Tri dana nisam otišao na posao zbog bola u rebrima. Nisam polomio nijedno, ali me je užasno bolelo, toliko jako da nisam bio ni za šta. No četvrtog dana sam se sabrao, popio lek protiv bolova baralgin forte - posle doručka, seo u auto, parkirao ga kao i obično kod železničke stanice i uhvatio voz. Zateklo me je u liftu. Između drugog i trećeg sprata počeo sam da dahćem, svi oko mene okrenuli su se da vide šta se dešava, a ja padoh na kolena i svi ustuknuše ka zidovima. U liftu je bilo bar šestoro, sedmoro ljudi, skamenjenih i zanemelih. Stegnuo sam usne da sprečim gubitak daha, ali nisam uspeo i padoh kao i prethodni put. Vratice se, pomislio sam udarajući ramenom o pod lifta, i vazduh se zaista i vratio pola minuta kasnije uz očigledno krajnje specifičan zvuk, nije prošlo bešumno, jer tad neki čovek pesnicom udari crveno dugme na tabli i lift naglo zastade. Ostali se zateturaše, ali ja sam već bio na podu, zastali smo između trećeg i četvrtog sprata, a onaj je pritisnuo pogrešno dugme, trebalo je da pritisne alarm a ne „stop“, nije imalo nikakvog smisla što stojimo između spratova.

Polako se pridigoh. Prvo nakolena, potom na jednu, pa na drugu nogu. Teško sam disao. Čim sam se uspravio, lift ponovo krenu, pa zastade na četvrtom, zatim i na petom spratu. Tu su svi izašli, pa i ja, i niko me nije pogledao u oči, a ni ja njih pošto mi vid nije ostao netaknut. Kad se lift ispraznio, uđoh ponovo u njega, napola obnevideo pritisnuh dugme za prizemlje, a kad sam izašao u hol vid mi se povratio i odmah se osetih malo bolje.

Otud nije bilo daleko do Glavne železničke stanice. Kupio sam kartu u automatu, zavalio se u dnu vagona, podigao kragu kaputa, bradu uvukao iza gornjeg dugmeta i shvatio, tada, da je to verovatno bio moj poslednji odlazak na posao, da je gotovo pre nego što je i počelo. I šta ću sad? Nisam imao pojma.

...

Kad sam stigao kući, odmah sam pozvao svog stalnog lekara i objasnio mu kako stvari stoje.

„Ništa mi se to ne dopada“, rekao je, kao i da će mi otvoriti bolovanje kod nadležne instance, poslaće mi kopiju. Naložio mi je da se što pre nacrtam kod njega u ordinaciji. „Hoću“, rekoh, „Naravno, odmah stižem, sačekaj me.“

Spustio sam slušalicu, skinuo se i pao u krevet. Ležao sam danima, skoro čitavu nedelju, jedva da sam išta jeo. Nisam ustajao sve dok mi jednog jutra neko nije nalegao na zvonice na ulaznim vratima. Nije odustajao. Nisam želeo da ustajem, prijala mi je ta dremka, to stanje obamrlosti. Pa ipak ustadoh. Oblačio sam se krajnje usporeno. Bio sam siguran da je onaj što je zvonio već prešao na susedna vrata kada sam konačno stigao u predsoblje, ali nije. Iza njega su stajala kolica kakva sam viđao kod raznosača novina onih jutara kada bih stajao kraj prozora u dnevnoj sobi jer nisam mogao da spavam; ugledao bih ih kako silaze niz padinu od autobusnog stajališta gde bi kombi i ne usporavajući samo izbacio debeli, čvrsti svežanj novina i nastavljao otvorenih vrata, a napolju ne bi bilo nikog osim raznosača novina.

Na kolicima je vukao razne kutije. Prodavac knjiga. Upitah ga kojih, a on mi reče o Megreu, prodavao je romane Žorža Simenona o inspektoru Megreu. Jedanaesti pariski arondisman, reče, ako znam šta je arondisman. Rekoh mu da znam, jer sam više puta bio u Parizu na konferencijama. Prodavac otvori jednu kutiju na kolicima i

tad ugledah petnaest plavih tomova sa po dva romana u svakom i zlatnim slovima na hrptu. Pitao sam ga za cenu, reče petsto kruna. Kupio sam ih smesta, petstoticom koju sam pronašao u novčaniku, zahvalio mu i zatvorio vrata, pa kutiju s romanima o Megreu odneo u spavaću sobu, spustio na pod pored kreveta i opet se zavukao u krevet. Pročitao sam ih za nedelju dana, a kada sam se opet pridigao, knjige sam vratio u kutiju, a kutiju smestio u ostavu na policu ispod kutije od keksa sa priborom za pecanje.

I tek tad pođoh lekaru.

Kad me je ugledao na vratima, pobesneo je.

„Gde si ti kog đavola, zar nije trebalo da dođeš još pre dve nedelje, kako misliš da otkrijem šta ti fali ako se uopšte ne pojaviš i sedneš u čekaonicu kao sav normalan svet?“

A ja sam se tu malo zaplakao, na stolici pred njegovim radnim stolom, nisam mogao da se suzdržim, a lekar mi je smesta otvorio bolovanje na neodređeno. I sada sam na tom bolovanju bio tačno godinu dana, u dan, jer Socijalno vodi računa o tim stvarima. Pisali su da mi više neće plaćati bolovanje. Znao sam da se posle godinu dana nešto novo moralo izvući iz rukava. Takav je bio zakon, i zbog toga sam i došao ovamo.

...

Pođoh između stolova u lilestremskoj kancelariji za socijalno osiguranje, pa zastadoh na pristojnom rastojanju od onog očajnog čoveka koji je još stajao za stolom. Video sam mu samo leđa. Široka i vrlo mišićava ispod košulje. Preko ruke držao je sako, a preko sakoa i kaput, izgledalo je kao da mu je baš vruće, vrat mu se crveneo ali lice mu je bilo bledo, a izraz mučno uzrujan kad se napola okrenuo i osmotrio me čeličnim očima, tad lagano odmahnu glavom i reče, dobro, sve je u redu, nema problema, sve će se srediti, devojčice, samo nemoj ti da mi brineš, rekao je to ironično, očigledno ništa nije bilo dobro niti u redu. Ne brinem ja, reče mlada žena, nisam je video, ali gla s joj je bio poput kose na travi, onaj čovek prevrnu očima prema meni i klimnu mi pa ode, a ja mu klimnuh u odgovor i priđoh stolu.

„Samo trenutak“, reče žena i poče da unosi što je već trebalo da se unese u formular na računaru koji je stajao malo iskošen pred njom. Nisam znao u čemu je bio problem s mojim prethodnikom, ali morao

je biti prilično složen, jer je dosta dugo ukucavala, pa i meni postade vrućina. Nećkao sam se da li da i sam skinem sako, ali sam znao da ukoliko ga skinem, gubim. Nisam znao šta gubim, ali nešto bih izgubio.

Naposletku žena podiže pogled sa računara.

„Ime i matični broj, molim“, reče. „I još ponešto“, dodade gledajući me pravo u oči, ali pomalo nefokusirano. Gotovo je uspela da prikrije nezainteresovanost, to joj je bio samo posao, a potom joj pomalo nezainteresovani pogled skliznu preko dugmadi mog kaputa, prvog, drugog, trećeg, četvrtog, nazad do monitora. Prsti su joj lebdeli na tačno dva centimetra iznad tastature iščekujući podatke koje mi je zatražila. Znao sam je od ranije, bila je tu i prethodnog puta kad sam dolazio, tad je bila nova i malo nespretna, ali više nije bila i nije me prepoznala. A i što bi. Rekao sam joj svoje ime i matični broj, znao sam ga napamet čime se još malo ko može pohvaliti, način na koji mi se obratila podsetio me je na vojsku, na ono kad smo se upravo preselili iz zaseoka u Oslo, a ja se javio na regrutaciju u tvrđavi Akershus, gde su me merili i ustanovili da sam previše lak.

A želeo sam da služim vojsku, u Helgelansmunu, Haslemunu ili čak gore, na severu, u Bardufosu, što dalje moguće, što dalje od majke i Gruruda, sumorne stanice na putu iz Merka ka eventualnom ostatku mog života, ali nikud nisam stigao jer me nisu hteli. Valjda su mi ruke i suviše podrhtavale za njihov ukus, pa opet, tamo u Socijalnom i protiv svoje volje malo uspravih leđa. Tipično za mene. Hteo sam da mi držanje bude što nonšalantnije, ramena opuštена, možda čak i da stavim ruke u džepove, a umesto toga počeh da stežem desnu pesnicu, stežem je i opuštam, nisam se mogao odupreti tome, a kad sam oborio pogled, pesnica mi je bila tako stegnuta da su se zglobovi beleli poput planinskih vrhova Stenovitih planina ili Karpata, nokti su mi se zarili u dlan i upitah se jesam li zaboravio da uzmem lekove tog jutra. Naprasno nisam mogao da se setim jesam li ih popio, da li sam to učinio pre ili posle pecanja. A nikad nisam zaboravljao da ih uzmem. Zato i nisam mogao da se setim. Nikad ne pamtimo ono što stalno radimo, to svi znaju, ali sam stvarno strepeo od posledica. Znao sam šta me čeka ako zaboravim da popijem lek i tada se upitah da li mi se upravo to dešava, zavrtelo mi se u glavi pa se nagnuh i oslonih na njen sto. Odmerila mi je ruku i rekla:

„Godinu dana.“

„Da“, reko.

„Onda je to druga priča, razumeš? Ne možeš više biti na bolovanju.“

„Znam“, odvratio. „To već znam.“

„Pa nadam se da znaš“, reče, a ja pomislih, ko je ona da mi se tako obraća. Da sam slučajno bio Tomi, počeo bih da psujem, oslonio bih se obema rukama na sto i dreknuo: „Ko si ti, pizda ti materina, da mi se tako obraćaš?“ ali nisam ja Tomi, sam jedva da sam ikad opsovao u životu, pa umesto toga povukoh ruku sa stola i ponovo je stegnuh u pesnicu. Pa zažmurih i reko:

„Moram da razgovaram s nekim iz pravne službe.“

„Nisam ni sumnjala.“

Otvorih oči.

„Sedi tamo da sačekaš.“

Pokazala mi je gde.

„Može potrajati.“

„Misliš da sam budala?“ reko.

„Šta?“

„Misliš li da sam budala?“

„Pobogu, čoveče. Samo idi i sedi“, ali se ja nisam pomerio. Obuze me neka neobična omamljenost. Nisam dobro čuo, pomislih: Ne mogu da se pomerim. Ne mogu da se mrdnem odatle. Naprosto ne mogu. Gotovo je. A ta pomisao bila je oslobađajuća poput svežeg povetarca, otvorenog prozora i tad otvorih pesnicu, nokti mi se odvojiše od dlanova i ja je opustih.

Pa naposljetku učinih kako mi je naložila. Prišao sam redu stolica uz zid, seo i odmah se osetih drugačije, nekako lakše, možda ne lakše, već prozračnije, nešto se dogodilo u prostoriji, zidovi su se razmakli; bio sam slobodniji, da, osetio sam se slobodnije. Nisam znao šta to znači niti da li je dobro ili rđavo po mene. Bilo mi je svejedno i to je bilo suština te novine.

...

Sedeo sam dvadeset minuta. Ili duže. Verovatno je to bilo sasvim uobičajeno.

...

I pravnik je bio mlad, nije mu sigurno bilo više od trideset pet godina, možda i manje, ali to nije ništa značilo u njegovoj kancelariji niz hodnik iza nečeg nalik na ustavu za brodarenje. Nisam se uzrujao, rekao mi je ono što sam znao da će reći, kako posle godinu dana više ne mogu biti na bolovanju, odvratio sam mu da znam, objasnio mi je kako se postupak sad menja, kako će me pratiti pažljivije nego dotad, razumeo sam to, a zadatak pred nama, preda mnom i njima iz Socijalnog, a nadalje i Službe za zapošljavanje, bio je da se što pre vratim na posao, jer više nisam bio na bolovanju, već nezaposlen. No tad mu rekoh da striktno gledano mogu dobiti bilo koji posao, bar u svojoj branši, bibliotekarskoj, a verovatno i u srodnim delatnostima, na šta je pravnik rekao, tačno, ali sad si ovde, i nemaš posao u toj branši niti bilo kojoj drugoj, a ja mu rekoh da je to zato što sam na bolovanju, samo zbog toga, rekoh, na šta se iznervirao i rekao da mu je to sasvim jasno, zbog toga sam i došao, rekao je, a ja mu potvrdih. Pokušavaš da budeš duhovit, upita me, a mogao je, iako je bio dvadeset godina mlađi od mene, juriš li ti osiguranje? Kakvo osiguranje, šta ti to sad znači, upitah. Juriš li invalidsko osiguranje, invalidsku penziju. Molim, invalidsku penziju, rekoh, zar sam ja invalid, ličim li ti na invalida. Ne, reče, ne ličiš mi uopšte, a nisam znao šta se vrzma po glavi tom momku dvadeset godina mlađem od mene, da li me je smatrao prznicom, kavgadžijom. Možda i jeste, ali nisam to bio. Sve što sam rekao, rekao sam sasvim smireno. Nisam više bio nervozan, držanje mi nije bilo napeto, telo mi je bilo opušteno, slobodno, sedeo sam mirno na stolici, ruke su mi počivale na naslonu i bez naznake grča na licu odgovarao sam iskreno na pitanja koja mi postavi, nisam uopšte pokušavao da budem duhovit, ili možda jesam malo, jer sve to je i bilo pomalo smešno, bar mi se ako činilo, i to koliko sam slobodan i opušten, i to što ne jurim ništa. Apsolutno ništa. I mene je to zapravo iznenadilo, nisam dotad tako posmatrao stvari, a ko zna otkad je to tako bilo. Osmehnuh se, na moje iznenađenje uzvratilo mi je osmeh i tad pomislih kako nema razloga da nastavim po starom.

„Evo.“ Pružio mi je tri formulara preko stola. „Ako možeš, popuni ih i odnesi u Službu za zapošljavanje.“ Osmehnuo mi se, pa i ja njemu. Pokupivši formulare, ustadoh pa ih prebacih u levu ruku, a desnu mu pružih da se rukujemo.

„Biće sve u redu“, reče, a ja mu se osmehnuh. Pođoh smireno, zatvorih vrata za sobom, prođoh hodnikom sa vratima ka drugim kancelarijama i naposletku stigoh do stola gde je sedela ona mlada žena koja mi se okrenu i reče:

„Vidite, nije bilo ništa strašno.“

Osmehnuh joj se. Onako mlada i poletna, uzvratila mi je osmeh, a ja nastavih pored stolova gde su oni muškarci još popunjavali formulare, svoje formulare bacih u kantu za otpatke koja se baš zgodno stvorila pokraj jednog stola, pa izađoh na stepenište. Tad shvatih da se još osmehujem, pa prestadoh.

Siri. 1970.

Naposletku nisam otišla u mornare. Kad sam rekla Tomiju da ću otići na brod, stvarno sam tako i mislila. Bila sam tako sigurna, tako odlučna, nije mi bilo drugog izlaza, a i znala sam kome bih se obratila. Jer nisam bila jedina koja je iz Merka poželela da pobjegne na brod, poznavala sam već dosta njih koji su to učinili. No nisam se nikad zaklela da ću to učiniti.

Tomiju nisam bila potrebna, u to sam bar bila sigurna. Nisam zbog njega ostala kod kuće. Naprotiv, mislim da mu je bilo sve teže da se viđa sa mnom često kao nekad, zato što se sve promenilo one večeri kada se zaplakao pokraj mene na padini ka jezeru, u tami i hladnoći, tamo na svom kamenu iza zgrade Zadruga kad sam najednom ja tešila njega, a ne obrnuto. Nije došao u Merk u onu ugovorenu sredu. A rekao je da će doći. Čekala sam ga pokraj Lisbeovih zelenih pumpi, najednom me je uhvatila unervoza, pitala sam se koji će mi Tomi doći; ako naiđe ovaj novi, tužni Tomi, morala bih se sabrati, tešiti ga i postati glavna. Ili će pak doći onaj stari Tomi, kormilar. Ali nisam ga videla ni te večeri, a ni u četvrtak. Čekala sam ga na pumpi po čitav sat svake večeri, i za vikend, a u ponedeljak se konačno pojavio na biciklu, sišli smo kao i obično do jezera, seli svako na svoj kamen, ali nismo dugo ostali. Bio je odsutan, nije ga držalo mesto i razgovor nije nikud poveo. Posle toga je dolazio sve ređe.

...

Vreme je prolazilo. Menjala sam se. I sama sam to primetila. Kroz prozor moje nove sobe na spratu u kući Lidešenovih, niz sokak,

između staračkog doma i prodavnice mašina, videla se benzinska pumpa. Posmatrala sam automobile kako dolaze i odlaze sa punim rezervoarom, ponekad bi stari Lisbu izašao na svetlost dana ili večernje svetiljke da pomogne oko motora nekome ko nikad nije sam podigao haubu ili zamenio brisače, izašao bi mi iz vidokruga a potom se i vratio. Ne znam zašto bi me prizor Lisbua uvek umirio, kao da ništa ne može poći po zlu dokle god je on tu; bilo je možda nečeg u njegovom držanju, kretanju, ili pak smirenom glasu ili pogledu i često bih se upitala da li je tako uticao i na druge ljude. Godinama je Lisbu pričao kako će se odseliti, bio mu je pun kofer, rekao bi, tog mesta, Merka, ali nekako je opet ostajao i meni je bilo drago zbog toga. Teško mi je bilo zamisliti da ga jednog dana neće biti tu. Ako bismo čitav Merk zamislili kao jedan velik točak, recimo bicikla, sa sjajnim žicama koje štrče na sve strane, Lisbu je bio njegova osovina. Bar meni.

Osim toga, kad bi sad, u proleće, na svetlosti dana ili noćne svetiljke neko čekao kod pumpi, lako bih ga ugledala kroz prozor.

...

Te majske večeri spremala sam se za rukometni trening u Valmuu. Bio mi je to prvi trening i bio je važan, stekla sam mnogo novih drugara; duže vreme sam patila za Tomijem, devojčicama i našom starom kućom, ali sam naposljetku morala da odlučim i prigrlim novi život. Umesto da sa šesnaest godina odem na brod, završavala sam više razrede osnovne škole kako bih se naredne jeseni upisala u gimnaziju i na opšte iznenađenje ubrzo sam postala najbolji đak u razredu i sad me je više drugarica zvalo da dođem kao napadač u njihov rukometni tim. Što sam oheručke prihvatila. Dotad sam u životu jedva videla loptu za rukomet, ali nisam sumnjala da ću biti dobra u tome. I one su znale, zato su me i pozvale. U to vreme nekako se sve čega bih se dohvatila pretvaralo u zlato. „Uhvatila si zeleni talas“, rekao mi je nastavnik fizičkog Jakman u školskom dvorištu. Taj izraz imao je neke veze sa semaforima, ali u Merku nije bilo semafora niti će ga ikad biti. „Iskoristi ovaj trenutak do kraja“, dodao je. „Biće ti drago kasnije u životu.“ I ja sam ga iskoristila. Želela sam daleko da doguram. A sad sam žurila. Posrećilo mi se, Valmu je bio podaleko, ali na taj prvi trening nisam morala da idem biciklom i da se vraćam, bilo je po preko deset kilometara u oba

pravca. Jedan sused se ponudio da me poveze. Tip iz crkvenog društva, naravno, jedan od ključnih članova i, jednako naravno, Lidešenov blizak prijatelj. Ali nije to bilo bitno. Svejedno je išao tim putem i vraćao se preko škole gde me je mogao pokupiti i ostaviti posle treninga.

U torbu za fizičko ubacila sam trenerku, patike, peškir i veliku crvenu gumicu za kosu, kosa mi je bila dosta duža i svetlija nego kad sam živela u zaseoku. Tako se brzo promenila, i to baš upadljivo. Nekad mi je Tomi pomagao oko kose, tako je bilo još otkako je mama otišla. Tata nije obraćao pažnju na moj izgled. Kad bi mi kosa izrasla, Tomi bi je potkratio na vratu, od uva do uva, ta nam se frizura oboma sviđala, podsećala nas je na slike iz ženskih časopisa, na neke Francuskinje i nama se sviđala iako se nisu svi u školi slagali s nama. „Eto, zadržaće oblik neko vreme“, rekao bi Tomi imitirajući frizere, pa bi me zagolicao po vratu a ja se zakikotala, ali sad sam je pustila i u školi sam nosila rajf, a za časove fizičkog bih je vezala u konjski rep.

Čušnula sam dnevnik pod komodu, te stvari valja uvek sakriti, pokupila sam torbu za fizičko sa kreveta i još jednom pred polazak bacila pogled kroz prozor. I tad najednom ugledah Tomija na pumpi. Bio je maj, još se nije smrklo, lako sam ga prepoznala. Niko drugi nije tako držao ramena. Dugo ga nisam videla, čitave četiri godine protekle su otkako su nas izbacili iz stare kuće i razdvojili, veći deo prethodne jeseni i zime prošli su a da se nismo mnogo viđali, došla je nova jesen i nova zima i Tomi je, naravno, došao na biciklu u Merk o Božiću sa poklonima, kao i prethodne godine, a i one pre toga. Sam ih je pravio u Junsenovoj garaži gde su se bavili svime osim motorom onog auta koji je tamo stajao, nekog već opela, meni to ništa nije značilo, a i bliznakinje su pravile poklone kod Lijena, tamo na kuhinjskom stolu. Za moj rođendan došao je čak do kuće i pokucao na vrata, ali nisu ga pustili da uđe. Lidešen je samo odmahnuo glavom i Tomi je morao da ostane na tremu. Nisam se raspravljala, nikad se nisam raspravljala sa Lidešenom. Uglavnom sam ga slušala osim kad bi bio zaista nerazuman. U tim slučajevima samo bih se napravila luda, ne bih makla ni malim prstom i okrenula bih mu leđa pa bi shvatio poruku, nije bio toliko strašan, a nije bilo

strašno ni da postojimo malo napolju, nije bilo toliko hladno iako je bilo usred zime.

Jednom je Tomi došao da mi ispriča kako ga je Junsen zaposlio u strugari. Junsen je preuzeo strugaru od izvesnog Kaluma, ranije je to bila Kalumova strugara, tako smo je svi zvali iako joj to nije bilo zvanično ime, a Kalum je bio nepopravljiva pijanica. Krio je brendi svuda po radionici, među drvima i daskama, čak mu je i u hrpi strugotine neko pronašao bocu brendi specijala, a i u kancelariji je uvek imao bocu, u donjoj fioci, to su svi znali, i nije se ustezao da nategne tokom radnog vremena i vozio je pijan. Zaboravljao je da ubeleži porudžbine i isplati radnike tako da je u zadnji čas Junsen podigao kredit u Štedionici i kupio radionicu pre nego što je sve otišlo do đavola, a sad je dobro poslovaao, ako je verovati Lidešenu. Međutim, Lidešen nije voleo Junsena niti ikoga iz našeg zaseoka, za njega su svi oni bili seljačine poput onih brđana iz američkih filmova. Lidešen za svojih pedeset i kusur godina nikad nije otišao u zaselak, tako da zapravo i nije znao o čemu priča, ali mi se s vremenom sve više činilo da je donekle u pravu.

Tomi je došao još nekoliko puta u januaru i februaru, ali tog proleća 1970. godine jedva da sam ga uopšte videla. Iskreno, i navikla sam da ga ne ugledam kroz prozor. Nedostajao mi je, dabome, nije to bilo posredi, ali ta nostalgija se s vremenom razobličila, nismo više bili tandem kao ranije, ne onako kako je Tomi to priželjkivao, ukoliko je uopšte priželjkivao i sve se promenilo, a ja više nisam mogla da gledam na dve strane u isto vreme. Jednostavno nisam mogla. Gurala sam napred.

...

Na brzaka navukoh jaknu, pogledah na sat i - jao - baš nisam imala vremena. Uh, Tomi, Tomi, gde si baš sad našao da dođeš. Strčah niz stepenice najbrže što sam mogla, u čarapama - Lidešen se već vratio kući s posla i posle ručka se izvalio na kauč u salonu koji se sad zagrejao, zimi su ga zaključavali, tamo je dremao kao i svakog dana posle ručka i nisam znala da li me čuje dok silazim. Nadala sam se da ne čuje. Dole u predsoblju nazuh cipele, izleteh na vrata, torbu za fizičko bacih na trem kako ne bih posle ulazila u kuću samo zbog nje, ali se onda ipak vratih po nju pa potrčah bacivši u prolazu pogled preko živice na susedno dvorište, hauba automobila još je

virila iz garaže i tad pomislih kako auto može izgledati tako prokleta pobožno, nemoguće da su ga takvog napravili u fabrici, kao da je preko vetrobrana imao golem krst, providan krst, a možda ima veze sa nasleđem i sredinom - učili smo o tome na časovima biologije - možda je i za automobile važno da će se izmeniti zavisno od toga ko im je vlasnik, iako biološke zakonitosti i nemaju mnogo veze s automobilima. Glup je to bio tok misli, ali eto - to mi se tada vrzmalo po glavi.

Izbila sam na sokak između gvozdare i staračkog doma. Više nisam trčala, već polako pređoh raskrnicu prema Tomiju. Odmah me je ugledao i uspravio se, ispravio ramena, bio je naočit i zagonetan, tamne kose, uvek sam tako mislila, a sada pomislih kako to da Tomi uvek samo bane u Merk i očekuje da ću ga ugledati ma koliko da je prošlo od prethodnog susreta i sići da popričam sa njim iza Zadruga, uvek na istom onom kamenju. Jer stvarno je tako bilo, svaki put kad bi naišao, ja bih izašla da se vidim s njim iako sam mogla biti negde drugde u to vreme. Baš je imao sreće. Često sam izbivala iz kuće, imala sam mnogo obaveza i novih drugara. I tad shvatih da možda i nisam uvek bila tu. Možda me je mnogo, mnogo puta čekao tu kod pumpe, a ja to nisam znala niti je on kasnije spomenuo, jer je bio previše ponosan. Kako sam mogla biti tako glupa da mislim kako je dolazio u Merk samo ono malo puta kada bih ga ugledala s prozora. Pa nismo bili tako sinhronizovani, možda nekad ranije, ali ne više.

...

Prešla sam ulicu. Osećala sam njegov pogled na sebi, nije se ni pomerio, a dok sam mu prilazila asfalt kao da mi je ispario pod donovima, vukao me je k sebi, zaboravila sam kako to izgleda, ali na metar ili dva od njega zastadoh ne dodirnuvši ga. Bila sam blago zadihana, pokušah to da prikrijem zatvorivši usta, ali mi je to samo ubrzalo dali.

„Ćao“, reko. „Je l' me dugo čekaš?“

„Ne“, reče. „Sad sam stigao.“

Netačno, iz držanja se videlo da čeka već neko vreme, prebacivao je težište s noge na nogu, što ljudi rade kad već dugo čekaju. Recimo, iza pulta u prodavnici.

„Žuriš nekud?“ upita. Ton mu je bio neobično svečan, čak je rekao nekud umesto samo žuriš?, što sve zajedno nije zvučalo naročito

prisno.

„Malo“, odgovorih i nije me pitao zašto. Nisam ništa krila, naprosto me nije pitao i to mi je odgovaralo. Ali tad zacupkah:

„Tomi, je l' nešto važno?“ upitah. „Iskreno, stvarno žurim.“ Činilo mi se da čujem kako se pali motor automobila i korake na prilazu kući, kucanje na vrata, možda naša, Lidešenova, ali sigurno nisam, ne s tog rastojanja.

„Pa, važno je.“

„Dobro, Tomi“, rekoh. „Šta je bilo?“

Dvaput se nakašljao. Neće valjda da održi govor, pomislih, kao na confirmaciji, toliko je svečan bio, još nijednom nije opsovao, a inače nije vadio psovke iz usta, doduše, nije bio pozvan na moju confirmaciju. Lidešen je samo rekao jedno odlučno ne i više nije bilo razgovora, ali sad mi se čini da sam mu i suviše lako popustila.

„Ovo ostaje između nas dvoje“, reče Tomi.

„Ali, Tomi, više ne ide tako. Nismo više samo nas dvoje, nije više kao ranije.“

„Razumem“, reče opet svečano. U životu nikad nije rekao razumem, uvek smo govorili „kapiraš?“ i „kapiram“ i nisam mogla dokučiti kako se oseća u vezi s tim što više nismo nas dvoje, da li mu je to u redu ili ga je ipak rastužilo.

„Samo želim da ti saopštim jedno“, reče Tomi. „Zapaliću kuću. Uskoro.“

„Koju kuću?“ Uopšte više nismo bili sinhronizovani. Samo me je pogledao. Sunce. Miris benzina. Svuda oko nas tišina, nepomičan vazduh, nijedan auto da priđe pumpi, nigde ni zvuka. Na obodu te tišine neki je čovek stajao na stepenicama pred crkvom u farmerkama, verovatno vrenklerovim, druge se u Merku nisu nosile, neki traktor prođe poljem, negde se oglasi petao.

„A! Našu kuću“, rekoh. „Mislim, našu bivšu kuću.“ Ponovo oslušnuh čuje li se susedov automobil i sad sam već bila sigurna da je krenuo. Obuze me očajanje. Tomi, Tomi, pomislih cupkajući kao da mi se piškilo, kud si baš sad došao.

„Spalićeš kuću. Šta to pričaš?“

„Da, spaliću je“, ponovi Tomi, a potom dodade: „Stoji tamo kao i ranije.“

„Pa spali je“, reko. Sama nisam onamo otišla nijednom posle selidbe i već dugo, dugo nisam ni pomislila na nju. A da stoji tamo kao i ranije, toliko sam znala i sama. „Pa da, valjda stoji“, reko.

„Pa da, stoji. Išli smo da vidimo. Skinuo sam sve daske s jednog prozora. Nije bilo teško, sasvim su istrulile.“

„Ko je išao - Jim i ti?“

„Tako je, Jim i ja“, odvrati Tomi. „Ko bi drugi išao?“ Pa reče: „Unutra je sve isto kao kad smo bili tamo, mi, ne dok smo živeli sa tatom.“

I moralo je biti tako, ali mi je svejedno zazvučalo neobično. Jer nisam čula da se tamo neko uselio, neka nova porodica, pa opet, bilo je neobično da sve ostane isto kao nekada, dnevna soba, naše sobe, stepenice, jer više nisam osećala isto što i onda. Ništa od toga nisam osećala, sve se promenilo. A tamo unutra ništa. Neprijatno mi je bilo da zamislim.

„Pa spali je“, ponovih. Samo sam ponavljala iste reči. Osećala sam se glupo zbog toga, ali nisam mogla da se usredsredim, morala sam da krenem.

„I hoću“, reče Tomi. „Stalno mislim o tome, noću ne mogu da spavam, ne mogu da izdržim više. Spaliću to sranje. Možeš sa mnom ako hoćeš. Zato sam i došao.“

„Šta? Ne, Tomi, nemoj, ne mogu, jesi li ti normalan? To je zločin, osudiće nas kao palikuće i strpati nas u zatvor. I tebe će strpati u zatvor, Tomi, nemoj da se glupiraš.“

„Čekaj, pa čija je to kuća?“ tada će Tomi. „Zar to nije naša kuća“, upita. „Jesi li ti ikad videla prebijene pare od nje? Jesam li ja? Nismo. Što onda ne mogu da uradim s njom što hoću. Ako nećeš sa mnom, nema veze. Mogli smo to da obavimo zajedno. Bilo bi ispravno. Ali ovako ću sam.“

„Ali, Tomi, što moraš da je spališ? Pa ne moraš da je spališ.“

„Moram. Kad se sve drugo ovako promenilo, nema smisla da unutra sve ostane kao nekad. Nije ispravno. To sam shvatio tek kad sam pogledao kroz onaj prozor. I ne mogu više da mislim na to. Jebi ga, Siri, noćima ne mogu da spavam“, reče Tomi krajnje nesvečanim tonom.

„Izvini, Tomi, moram na rukomet.“

„Rukomet?“ Tomi pogleda moju torbu za fizičko. Dotad je nije primetio. „Moraš na rukomet?“

„Da, imam trening. Moram da krenem.“

Preko Tomijevo ramena opazih superpobožni automobil na raskrsnici, nisam znala da li me je sused otpisao ili me traži. Možda me je ipak tražio jer je baš usporio, načas je i zastao i ja mu mahnuh, spazio me je odmah i odmahnuo. Pretrčala sam preko stanice pred nekim velikim kamionom koji je naišao, bio je to kamion za selidbe koji glasno otpuhnu motorom. Dok sam trčala bacih još jednom pogled, ali Tomi beše nestao iza onog kamiona.

Tomi. Junsen. Avgust 2006.

Ušao sam u Centralnu bolnicu preko parkinga, prošao sam prijem, kiosk i kafe i prišao stepeništu. U suterenu je bio Bunker gde je Jim ležao 1971, pre više od trideset godina, tad smo bili tako mladi, lako se zaboravi koliko je sve drugačije kad si mlad, sve izgleda bolje i imaš toliko vremena pred sobom, ali se onda sve najednom pogorša, strašno se pogorša, ceo ti svet ode u vazduh za samo jedan dan. No ovog puta pošao sam na treći sprat, a iako sam nekad trčao uz stepenice, sada se opredelih za lift. Previše pijem, eto zašto.

Na trećem spratu prođoh pored čuvara i troje vrata u hodniku, pa stigoh do Junsenove sobe. Poznavao sam ga čitav svoj život. Pokraj njegovog kreveta stajao je doktor, nešto su razgovarali, ali nisam čuo šta. Junsen okrenu glavu na jastuku i ugleda me. Osmehnuo se pa se i lekar okrenuo i uzmakao u stranu. Prepoznao me je od onomad kad smo stigli helikopterom u bolnicu, kada se Junsen samo stropoštao preda mnom na pod u svojoj dnevnoj sobi, ali posle toga nisam više dolazio, bio sam na putu, u Haugesundu, glupost, ali tako je ispalo. Pozdravih se s lekarom.

„Zdravo“, rekoh. „Kako si?“

„Ne valja, sine“, reče Junsen.

„Morao sam da otputujem u Haugesund“, počeh. „Izvini, bilo je hitno“, rekoh.

„Ma u redu je“, odvrati Junsen. Još se osmehivao, ali podočnjaci su mu bili modri, gotovo crni. Poneo sam mu knjigu, jednog Stajnbeka kojeg sam mislio da još nije pročitao. Svojevremeno je, kad smo bili mladi, Jim meni poklonio tu knjigu, pisala je posveta na naslovnoj stranici. Pronašao sam je u nekoj kutiji kad sam sređivao podrum. Spustio sam je na noćni stočić pokraj bolničkog kreveta. Junsen se

protegnuo pa je, toliko polako da je bilo gotovo mučno, okrenu kažiprstom k sebi.

„Nisam ovo čitao.“ Izgledao je začudeno, bio je uveren da je pročitao sve Stajnbekove knjige, ali očigledno nije.

„Dešava se u Norveškoj“, rekoh. „Za vreme rata.“
Junsen podiže pogled.

„Šališ se.“

„Ne šalim se“, rekoh.

„Au, jebote“, odvrati Junsen, a onaj lekar mi se tiho nakašlja iza leđa. A možda se i nasmejao, jer i lekara ima raznih.

„Nije loša“, rekoh, ali nisam imao pojma valja li knjiga ili ne valja. Pročitao sam je i to je sve. Poodavno, ne pamtim kad sam poslednji put uzeo roman u ruke.

„Pa valjda ću stići da je pročitam“, reče Junsen.

„Nego šta ćeš“, rekoh.

„Nije to baš izvesno, sine.“

Već me je drugi put tako oslovio. Sine. Nikad me ranije nije tako oslovljavao. Uvek me je zvao Tomi. Gledao mi je gotovo i suviše pravo u oči. Okrenuo sam se. Lekar je grizao gornju usnu i držeći ruke strogo na leđima zurio u pod. Onda oprezno odmahnu glavom. Okrenuh se ka Junsenu:

„Šta sad to znači?“

„Da neću još dugo, sine.“

Jebote, hoćeš li prestati tako da me oslovljavaš, pomislih. Bilo mi je nepodnošljivo.

„Pobogu, pa valjda ti je ostalo dovoljno da pročitaš knjigu“, rekoh, ma koliko to besmisleno zvučalo, jer kao da je sad pa bitna neka knjiga kad umireš. Kad Junsen umire.

„Hoćeš li umreti?“ upitah.

„Da“, reče Junsen.

„Mislim, uskoro, hoćeš li umreti uskoro?“ rekoh.

„Dao mi je dve, tri nedelje“, reče, glavom pokazujući ka lekaru koji je još tu stajao, napola meni iza leđa. Već sam ga zaboravio, bio je to stvarno diskretan lekar. „Kaže da ništa ne mogu učiniti za mene“, dodade Junsen.

„Pa naravno da nešto mogu da učine“, rekoh. „Ovo je dve hiljade šesta, a ne hiljadu sedamsto šesta.“

„Prekasno je“, reče. Bio je iscrpljen, glasu mu je nedostajalo boje, daha.

Obazreh se. Najednom me obuze neka slabost u nogama. S druge strane kreveta, pokraj prozora, stajala je stolica. Zaobiđoh krevet pa priđoh prozoru, uzeh stolicu i prineh je krevetu sa strane naspram vrata na koja sam ušao. Seo sam i tad mi lekar više nije bio iza leđa, već tačno preko puta. Trebalo je da prenesem stolicu na drugu stranu kreveta, pomislio sam, ali sad je bilo prekasno, bilo bi krajnje drsko da sad ponovo ponesem stolicu da bih mu opet okrenuo leđa. I to bi bilo bezobrazno. Uostalom, nek ide već jednom i ostavi me nasamo s Junsenom.

„Kako se osećaš?“ upitao sam.

Oćutao je, jer šta bi mi i rekao. Kako bih se ja osećao na njegovom mestu.

„Pa, živi mi se“, reče Junsen. „Nemam utisak da sam proživio svoje.“ Imao je sedamdeset pet godina, a ja pedeset četiri. Skoro. „Ljudi to obično odbijaju“, dodade pa pokuša da se nasmeje ali se zakašlja. „Al' šta da se radi“, reče. „Tako je kako je, šta ću.“

Pa okrenu glavu ka prozoru odvrćajući pogled od mene.

Nisam se slagao s tim. Kako šta da se radi!? Uvek možeš nešto.

„Pa odbij i ti“, reko.

Junsen me ponovo pogleda.

„Ne možeš, sine, odbiti da umreš.“

„Đavola ne možeš, nego šta nego možeš“, reko.

U drugu nedelju od tog dana sahranili smo ga iza stare crkve u Merku. Bila je to lepa, jednostavna crkva, bela i spolja i iznutra. Samo su oltar i sedišta bili u boji, rustično crvenoj i plavoj. Nije došlo mnogo sveta. Službu je obavila sveštenica. Njemu bi se to svidelo, voleo je žene, doduše, većina muškaraca ih voli, ali ne na taj način, Junsen je stvarno voleo žene, voleo je da bude u njihovom društvu, da razgovara s njima, smatrao ih je daleko pametnijim od muškaraca. Bar od muškaraca iz njegovog okruženja. Dobro se slagao i s mojom majkom pre nego što je otišla one večeri uoči Božića kad su grtalice podigle bedeme visine odrasla čoveka uz put, i kad si jedva mogao izaći iz kuće. Često su razgovarali.

„Pa nije ona kriva“, rekao mi je tačno tri nedelje pre toga. Stajali smo u njegovoj dnevnoj sobi, još nisam skinuo ljubičasti kaput i sako

ispod njega, bio mu je rođendan. Zapucao sam čak tamo, sredio se, navukao kožne rukavice i vezao ešarpu oko vrata, ali me je Junsen dočekao u flannelskoj košulji. Zaboravio je da mu je rođendan pa se iznenadio kad sam mu čestitao i poželeo sve najbolje, još je bilo jutro i dugo smo tako stajali, i Junsen je stajao iako je izgledao dosta iscrpljeno.

„Pobogu“, rekao je. „Pa naravno da nije, šta je žena mogla da uradi.“

„Sedi“, rekoh mu, pa on sede, a ja ostadoh na nogama. „Mogla je i nas da povede.“

„Sama s četvoro dece. Not bloody likely.“

Junsen je u mladosti, kao i mnogi iz tog kraja, proveo nekoliko godina na brodu gde je pokupio razne takve izraze, ali ih je retko koristio, zvučali su mu prilično glupo, nikad ga ne bih čuo da kaže „grom i pakao“ ili „svi na palubu“ i tako te gluposti.

„Nije mogla, razumeš valjda da nije“, reče Junsen. „Ništa ja ne kapiram“, rekoh.

„I ne kapiraš“, reče Junsen. „Niti je na tebi da razumeš, niti je lako razumeti. Shvatam da ste prošli kroz pakao. Ali ne smeš biti ogorčen. Ostavi to za sobom, oprost. Pobogu, pa prevalio si pedesetu, dokle misliš tako“, a meni je na vrh jezika bilo nešto ružno, drsko i bezobrazno, možda se to i videlo na meni, ali se suzdržah. Pridigao se oslanjajući se o naslone na stolici, samo zato što sam ja još stajao. Pa reče:

„Tomi, jesi li počeo da piješ?“

„Jebote, Junsene“, rekoh. „Otkud ti sad ta tema.“ A bio je u pravu, pio sam svako večer, bez izuzetka, ali se Junsen tad najednom stropoštao, samo se složio kao da nema nijedne kosti u telu. Uspaničio sam se, bili smo sami, nisam znao šta se radi u takvoj situaciji. Uhvatio sam ga za ramena i povukao ka kauču, ali bio je mlitav i težak, pa ga vratih na zemlju i rastrčah se po kući, otvarao sam floke i ormare u potrazi za paracetamolom, baralginom forte ili pak nekim lekom za astmu, inhalatorom, ako ga to uopšte posedovao i naposljetku shvatih koliko su mi sve te misli nasumične pa rekoh sebi, jebote, Tomi, saberi se, i konačno pozvah hitnu pomoć.

...

Stigli su ubrzo, helikopterom. Poleteo sam s njima, nikad se ranije nisam vozio helikopterom i držao sam ga za ruku dok smo jezdili po nebu koje tamo gore nije bilo onako plavo kao kad gledaš sa zemlje, bilo je sivlje, neodređeno, žitko, a šaka mu je bila vlažna i beživotna, dugo nije držao čekić u ruci, ili testeru, čak ni lagani drveni metar. Pogladih ga po glavi i bilo mi je čudno, dlanovi mi nisu prepoznali njegovu kožu. Rotor je dizao neverovatnu galamu ali mi se činilo da idemo polako, mnogo sporije nego što sam zamišljao let iznad jezera, ali naposljetku smo sleteli na heliodrom pred bolnicom, stavili su ga na nosila i povezli na hitan prijem, tamo ga je dočekaio lekar kojeg sam video i nedelju dana kasnije, kada sam došao u posetu pravo sa aerodroma, neki tehničari trčali su vukući njegov krevet s obe strane i jedan mi doviknu, ne možeš ovamo, dođi neki drugi dan, a, ruku na srce, to mi je i odgovaralo jer sam imao posla u Haugesundu.

...

Te obaveze potrajale su nepunih nedelju dana, a čim sam se vratio, na aerodromu sam uhvatio voz do stanice u Lilestremu i otud se taksijem odvezao kroz tunel sve do velike bolnice, a sada je bio mrtav, njegov kovčeg zakopan iza bele crkve u Merku i, ma koliko da je odbijao, nije odbijao dovoljno odlučno.

Tomi. 1970.

Junsen i ja smo sedeli za kuhinjskim stolom pokraj prozora koji je gledao na put. Bilo je vreme ručka. Kroz prozor se video put sve od okuke pa naniže ka zaseoku, videla se kuća u kojoj je Jim živeo s majkom i još neke kuće niže od njihove, ali ne i kuća u kojoj sam nekad živeo. A bilo je svejedno. Jer te kuće više nije bilo, izgorela je do temelja tačno jednu nedelju pre tog dana krajem maja, a samo to saznanje ispunjavalo me je nekakvom lakoćom, kao da mi je utroba ispunjena helijumom, bio sam ošamućen, svuda se još osećao dim i ustajali pepeo. Nismo mnogo razgovarali. Niti je to bilo neobično, jer smo se dobro znali, dobro se poznavali. A kad bismo razgovarali, ujutru pre nego što krenemo od kuće, razgovarali bismo o predstojećim poslovima u strugari. Jer Junsen mi je bio i gazda. Podigao je kredit u štedionici i otkupio čitavo postrojenje od pijandure Kaluma, bio je to spasilački potez pa su stoga i uslovi bili

povoljni, banka se pobrinula da budu, a Junsen me je zaposlio u strugari, na čemu sam mu bio vrlo zahvalan. Bilo mi je dosta škole, nisam više želeo da idem ni dan, prošao sam više razrede osnovne i to je bilo to.

Iako još nisam imao osamnaest godina, pričali smo kao odrasli o porudžbinama i cenama za tim stolom ujutru pre polaska na posao, zajedno smo računali transport do velikih gradilišta ili pak manjih, zabačenijih mesta poput privatnih kuća, vila, ambara i garaža, kojekakvih zavučenih gudura. I nije drugačije razgovarao sa mnom nego sa ostalim radnicima u strugari. Bilo ih je trojica i bili su odrasli. Sam Junsen nije imao dece i mislim da je raspolagao samo jednim načinom ophođenja bilo ono prema detetu, odraslama ili starima. A nije se ni trudio. U njegovo vreme bio si dete do konfirmacije, a posle su te smatrali odraslim, imao si da odrasteš i to je to.

A tad smo obojica bili umorni posle napornog dana. Dvojica radnika su se razbolela od gripa, a sutradan nas je čekala velika isporuka, tako da nismo mnogo pričali za ručkom, a verovatno nas je čekalo još nekoliko sati rada čim Junsen malo odrema. Zvakao sam što sam sporije mogao i posmatrao okuku kroz prozor.

„Eno ga policajac“, rekoš. Dobro poznati nam volvo naiđe niz put. Nije mu se žurilo. „Ili inspektor“, dodadoh. Junsen se okrenu. „Vidi stvarno“, reče Junsen. „Šta li si sad napravio?“ reče kroz smeh.

„Ama baš ništa“, rekoš, pa se i ja nasmejah. „Bar se ničeg ne sećam“, dodadoh. „Ponašao sam se sasvim uzorno, zar ne?“ a onda rekoš: „Hoćemo li se vraćati u strugaru?“

„Bojim se da ćemo morati“, reče Junsen. „Nakupilo se posla. A sutra teramo pun tovar za Ejdsvol.“

„Znam“, rekoš. „Ništa, lezi ti na kauč, a ja ću na pod.“ Voleo sam da ležim na podu. Oduvek mi je to prijalo.

Opružim se poleđuške, položim ruke uz telo i osetim tvrde daske pod lopaticama i potiljkom. Zaspao bih istog časa. Ali ne dugo, to već nisam mogao.

Ustadoh od stola sa praznim tanjirom u ruci i priborom, pa bacih još jednom pogled kroz prozor pre nego što ću naslagati prljave sudove na radnu ploču i tad opazih da su se policijska kola zaustavila pred našim poštanskim sandučetom. Bio je to policajac. Otvorio je vrata i izvukao se napolje. Stomak mu se nadvio nad mrtvačkom glavom na

kaišu koji više nije bio onako šerifski zategnut. Nisam ga video neko vreme. A i zašto bih.

„Krenuo je ovamo“, reko.

„Sranje“, reče Junsen pa se pridiže, osloni obemarukama o sto i nagnu prema prozoru i ugleda auto parkiran kod sandučeta i policajca koji se već dobro primakao kući.

„Au što se ugojio“, reče Junsen. „Kad li se tako ugojio?“ a potom reče: „Ne, nemamo vremena za ovo.“

Pošao je u predsoblje sa salvetom u ruci, a ja mu pohitah za petama kao neka prikolica i Junsen naglo otvori vrata pre nego što je policajac stigao da pokuca. Zakoračio je na prvi stepenik, ali zastade kad su se vrata širom otvorila. Izgledao je umorno i musavo. U uglu usana imao je bore koje nisam primetio prilikom našeg prethodnog susreta, vukle su se od nosa pa sve do brade, bile su baš upadljive. Iako je bilo leto, stigao je i jun, nosio je debelu teksas jaknu, raskopčanu, sa veštačkim krznom duž poruba iz kojeg je štrčala trbušina, a ispod nje mrtvačka glava sa crvenim staklenim očima. Nisu se više caklile kao nekad.

„Vidi, vidi“, počeo Junsen. „Baš smo seli da ručamo. Mogu ti reći da je baš dobar ručak, Tomi ga je spremio.“ To je bilo tačno. „Ostalo je još, pa ako si gladan, pridruži nam se.“

„Nisam došao da jedem“, reče policajac.

„Dobro“, tada će Junsen. „Ako nisi došao da jedeš, što si onda došao?“

I ja sam izašao pred kuću i sad sam stajao rame uz rame sa Junsenom na vrhu stepenica odakle smo gledali policajca s visine, a on je morao da podigne pogled naviše k nama. Već je bio prilično iznerviran, nismo morali zvati nekog psihologa da nam to kaže. A dobili smo telefon. Završili su s kopanjem. Imali smo telefon i u strugari, morali smo.

„Došao sam zbog požara“, reče policajac.

„Kog požara?“ upita Junsen.

Policajac teško uzdahnu. „Kog požara“, ponovi. „Jesi li ti glup?“ reče. „Pre nedelju dana izgorela je kuća Bergrenovih, samo dvesta metara niz put. Gde je Tomi nekad živeo.“ Pokazao je prstom u mene.

„Znam gde sam nekad živeo“, reko.

„Znam da znaš gde si nekad živeo, misliš da sam potpuna budala?“ reče policajac. „Vatrogasci kažu da je požar podmetnut.“

„Pa šta?“ reče Junsen.

„Pa šta“, ponovi policajac. „Pobogu, pa to je svima jasno. Ako je neko podmetnuo požar, to je onda bio Tomi. Misliš da smo glupi?“ reče. „Tomi ide sa mnom da se provoza, inspektor bi da popriča s njim.“

„Nije Tomi zapalio tu kuću, to je bar jasno“, reče Junsen, pa zalupi vratima iz sve snage i pođe nazad u kuhinju, ali tad i policajac zalupa jednako jako spolja, pa mu Junsen opet otvori i upita:

„Šta je sad?“

„Misliš da si duhovit? Tomi ide sa mnom.“

Junsen se okrenuo prema meni. Stajao sam tik iza njega. „Hoćeš li da pođeš sa policajcem?“ upita.

„Nemam vremena“, odvratih. „Moramo nazad na posao, treba sve živo da pripremimo za transport do sutra. Pa teramo pun tovar u Ejdsvol, a dvojica su nam se razbolela. Nemam vremena.“

„Eto vidiš“, reče Junsen policajcu. „Nema vremena.“

„Zabole mene gde ćete vi sutra. Tomi iz ovih stopa da je krenuo sa mnom. Odbaciću ga ja posle. Pobogu.“ Policajac je izgledao toliko umorno kao da će se srušiti. Teško je uzdahnuo. „Hajde“, reče.

„Možda je ipak bolje da pođeš s njim“, reče Junsen. „Inače ćemo morati da zovemo hitnu.“

„U redu, idem s njim. Odmah se vraćam“, rekoh. Policajac odmahnu glavom. „Pobogu“, ponovi.

...

U stanici sam ostao jedan sat. Inspektor je bio okej. Rekao je da sam ja zapalio kuću. Ja sam mu rekao da nisam. Rekao sam i da je to moja kuća, i Sirina, i kuća bliznakinja, a inspektor je rekao da to nije naša kuća, na šta sam ga ja pitao čija je, onda, ali nije znao da mi kaže. „To je moja kuća“, rekoh mu. „I mogu s njom da radim šta hoću.“ „Znači, ipak si je ti zapalio“, rekao je. „Ne“, rekoh. „Nisam je ja zapalio.“ I tako smo terali ukруг dok nam naposletku nije obojici dosadilo. Zatim smo pričali o mom ocu, koji je to gad bio, ali sam ga malo i branio, rekao sam da je imao težak život, a da je onda ostao sam s nama, jer mi je majka samo nestala, i nije mu bilo lako, a s tim se i inspektor morao složiti. „Pa ipak“, dodao je odmahnuvši glavom.

A onda me je pitao imam li ikakvu predstavu šta mi je bilo sa majkom, a ja sam odgovorio da nemam. Već šest godina nije bilo ni traga ni glasa od nje i niko nije znao kuda je otišla. A onda me je opet pitao da li sam ja zapalio kuću, a ja sam rekao da nisam. „Dobro“, reče inspektor. „To bi bilo sve zasad. Policajac će te odvesti kući. Čućemo se mi još, Tomi, razumeš?“ „Dobro“, rekoh. „U redu“, a on reče, „Đavo te odneo, Tomi, ako si je ti zapalio“, a ja sam rekao da nisam.

...

Kad sam izašao, čekao me je policajac pored automobila. Naslonio se na otvorena vrata. Žmurio je.

„Zdravo“, rekoh mu. Otvorio je oči, pogledao me i opet zažmurio. Nisam znao šta ga muči, ali nešto ga je moralo mučiti, nije pre bio takav. Najednom mi ga je bilo strašno žao. Naprosto me je ophrvalo sažaljenje, potpuno sam se otkravio i suze mi navreše na oči. Živa istina.

„Jesi li dobro“, upitah.

Otvorio je oči i pogledao me. A onda prođe rukom kroz kosu i uzdahnu.

„Ne znam ni sam. Ne znam šta mi fali, ništa mi nije jasno. Ali nešto mi sigurno fali. Stalno sam umoran iako samo spavam.“

„Pa jesi li bio kod lekara?“

„Nisam. Ali izgleda da ću morati.“

„Pa sigurno bi trebalo.“

Još smo malo tako postojali, on zatvorenih očiju, ja s rukama u džepovima pantalona dok sam mu pažljivo proučavao lice. Tek je prevalio tridesetu, nije imao više od trideset pet. Nije, dakle, bio star, ali nije mi izgledao zdravo. Izgledao je kao da mu je četrdeset ili više.

„Hoćeš da ja vozim?“ upitah.

Otvorio je oči.

„Možda“, reče. „Ne bi bilo loše, baš sam umoran“, reče, pa obide auto i sede na suvozačevo mesto, a ja sedoh za volan i uključih motor. Upalio se iz prve pa se povezosmo pored policijske stanice, lepo je bilo voziti taj volvo, naprosto me je obuzelo oduševljenje i došlo mi je da se naglas nasmejem. Samo petnaest minuta kasnije parkirali smo se kod Junsenovog poštanskog sandučeta koje je sad bilo i moje, bilo je već četiri godine i moje i kroz prozor ugledah

Junse na kako puši za kuhinjskim stolom, bradu je oslonio na jednu ruku, a u drugoj je držao cigaretu.

Prebacih motor na ler i povukoh ručnu pa izađosmo iz auta, a dok je zaobilazio haubu, policajac mi reče:

„Jebote što sam glup, pa ti nemaš dozvolu.“

„Nemam“, odvratih. „Još nemam. Punim osamnaest tek na jesen. U novembru.“

„Pobogu“, reče policajac provlačeći ruku kroz kosu. „Au što sam glup.“ Pa teško uzdalinu. „Lepo bi bilo da se nikom ne izlaješ.“

„Neću se izlajati.“

„Bilo bi lepo. Au što sam umoran.“

„Možda bi trebalo da odeš lekaru“, rekoh.

„Hoću. Mislim da ću morati“, pa prebaci menjač u prvu i auto pođe iz zaseoka jednako polako kao što je u njega i došao koji sat ranije.

Popeh se uz stepenice u kuću, prođoh kro z predsoblje do kuhinje gde je Junsen pušio za stolom.

„Zar si ti vozio?“ upita.

„Jesam“, odgovorih. „Gospode.“

„Nije mu dobro“, rekoh.

„Biće da si u pravu“, odvrati Junsen. „Ne izgleda mi dobro“, a potom reče: „Pa šta ti kaže inspektor?“

„Pitao me je da li sam zapalio kuću.“

„A šta si mu ti odgovorio?“

„Rekao sam mu da nisam.“

„Dobro, onda smo završili s tim. Baci se na pod, ja ću na kauč, pa krećemo u strugaru za sat.“

Siri. 1970. 1971.

Jim je pošao u treći razred gimnazije kad sam se ja upisala u prvi. Bilo je to posle leta 1970. Još je živeo u zaseoku s majkom i do gimnazije u Valmuu išao je autobusom. I ja sam se donekle vozila tim autobusom, sve dok ne skrene u Merk. A skrenuo bi svaki put. Godinama sam već išla tim autobusom u školu, još od poslednje godine u nižim razredima osnovne. U tamošnju školu me je prebacio Lidešen. Ili pak Socijalno. Pre će biti da su oni. Kako bi me odvojili od Tomija. A i uspeli su u tome. Bilo mi je neobično što češće viđam

Tomijeovog drugara nego samog Tomija. Možda ne neobično, pre čudno, začuđujuće.

Jima sam viđala svaki dan. Više puta nedeljno bismo razgovarali i jednom sam ga pitala da li je Tomi zapalio našu kuću proleto, a odgovorio mi je da zapravo ne zna, ali sigurno je znao, ili bar mislio, da je Tomi to uradio. I ja sam tako mislila. Imala sam valjda dobar razlog za to. Inače ga ne bih zapitkivala o Tomiju, niti bi mi on išta pričao o njemu. Sigurno smo mogli povremeno reći ponešto jedno drugome o Tomiju, razmotriti šta on radi ili ne radi i šta mi mislimo o tome, ali Tomi je bio deo Jimovog privatnog života i obrnuto. Tako sam pretpostavljala, ali Tomi nije bio deo mog. Možda je to trebalo da me boli, imajući u vidu koliko smo nekad bili bliski, koliko prisni, ali nije me bolelo, više mi je bilo čudno, začuđujuće.

...

Jim me je prvi put poljubio jednog popodneva te jeseni, posle škole, kada je sišao iz autobusa na stanici u Merku gde sam i ja silazila umesto da nastavi do poslednjeg stajališta u zaseoku, tamo gde je autobus okretao i vraćao se bez putnika u Merk, Jim je posle morao peške kući, ali rekao je da će se rado prošetati, trebao mu je samo sat do kuće, a uostalom tako je mogao da kupi Orijentering (Nor. Orientering - levičarski časopis koji je izlazio u Norveškoj od pedesetih do sedamdesetih godina prošlog veka. - Prim. prev.). Nisam poznavala nikog drugog ko čita taj list. Jim ga je kupovao svakog petka, a u kiosku jesedela stara prodavačica, kompletno doterana i našminkana čekala je svake nedelje da joj dođe lepi Jim, ali to je bio petak i, da budem sasvim iskrena, bilo je obrnuto, ja sam poljubila njega.

Jim je bio poseban. Pao bi ti uoči čim uđe u školsko dvorište - duga, plava kosa, mornarska jakna koju je stalno nosio, s blistavom mesinganom dugmadi, pakovanje duvana držao je kao niko drugi pod mišicom dok zavija cigaretu, uvek bi se osmehivao dok priča, a imao je nešto u očima, neobičnim, uznemirenim, ali ne na glup, odbojan način, već nekako zanimljiv, došlo bi ti da saznaš nešto više o njemu, uzmeš ga za ruku i otpratiš ga kući, poljubiš ga i bar na tren zatvoriš te oči. To sam poželela čim sam pošla u školu te godine, i iznenadilo me je. Retko sam ga viđala otkako sam se preselila u

Merk, a sad je stalno bio tu, onaj stari, poznati Jim, ali i neki novi Jim i lakše sam ga primećivala sad kad nije bio u Tomijevom društvu.

Nikad pre toga nisam nikog poljubila, imala sam šesnaest godina, možda je to bilo neobično kasno, nisam znala, ali bila sam sigurna da bi poljubac sa Jimom u moj život doneo nešto čega tu ranije nije bilo, da bi se otvorila jedna nova dimenzija iako onomad sigurno ne bih upotrebila tu reč. Ali tako mi se činilo. S vremenom je ta težnja postala preka potreba, neopoziva, ali ne zbog razloga koji bi mnogi u zaseoku pretpostavili, da nadoknadim nešto izgubljeno, mnogi su mislili i naglas govorili da smo nešto izgubili u kući Bergrenovih, da smo živeli s nekom falinkom, prazninom koju nam niko u životu neće ispuniti, jer nam je u kući bilo onako kako je bilo, videlo im se to u pogledima, ali nisam zbog toga htela da poljubim Jima. Želela sam to kako bih se pokrenula, dodala nešto životu, kako bih se izmenila.

...

Autobus je stigao na osunčanu stanicu između dva dolaska i polaska voza i na peronu nije bilo nikoga. Ostali smo na stanici sve dok se ostali putnici nisu razišli, otišli otud pešaka ili na biciklima, a onda sam dohvatila Jima, uhvatila sam ga za rukav jakne i povukla za sobom u senku iza starog drvenog zdanja, a on se nije pobunio već se neprekidno smešio, kosa mu je bila duga i plava, pomalo zamršena od vetra kao da je upravo naišao sa neke litice na obali i bio je drugačiji od Tomija; nekako ženstveniji, svetliji, pokreti su mu bili pristupačniji, manje odlučni i ritmični, sigurno je lepo igrao, a meni su se sviđali ti njegovi meki, gipki, plesački pokreti, njegova ozbiljna uznemirenost i njegova ozbiljna razdraganost, zbog toga mi je bio pristupačniji, jer je u meni bilo više Tomija nego u njemu, to sam oduvek mislila, da ja više ličim na Tomija nego Jim. Bio je niži od Tomija, a viši od mene, ne mnogo, ali dovoljno viši da sam malo zabacila glavu kad smo se poljubili i to je sigurno izgledalo savršeno, osećaj je bio savršen i oboma nam je došlo nekako lako. Oprezno mi je zavukao prste u kosu i obuhvatio mi glavu poput neke zdele, a ja sam položila glavu u tu zdelu, baš onako kao što sam znala da želi, i ja sam želela da bude tako, sve sam već unapred smislila i dok smo se ljubili pomislila sam kako to više ne smem propuštati. Ne samo sa Jimom, nego ni sa kim.

Zastadosmo da udahnemo, obrazi su mi bili vreli, možda ne zajapureni, već pre onako otupeli kao kad te sa hladnoće spolja zapahne vrelna peći; baš kao u tom trenutku kad te upravo zapahne, kad ti se prsti otkrave, baš je takav bio osećaj i ja mu prislonih usne uz vrat, odmah iza uha, ali tad osetih izvestan otpor, nevelik ali dovoljan da mu se na vratu pokaže neka uzdržanost, pomislih ne želi da mi se prepusti zbog Tomija, da ga Tomi zadržava.

„Ne želiš da to radimo ovde?“ upitah.

„Ne, ne želim da to radimo ovde“, reče Jim, pa reče: „Čudno zvuči, zar ne?“

A vrat mu se tad opusti, smekša, i onda je on poljubio mene, i to je takođe bilo lepo, možda i lepše, a kad nam je ponestalo daha pomislih, šta će biti sad, šta ćeš posle da uradiš, šta ćeš reći. Kad smo se konačno razdvojili, Jim ne reče ništa, pa sam i ja ćutala, i tada mi je pogledao malo preko ramena i rekao:

„Treba da uzmem te novine i krenem, trebaće mi vremena da stignem do kuće.“

„Znam, kreni. Ali nisam sigurna da se danas doterala, pošto je četvrtak.“

„Ko se nije doterao?“ upita Jim. „Pa gospoda Valerud iz kioska.“

„Zar se ona doteruje?“

„Da, doteruje se za tebe. Svakog petka. Pa to svi znaju. Zar je nisi viđao drugim danima?“

Jim se zamisli.

„Ne, zapravo i nisam“, reče. „Au, ne doteruje se valjda? Možda onda bolje da dođem sutra. Biciklom, kao i uvek.“

„Mislim da bi to za nju bilo najbolje. Inače bi se možda rastužila.“

„Onda ću sačekati do sutra“, reče Jim. I tad se zgledasmo i verovatno oboje pomislismo kako bismo mogli još jednom da se poljubimo iako se sad već skupljao svet na peronima, neki su pristizali dok su drugi čekali voz za Jeshejm, Ejdsvol i druga mesta na severu, a na autobusko stajalište pristiže i neki drugi školski autobus iz smera suprotnog onom kojim smo mi stigli. Ali Jima i mene je od većine pogleda još skrivala senka žute stanične zgrade pa se opet poljubismo, bilo je baš lepo, razdvojismo se i on reče: „Ćao, Siri“, a ja rekoh „Vidimo se sutra u školi.“

„Tako je, vidimo se tamo“, reče Jim pa se okrenu i pođe ka putu, preko mostića, sa školskom torbom prebačenom preko ramena, nasred mosta okrenu se, podiže ruku i osmehnu se, a ja pođoh, kao i uvek, ka Zadruzi, preko benzinske pumpe gde je Lisbu stajao pored zelenih pumpi, pod osunčanom belom nadstrešnicom, pod svodom i razgovarao sa nekim vozačem u uniformi, ličila mi je na uniformu kakvu nose taksisti, ali u Merku nije bilo taksija tako da je verovatno pristigao iz Osla ili iz Lilestrema. Mahnuh Lisbu, odmahnuo mi je uz osmeh, a dok sam prolazila, morala sam pomisliti na Tomija, nisam, prolazeći tuda, uspela da odolim, i najednom me obuze bol, bilo mi je teško, ali kada sam stigla do Lidešenove kuće, pomislih kako je već prošlo. I šta to govori o meni. Ali tad dotakoh prstima usne koje su još bile onako neobično otupele, a ujedno naelektrisane, ogoljene, sirove, više nisam ista, pomislih, nisam ista ona koja je jutros ustala iz kreveta i tako sam i želela da bude. Krenula sam putem izbavljenja.

...

Bila je to jedna drugačija jesen.

...

Ponekad ti nije lako da se prisetiš svakog detalja iz nekog perioda, svega što si radio i rekao, ne pamtiš svaki dan, dan u školi, ko te je zvao na rođendan i koliko je godina tad napunio, ali pamtiš boju svakog dana i dlanovi ti pamte nežnost, glatkoću, pamte sve površine, i kamen i drvo i vodu, pamtiš neki odevni predmet, ali ne pamtiš zašto je bio važan, sećaš se broja telefona, ali ne i koga si zvao, 250045, ko li je to bio, pa se prisetiš i rečenice, ali ne sećaš se ko ju je od vas izg ovorio, ali nije ni važno, možda ste je rekli uglas. Ali pamtiš kakvo je bilo vreme, i nebo, sva neba svih dana, a svi dani nosili su predznak, dobar, dobar, dobar, nailazili su ti u susret kao na usporenom snimku, a onaj odevni predmet bila je haljina, u toj haljini napraviš okret na jednoj ruci i pogledaš šaku, ali to je neka nova šaka, tvoja, ali kao da je prvi put vidiš, pa se nasmeješ i kažeš: Imam novu ruku, Jime, pogledaj mi ruku, vidi kako maše, više se ne vraća kući.

...

Negde uoči Božića Jim se promenio. Nisam znala zašto, stajali smo u školskom dvorištu, na snegu, pitala sam ga da li se nešto desilo,

želi li nešto da mi kaže, ali mi odvрати da se ništa nije desilo. Sve je kao i uvek, reče, ali nije bilo, i to sam mu i rekla, Jime, reko, nešto se sigurno desilo, jer si se promenio, da li ti se više ne sviđam, da li je to posredi, reko, jer ako ti se više ne sviđam slobodno mi reci, bolje je tako, reko mu. Pitao je zašto mislim da se promenio, nije se promenio, ali sam insistirala da jeste, da se više ne smeje, da je uvek tako ozbiljan, da mi je teško zbog toga, pa čak me nikad i ne dotakne. Zašto me više ne dodiruješ?

„Pa ne moram stalno da te pipkam“, reče, a ja reko da moram da idem. „Imamo fiziku, a ja ništa ne razumem. Fiziku.“

Sutradan nije došao, dan posle toga cela škola je polagala ispite na kraju polugodišta, a Jim se pojavio kad smo već ulazili u učionice i neko iz njegovog odeljenja kasnije mi je rekao da je Jim sve uradio za nepun sat, dok su drugi sedeli i preko dva sata u klupama, ali nismo se videli tog dana, jer je završio i otišao kući mnogo pre mene. Potom je nekoliko dana opet dolazio u školu, oboma nam je bilo neprijatno kad stanemo zajedno nasred dvorišta i mislila sam kako je to kraj, kako već dugo nismo razmenili nikakve nežnosti, ali možda i nije bio kraj, jer slabo sam tad znala kako ljubav treba da izgleda, znala sam samo iz filmova i možda je spoznala sa Tomijem. Želela sam da sačekam i vidim. Jer želela sam da budem sa Jimom. Nisam htela da se vratim.

...

Ubrzo posle Nove godine opet je nestao. Nije mi bilo lako. Naravno, nisam mogla da odem u zaselak, da mu pokucam na vrata, to bi tamo bila prava senzacija, šta bi svi stari rekli da me vide na ulici, sad pošto nam je i kuća izgorela nisam tamo imala šta da tražim. Bilo mi je teško da se kod bilo koga raspitam, nisam čak uspela da nateram sebe da pitam Tomija. Naposljetku sam se ipak obratila Matijesenu u školi. Jim i on su se družili uprkos razlici u godinama, a moglo bi se reći i u statusu, često su se nalazili i posle škole da raspravljaju o istoriji i politici i Matijesen mi je rekao da se Jim razboleo, a ja sam ga pitala je li ozbiljno. Izgleda da jeste, reče mi Matijesen, pa je li otišao u bolnicu, pitala sam, jer bih ga mogla obići tamo, na takoreći neutralnoj teritoriji, ali Matijesen mi je rekao da ne veruje, mislio je da je Jim u kući. U kući. Zašto nije rekao naprosto kod kuće. U kući je zvučalo kao u bolnici.

•••

A onda su ga zaista i smestili u bolnicu. Bilo je to već u proleće, u martu, nešto se dogodilo, neko mi reče da je jedva izvukao živu glavu, ali ne sećam se ko mi je to rekao, a kad su prošle dve nedelje opet sam otišla Matijesenu i pitala ga zna li šta se dogodilo, ali mi je odgovorio da o tome ne može da govori, potom sam ga pitala da li bi bilo u redu da obiđem J ima u bolnici, ali on je mislio da ne bi. Matijesen se čuo s Jimovom majkom i ona mu je rekla da je Jima najbolje ostaviti na miru, da ga ništa ne sme uzrujati, lekari su izgleda najviše strepeli od toga - da će ga nešto uznemiriti, uzrujati i pogoršati mu stanje. No uprkos tome sela sam na voz za Lilestrem i odande uhvatila plavi autobus za bolnicu. Prešla sam preko platoa, pored crveno-belih kola hitne pomoći, parkiranih pomalo ukrivo sa otvorenim zadnjim vratima, iz njih su virila nosila i nastavila ka glavnom ulazu.

Još izdaleka sam ga ugledala kako puši pred ulazom u belo bolničkoj košulji. A bilo je hladno, sama sam nosila i kapu i đubretarac, pomislih kako može tako stajati na hladnoći samo da bi pušio, a u Merku ili bilo gde drugde gde bih sretala Jima na biciklu, izdaleka bi mi mahnuo, a posle bi mi rekao i: „Siri, uvek te prepoznam ma koliko da sam daleko, video bih te i u mrklom mraku“, tako je govorio. Ali sad sam mu išla pravo u susret, a on je zurio u zemlju, pa u nebo, a kada je konačno pogledao i pravo ispred sebe, nije me ugledao, iako bi me tako izbliza sigurno prepoznao i niti je mahnuo niti me je na bilo koji drugi način pozdravio, već je samo nekako čudno cupkao u mestu, pušio i zurio u veliko plavetnilo.

I ja zastadoh nasred platoa. Bilo mi je strašno glupo, osetih kako mi vrelo rumenilo navire u obraze na hladnoći, a krv mi je tako bubnjila u ušima da su je sigurno čuli svi na platou pred bolnicom, postideh se, pomislih, šta ću ja tu, šta umišljam da sam, toliko se postideh da gotovo ostadoh bez daha, pa se okrenuh i pođoh ka autobuskom stajalištu, prođoh pored istih onih kola, vrata su se u međuvremenu zatvorila, iako je put od bolnice bio daleko duži nego do nje.

Kad sam se vratila na stajalište, pogledah red vožnje ne bih li doznala ide li neki autobus nazad za Lilestrem i kada, ali nisam razumela tabelu, polasci i dolasci su mi se izmešali a cifre bežale pred očima na sve strane, pa odustadoh i stadoh da čekam autobus

ne saznajući kad stiže. Gledala sam plato pred bolnicom. Jimova prilika još se belela pred ulazom. Iznad glave vio mu se oblak dima ne razvejavajući se na hladnom vazduhu, ali lice mu nisam videla, a ni on nije video moje, ma koliko bilo rastojanje između nas. A onda je najednom nestao, a kada sam se okrenula nadesno da osmotrim brdo, plavi autobus naiđe klizavim kolovozom, pa iskosa zastade na stajalištu tik ispred mene. Kroz prozor pročitah vozaču na usnama nešto poput u materinu.

Jim. Tomi. 1970.

Jim i Tomi išli su niz stazu ka bari Aurtjern. Led je svetlucao na mesečini. Do kolena su gazili u sneg. Oko vrata visile su im klizaljke o pertlama. Obojica su nosili kape, Jimova duga kosa skrivala se ispod ranfle, pa iako je Tomi bio viši od Jima, više su tako s kapama ličili nego inače, samo što sami toga nisu bili svesni.

Led je na mesečini izgledao sasvim čvrsto. Bila je noć, mraz, deset stepeni ispod nule, a mesec je obasjavao deo brda iza jezera, ali nije dopirao do jaraka koji su se poput crnih pruga spuštali kosinom do obale. Neki bor nadvio se nad barom bacajući čvornovatu senku na jezeru. Na nebu nije bilo ni oblačka. Vladala je potpuna tišina. Načas su zastali u snegu kod obale da osmotre predeo pred sobom. Jim se okrenu prema Tomiju i reče:

„I manje od ovoga je dovoljno da postaneš religiozan.“

„Ali ti si već religiozan“, odvrati Tomi.

„Pa zapravo i nisam više toliko. Sada sam socijalista. Zalažem se za besklasno društvo.“

Tomi oćuta. Leđa pravih kao strela zurio je preko leda u suprotnu obalu, senke pod brdom i mesečeve zrake koji su se probijali kroz drveće na savršen, blistavi led.

„Au jebote“, reče. Pa pođoše ka ledu.

...

Bila je zima, decembar 1970, obojica su napunili osamnaest godina, jedan za drugim, prvo Jim u oktobru, zatim i Tomi u novembru. Već dva dana kasnije dobio je vozačku dozvolu i kupio jedan stari beli mercedes za koji je dugo štedeo. Bitlsi su otišli do đavola i nikad se neće vratiti. Za to je kriva Joko Ono, ali više nije

bilo ni važno, više nije tu imalo šta da se kaže, nije bilo čak ni tužno. Šezdesete su ionako prošle, s tim je bilo gotovo.

Tomi i Jim svukoše klizaljke s vrata, baciše ih na led, skinuše debele rukavice pa kleknuvši razvezaše pertle i razvukoše kožu oko jezika da im stopalo što bolje ulegne u klizaljku. Onda pažljivo zapertlaše klizaljke, pertle dvaput obmotaše oko zgloba, ukrstiše ih, pa onda oba kraja dvaput provukoše ispod stopala a iznad sečiva, potom dupla mašna pa se pridigoše i oprezno zakoračiše na led. Dugo nijedan od njih nije klizao, ali im je išlo bolje nego što su očekivali, ni Tomiju ni Jimu nije bežala noga. Polako pođoše, obazrivo, jedan pokraj drugog duž obale, povremeno su morali da se uhvate jedan drugom za rame, pod ruku, za šaku pre nego što su skrenuli u prvi zaliv i otud nastavili već daleko sigurnijim pokretima. Onda postigoše ubrzanje u širokom luku duž obala bare, samouvereni kao umetnički klizači, jezdili su mekih pokreta i Tomi se nasmeja, jebote, povika, ne mogu da stanem i onda se obojica zasmijaše, a glasovi su im tu zvučali drugačije nego tamo u šumi, pre kao u nekoj prostoriji, na pozorišnoj sceni, ali bez publike, a u tome je i bila suština, da ne bude publike, i u nekoliko oštrih zamaha oni otklizaše do sredine jezera gde prikočiše, iskrice leda prštale su oko njih kao u hokejaškoj utakmici na televiziji, a onda se ukopaše u mestu, obazreše se, a svuda oko njih bila je samo šuma, bili su sasvim sami u noći. Jim se zadihao, para mu je izbijala na usta kao iz auspuha i tada baš on upita:

„Tomi, koliko se mi družimo?“

„Oduvek“, reče Tomi. „Celoga života.“

„Ne sećam se da se ikad nismo družili. Ne pamtim to vreme“, reče Jim, a onda tiho, oprezno dodade. „Mislim da to može trajati do kraja života, šta ti misliš?“

„Pa, promenićemo se. Ni sad nismo onako isti kao što smo nekad bili.“

„Nikad nismo bili isti. Seti se samo svojih roditelja, kako si odrastao?“

„I to što kažeš. A ti si bio pobožan. Ja nisam nikad bio. Ili možda malo, malčice pobožan.“

„Ali nisam više. Sad sam socijalista.“

„Jesi“, reče Tomi. „Ali družićemo se ako budemo hteli. To zavisi samo od nas. Možemo se družiti dokle god to želimo.“

„A želimo, zar ne?“ reče Jim.

„Naravno“, odvrati Tomi. „Ja bar želim, a ti?“

„Naravno, naravno da želim“, reče Jim i bilo mu je veoma drago, jer na šta bi ličila njegova budućnost bez Tomija, na šta bi mu ličio život, a takav razgovor smeo je povesti samo u toj neobično osvetljenoj noći, pod onim kapama koje su ih preobrazile, prerušile u neke druge ljude, više nalik jedan na drugog iako je Tomi bio viši od Jima. No oni sami to nisu primećivali, mesečina je padala na baru, bilo je ledeno, niko ih nije video i ništa nije bilo isto kao nekad i sve se moglo reći, pa Jim reče:

„A je l' se družiš sa mnom zato što misliš da sam okej osoba? Zbog neke posebno dobre osobine?“

„Pa valjda se družimo zato što je to tako. Oduvek smo se družili. Ti si Jim i oduvek si bio Jim.“

„A je l' to dobro?“

„Naravno da je dobro.“

„Super“, reče Jim, ali najednom više nije bio siguran da je to dovoljno. Nije mu se više tako činilo, nije bilo sasvim dovoljno, možda se prijateljstvo ipak moralo i zaslužiti. Već mu je nekoliko puta to palo na pamet, da treba da zasluži prijateljstvo, tako mu se učinilo. No prešao je preko toga, ispustio je tu pomisao, pa umesto toga reče:

„Imaš li neke vesti od roditelja?“

„Nemam.“

„Zar nije to malo bezveze?“

„Nije. Mislim da nije bezveze. Zabole me.“

„Kapiram“, reče Jim, ali Tomi se upita kapira li stvarno, možda je i kapirao, stajali su tako blizu, rame, uz rame da su možda osećali šta ovaj drugi oseća, kao da se između njih uspostavio nekakav električni prenos. Možda se baš to i dogodilo, jer se neposredno uoči toga Tomi setio majke, zamišljao je kako i ona jezdi pokraj njih na zaleđenoj bari i, negde s neba, glasom koji više nije pamtio, kaže, zar je ovo moj sin, pita, onaj tamo s kapom, ne, neće biti, ne prepoznajem ga, ne liči mi na mog Tomija, a sigurno više i nije ličio na njega. Prošlo je već šest godina od njenog nestanka, Tomi je

imao sa mojima, pored Junsena, a Junsen mu je više bio poput nekakvog ujaka, a bio mu je i gazda u strugari gde je Tomi radio već drugu godinu. Imao je i Siri, ali se i Siri promenila, sad je išla u gimnaziju u Valmuu i živela kod Lidešena u Merku. Povremeno ju je viđao, sastali bi se na benzinskoj pumpi i kao nekad zašli za zgradu Zadruga, spustili se prema jezeru, ali često su sad bili nekako malodušni i uzdržani i ti sastanci bili su sve ređi. A bliznakinje su postale kao i bilo koja druga deca iz zaseoka, rekle bi zdravo, Tomi, zdravo Junsene, rekle bi to uglas kad ih sretnu na putu, a Tomi bi ih pogledom otpratio sve dok ne zamaknu u kuću Lijenovih i nijednom se ne bi okrenule da vide onog koji ih je nekad čuvao, svoga brata.

„Ne želim da pričam o njima“, reče Tomi.

„Znam“, odvrati Jim. „A i ne moraš.“

„Znam“, reče Tomi. „Ne ljutim se što pitaš, samo ne želim da pričam o njima. A šta i ima da se kaže.“

„Nema problema.“

„Znam, sve je u redu. Hoćemo još jedan krug?“

„Definitivno.“

I tad se dogodilo. Najednom nešto puče u ledu pod njima, puče među brdima, odjeknu na sve strane, oni prestravljeni pomisliše kako je to to, led će se otvoriti pod njima, upašće u ledenu vodu koja će ih trenutno paralisati i podaviće se garantovano. Ko još može da pliva sa klizaljkama na nogama. Stoga poleteše kao da je neko opalio iz pištolja na svetskom prvenstvu, na stadionu Bišlet pred punim tribinama, ali ovo nisu bile trke i nije bilo publike, Jim i Tomi bili su sami na zaleđenoj bari pod mesecom, nešto opet puče, suv i oštar zvuk u čistoj, nežnoj noći i oni se pognuše grabeći klizaljkama, ali išli su neverovatno sporo, kao na usporenom snimku, kao kroz gusti sirup. Poći će naopako, znali su to obojica, bar je Jim tako mislio, pa svesno ili nesvesno zamahnu ka Tomiju, rukavicom ga pogodi u prsa, odgurnu ga unazad, a sam polete napred i Tomi polete unatraške na ledu, pade na koleno i otkliza još malo dalje. Kad se konačno zaustavio oslonjen laktovima o led, ugleda s leđa kako Jim stiže na obalu.

Tomi se polako pridiže na klizaljkama, otrese led sa laktova i kolena pa povika:

„Jebote, Jime, led se samo sleže“, povika. „Neće pući, previše je debeo da pukne, samo se sleže, to je normalno po ovoj ledari, led se širi, Jime, i sleže.“

Jim se na obali bacio na kolena, dobro je upao u sneg, skinuo je kapu i, ne okrećući se, nekako prigušeno, kao iz vreće ili nečeg drugog u čemu se možeš izgubiti dobacio, leđima okrenut Tomiju.

„Znam, samo se sleže, to je normalno, znam, nisam se uplašio, nisam te zbog toga gurnuo, nisam hteo. Samo sam se sapleo i hteo sam da se uhvatim za tebe, izgubio sam ravnotežu, kapiraš već.“

Tomi je sad polako klizao ka obali, pantalone su mu na kolenima bile bele i uglačane.

„Ma kapiram“, rekao je nekako oprezno, a kada je stigao na obalu spusti ruku Jimu na rame i reče: „Jebi ga, i ja sam izgubio ravnotežu, poskočio sam kao lud kad je puklo“, reče, a onda se nagnu i reče Jimu na uho:

„Stavi kapu, otpašće ti uši, već su skroz pobebele.“ A Jimu je stvarno bilo hladno po ušima, mraz ih je nagrizao do bola i on oseti neodoljiv poriv da ih prekrije, prikrije, pokrije rukama, da stavi kapu, ali morao se još malo smrzavati, to mu se činilo ispravno, morao je tako još malo da izdrži, još nekoliko minuta, bilo je neizbežno.

„Ej, Jime. Stavi tu kapu“, ponovi Tomi. „Dobićeš upalu uha“, ali Jim nije hteo da stavi kapu pa i Tomi kleknu u sneg da dohvati kapu, ali je Jim nije puštao ni za živu glavu i tako su klečali vukući svaki svoj kraj kape, Jim nije hteo da je pusti, a onda Tomi reče: „Ama jebote“, pa istrgnu Jimu kapu iz ruku i navuče mu je na glavu i preko ušiju. Bila je to pletena kapa, crvena, socijalistička, te jeseni je Jimova majka štrikala pred televizijom, caka-cak govorile su njene igle, čule su se svuda u kući, caka-cak, morale su to biti debele igle, mislio je Jim, i voleo je tu kapu, bila je crvena kao zastava, ali se to nije videlo u senci brda pokraj zaleđene bare dok su klečali u snegu jedan pokraj drugog, pokraj svojih čizama, a iznad bare mesec je još sijao, žut, gotovo topao, nestvaran, ali led više nije svetlucao onako privlačno kao sat ranije. Tomi ni za živu glavu nije više želeo da zakorači na njega, nije mu bilo dobro.

„Nisam hteo da te odgurnem“, reče Jim, a Tomi mu odvrati: „Ama znam, zaboravi, nema veze.“

„Ali stvarno nisam hteo.“

„Jebote“, reče Tomi. „Dosta, mani se toga već jedared.“

II

Junsen. Decembar 1964.

Bilo je kasno. Junsen navuče kapu na glavu, izađe na trem, načas zastade da osmotri nebo, pa zatvori vrata za sobom i pođe od svoje kuće niz put ka Bergrenovima. Bilo je hladno, uz put su se prostirali snežni bedemi visoki čitav metar. Proteklih dana ozbiljno je napadalo, svuda oko kuća kovitlao je beli, zasićen vazduh, no exit moglo je pisati na tabli iznad vrata, da ti nije palo na pamet, a kada je napadao, muškarci su poizlazili iz kuća da prokrče put do kanti za smeće uz put, svi su izašli, svi do jednog. Ispred svake kućice video si po muškarca pognutih leđa kako uz ravnomerno stenjanje čisti sneg, kao da mu neko udara ritam čvrstim udarcima u stomak. Naposletku su iza bedema samo izvirivale plave kape i pri svakom bi zahvatu poleteo sneg rastresit kao pena, a ponekad bi provirilo i zajapureno lice, šare na rukavicama koje drže lopatu, ali i put je bio zatrpan, čitav zaselak bio je kao pod opsadom. Nijedno vozilo nije izašlo iz zaseoka niti došlo do njega, a onima koji nisu imali automobil, a takvih je bilo dosta, nije dolazio ni školski autobus kojim su se inače prevozili, čak se ni đubretarski kamion nije mogao probiti. A to nije valjalo.

Sneg je prestao da pada, ali bilo je teško kretati se. Junsen je bio sam na mračnom putu. Grtalica će se dotle popeti tek sutradan u zoru, kako bi bar školskom autobusu punom dece prokrčila put do glavnoga puta, ali Junsenu je to trenutno izgledalo nemoguće. Pamtio je kako su nekad davno uporedo upregnuti snažni ždrepci gudbrandsdalci vukli plug za krčenje snega i petoricu koji su ga težinom svojih tela održavali na tlu. Iza njih išao je čitav komšiluk u dve kolone s obeju strana puta sa lopatama u ruci i svake zime bi kao po dogovoru obavljali težak posao, teškim konjima, i niko tu nije bio glavni, naprosto bi svi izašli iz kuća znajući šta im je činiti. Jednog jutra bi pogledali kroz prozor, shvatili da je sneg prekrilo zaselak, da nemaju kud, pa bi izašli na put. Jednom su bedemi bili tako visoki da su oni koji bi se popeli na njih da dalje čiste mogli bez protezanja dohvatiti električne kablove između stubova. Junsen je tad bio tek dečak koji je posmatrao te muškarce u raskopčanim jaknama, bile su od nekog posebnog materijala, spolja i iznutra,

spram belog snega. Najbolje je od svega upamtio upravo taj grubi, sivi štof, pamtio je i dugmad, sve do jednog, kako sjaje onako uglačana, sećao se i kako mu je vetar mutio vid noseći kovitlace pahulja i kako je zažmurio pred tim ledenim naletima. Neki stranac ih je slikao. Kleknuo je na najnižem delu puta i uperio aparat ka okomitom snežnom bedemu, a kada je slika izašla u novinama, on se činio viši nego što je zaista bio. *Ne čekamo opštinsku grtalicu, ne čekamo nikoga*, pisalo je ispod slike. *Mi smo opština*.

...

Dogovorili su se u jedanaest, čim Tomi ode da legne i zaspi. Spremila je užinu za sutradan, četiri paketića poređana na kuhinjskom stolu, po jedan za Tomija i Siri koji su išli u školu, i po jedan za bliznakinje, jer su i one tražile da imaju užinu, na paketićima je krasnopisom napisala imena, ali samo to, ništa drugo nije mogla da učini, sentimentalnost nije imala nikakve svrhe, već bi samo pogoršala stvari.

...

Ali sav taj sneg zbunio je Junsena. Nije imao rezervni plan. I kako bi. Automobil je u garaži čekao spreman da ih poveze upravo u toj noći. I to je bio čitav plan. Čim se smrkne i Tomi ode na spavanje, pokupiće je i odvesti odatle. Sutradan se njen muž, Bergren, vraćao kući u zoru i tada bi već bilo prekasno.

Bergren je kao i svi drugi raskrčio prilaz kući, ali otad je već protekla cela jedna noć i naredni dan, otad se nije vraćao kući i novi sneg je napadao do kolena po stazi. Samo po sebi to i nije bilo tako strašno, ali tragovi dva para čizama, jednih većih i jednih manjih, ostaće u snegu kad svane naočigled svih koji požele da ih vide. Osim ukoliko ne padne još snega. Što je bilo sasvim moguće, ali Junsen nije imao pojma o tome. Nije slušao prognozu na radiju, već je sve vreme stajao pored svog crnog opela kapetan, koji se nije zvao kapetan, već kapiten, i strašno ga je nerviralo što svet govori opel kapetan, jer se vozilo nije zvalo kapetan, već kapiten. Jebem ih nepismene. Uznemireno se nadvio pod otvorenu haubu u tesnoj garažici gde se na ledenim limenim zidovima nahvatalo inje i rekao sebi: „Pobogu, nemoj da paničiš.“ Probušilo se neko crevo, toliko je i sam video, negde je uspeo da izbunari patrljak kojim ga je zamenio i pričvrstio kleštima na oba kraja. A morao je da zategne i kaiš, mislio je da zna

gde se nalazi i šta s njim treba učiniti, ali ga obuze očajanje. Trebalo je da se obrati Lisbuu za pomoć, ali nije bio u mogućnosti, a sama pomisao na prodorno zavijanje kaiša u noći duboko ga je uznemirila. Svi će pritrčati prozorima, videti njegove farove na putu i ganz einfach shvatiti odakle dolaze i svako ko zna da računa sabraće dva i dva i sve će mu biti jasno. Aha, pomisliće. Tako je. Znao sam.

Junsen zatvori haubu. Više ništa nije mogao učiniti. A auto ima da izdrži sve do Osla i nazad, po šezdeset kilometara u oba smeru, u tome je bila stvar i ovog puta je bio sam. Nije mogla tek tako otići vozom. Čekati tamo na peronu.

...

Oprezno je pokucao. Zašto radim ovo, pomisli, a vrata se istog časa otvoriše, očigledno je spremno čekala pred njima. Očigledno je Tomi legao i zaspao. Dečak. Koliko je samo puta krišom došao s bolnom zadnjicom i sedeo na Junsenovom mekanom kauču pred radiom, kasnije i pred televizorom.

Provirila je kroz odškrinutavrata. Lice uživo može izgledati toliko drugačije nego kad ga sam noću u krevetu prizivaš iz sećanja. U stvarnosti su crte jasnije, uglovi usana, nešto baš tu što menja sve, nešto u očima čega nema u snu, usne koje se bešumno razmaknu i zatvore, svašta se može desiti, nasumične pomisli, kao u panici. I on pomisli: eto zašto. I oseti u utrobi. Šta me se tiče, pomisli, što noćas odlazi.

„Ne znam kako ćemo to izvesti“, rekao je. „Sneg je baš visok, ne mogu proći kolima.“ Na podu iza nje stajao je kofer. Nije bio naročito velik. Zar je to sve što ima, pomislio je.

„To je sve što nosiš?“ upita. „Nemaš više ličnih stvari?“

„Ne“, reče. „Nemam ličnih“, a onda reče: „Ali moramo pokušati.“

„Ali nećemo se probiti, kažem ti.“

„Onda je gotovo“, rekla je.

Zamislio se. Do glavnog puta bilo je šeststo, sedamsto metara. Možda bi i uspeli kada bi auto uzeo zalet, ali gde da uhvati zalet, treba mu bar pedeset metara da ubrza, ni metar manje, a pre jutra ne može sam očistiti toliko snega, stvarno je bilo beznadežno, jer možda nisu prokrčili ni glavni put, sve i ako stignu do njega, a tada će svi živi izaći napolje. Obuze ga očajanje, ali i ljutnja, ne na nju konkretno, ali ga je obuzela, jer onda ne bi imali druge do da se

vrate u zaselak, ali to bi sve samo pogoršalo, jer se odozgo automobil nije mogao okrenuti niti vratiti u rikverc i sve bi se obelodanilo.

„Nisi gotova“, reče.

„Ali večeras stvarno nema šanse“, dodade, a ona oćuta.

„Ali ne može stajati tu“, reče. „Ne sa tim koferom“, a sneg je opet počeo da pada, Junsen pogleda u nebo, razduvalo se i on pomisli, odvešću je sa sobom, a novi sneg će prekriti naše tragove, ako samo nastavi da pada, a činilo se da hoće, tako mu je izgledalo nebo. Nek pada.

...

Bližio se Božić. U pojedinim prozorima gorele su električne sveće, bila je to nova moda. Junsen se nagnu preko praga da dohvati kofer izbegavajući da kroči u tu kuću, nije to želeo ni za živu glavu, ne tamo, ne on, podigao je kofer i izneo ga iz kuće, a ona je već bila spremna u čizmama i toplim rukavicama bez prstiju, sa maramom na glavi izgledala je nekako starije. Nije mogla imati mnogo više od trideset godina, kao ni on sam, ali sad je izgledala kao neka udata žena, što je uostalom i bila, ali on je svaki bogovetni dan razmišljao o uglovima njenih usana, koži iza ušiju, golim dlanovima i njenom nagom telu koje je onako iznenada upoznao jedne večeri kada su zaseli kod njega u kuhinji do kasno u noć, staloženo mu je pripovedala o svom životu sve do upravo te večeri, a on je općinjen njenim glasom sedeo kao prikovan, sa laktovima na stolu i netaknutom čašicom brendija između njih i bilo je hladno, a ne vrelo kao što bi čovek očekivao, nije znao da li je dobro to što joj je telo bilo mlako, da li bi tako trebalo da bude. No bio je potpuno zatećen, bilo je to nešto toliko drugačije od svega što je doživeo, ali ljubav bilo nije. A ove večeri više uopšte nije tako razmišljao o njoj, kao da to i nije bila ista žena. Ova je žena bila prestravljena, a ona naga nije znala za strah.

Pošao je ispred nje ka svojoj kući.

„Koračaj za mnom“, reče. „Staj u moje tragove tako da izgledaju kao jedan, pazi, važno je.“

Poslušala ga je i to je sigurno izgledalo vrlo neobično, a on upravo tada stade da se moli. Molio se svemogućem Tvorcu da nikog te noći ne muči nesаница, da se niko ne pridigne iz kreveta u taj čas, ne

sedne na stolicu pokraj prozora i pogleda u noć glave pune misli od kakvih vrcaju oni što ih muči nesаница, pa ih ugleda na putu, nju kako gazi njegovim tragovima, na nežnoj svetlosti snega od koje sve u tami postaje jasnije, na putu od jedne kuće ka drugoj, a već beše prošla ponoć i, ako bi ih neko zaista i video, Junsen bi dospeo u bezizlazan položaj. Susedi ga više ne bi gledali istim očima, zauvek bi za njih postao sasvim drugačiji čovek, ne bi smeo da ostane u zaseoku gde je proveo gotovo čitav svoj život sa onim kratkim prekidom kada je otišao na brod, ali njen plan nije obuhvatao i tu mogućnost. Da odu zajedno.

...

Ušli su u predsoblje. Nije zatvorio vrata, kofer je odneo do ogledala, nije je ni pogledao već je smesta izašao pred kuću sa metlom i pomeo četiri stepenika koji su samo sat ranije bili pedantno očišćeni od snega, potom uze i lopatu pa se baci na prilaz od kapije, pod jakim mu je telo podrhtavalo od gneva, za samo pet minuta očistio je čitav prilaz kući, onda ponovo uđe, lopatu ostavi pored vrata ispod čiviluka, otrese sneg sa čizama i zatvori vrata za sobom. A ona je još stajala u predsoblju, u svom sivom kaputu i za to vreme se nije pomerila ni centimetar.

„Hajde već jednom“, reče joj nestrpljivo pa stade da joj otkopčava veliku dugmad na kaputu tako grubim pokretima da se jedno dugme gotovo otkinulo, ostalo je da visi samo o jednom končiću, i ona reče:

„Šta ti je, Junsene, mani se, mogu i sama da raskopčam kaput, ne moraš mi pomagati oko svega“, a njega ophrva malodušnost kad ga je oslovila prezimenom, pobogu, koliku je to samo distancu stvaralo, kao da nije bio jedinstvena ličnost, kao svi ostali. Svi su ga oslovljavali prezimenom još od srednje škole kada su se jedni drugima tako obraćali u pukoj šali, izigravali su odrasle, to im je tad bilo u modi, torbe su nosili pod levom mišicom i pozdravljali jedni druge tako što prinesu dva prsta kapi, baš kao i odrasli, ali s vremenom su drugi ponovo postali Vidari, Ulafi i Ejvindi ili kako god da im je bilo kršteno ime, samo je on ostao Junsen, ni sam nije znao kako i zašto, njegovo nekad bremenito kršteno ime naprosto se razvejalalo kao dim i ponekad bi i njemu samom bilo teško da se seti bilo kog drugog imena do tog Junsen, uvek samo Junsen, i za nju je bio Junsen, iako je on nju oslovljavao sa Tija, sviđalo mu se to ime,

ali ga više nije koristio, nije je oslovljavao, iako je nekad ležala pokraj njega, njeno mlako telo pokraj njegovog ustreptalog i vrelog, ali i ona je tu bila došljak, Bergren ju je trudnu dovezao u zaselak, sa Tomijem u utrobi i lako se moglo desiti da Junsenovo ime nikad nije ni čula.

„Dobro, samo već jednom skini taj kaput“, rekao je, ali, začuvši sopstvene reči i ton kojim ih je izrekao, pomisli kako ona to ne zaslužuje i kako se uostalom sam ponudio da joj pomogne, pa dodade:

„Izvini, ne moraš da žuriš, namestiću ti da spavaš u dnevnoj sobi“, ali ona reče:

„Zašto nam ne bi namestio da zajedno spavamo? Bolje bi bilo, zar ne?“ a on tako i učini, zategnuo je čaršav i pedantno im namestio krevet, ali ona je bila tek napola prisutna u činu, kako se to zove, tokom ljubavnog čina bila je tek napola prisutna, vodila je ljubav s njim nekako rasejano i najednom je, usred svega toga, dok je on plutao na dubokoj pučini, rekla:

„Šta misliš, dokle će padati? Koliko li ću morati da čekam?“

Samo je želela da pobegne, ni na šta drugo nije mislila dok je ležala kraj njega i da ga je pitala šta želi za Božić ne bi bio više zatečen. Ukočio se, vrelna mu je iščilela iz tela i iz vazduha je video svoja leđa kako se nadvijaju nad njenim telom gotovo ga u potpunosti prekrivši, video je i svoju zadnjicu i butine i njen pogled uperen negde preko njegovog uha u daljinu, ne u njegovo lice, i pomislio je, ne mogu ovako, stid me je, no svejedno je ostao u krevetu, i polako nastavio da se kreće tamo gde je prestao kad je progovorila, potom i sve brže misleći, uzeću što mogu, što mi se nudi, pa iako među njima nije bilo ljubavi, već nečeg drugog, kasnije će biti svejedno šta je to bilo.

U zoru ga je probudila grtlica. Zatekao ju je već budnu, na divanu pokraj prozora, zgrčenu, na sebi je imala samo belu majicu i ništa više, sva je bila bela, glava joj je tek provirivala iznad okvira, oprezno je posmatrala put čija joj je belina obasjavala lice iako se još ne beše razdanilo - lice belo, brada oslonjena na kolena, ova beše obgrlila rukama. Tako blago pogurenih leđa mogla je zaličiti na neku devojčicu, samo još da ima kikice. Ali nije izgledala kao devojčica.

Ushićeno se okrenula od prozora.

„Nisam mogla da zaspim“, reče, a tako je i izgledala, kao da nije oka sklopila, ali on jeste, i nije ni primetio da je ustala, da je ostao sam; shvati da se sve vratilo na staro i oseti se nekako suvišnim u sopstvenom domu.

Rekla je:

„Autobus stiže za sat.“

„Onda ću nam spremi neki doručak“, reče. „Ne moraš da presediš čitav sat kod prozora.“

„Ali moram da pratim šta se dešava“, rekla je. „Kako ne shvataš?“

Prešao je u kuhinju, stavio vodu za kafu i onda je napokon došla da jede, doručkovali su s navučenim zavesama, a kad su završili s jelom, bez reči se vratila u sobu, pognuta je sela na divan, glava joj je jedva provirivala iznad okvira, i dalje na sebi nije imala ništa osim bele majice i najednom ga pogodi to što joj je bilo sasvim svejedno da li će je on videti obučenu ili nugu, kao da nije ni postojao.

„Evo ga“, rekla je.

Začulo se brujanje dizel-motora, autobus oprezno skrenu s glavnog puta da prođe slepom ulicom i vrati se istim putem, Junsen nije znao da li je sneg pojačao taj zvuk i preobrazio ga u potmulu tutnjavu, ali cela kuća, celo njegovo telo je podrhtavalo, a ona je prislonila čelo uz okno kao da želi da vidi kako joj deca ulaze autobus, što su svakako i učinila nešto dalje niz put, a ubrzo zatim autobus stiže i do Junsenove kuće i sa njim i dvoje njene dece; Siri je kao i uvek sedela pri sredini autobusa, a Tomi pokraj zadnjeg prozora, jedva su se videli preko snežnog bedema, a Tomi je gledao pravo preda se, nije se okrenuo da pogleda kroz prozor, ali je držao visoko užinu na kojoj je na krutom sivom papiru njegovo ime bilo ispisano krasnopisom, činilo se kao da ima poseban razlog da to učini upravo u tom trenutku, ali nemoguće da je imao.

...

A ona je u beloj majici sedela na divanu, glava joj je jedva virila preko prozorskog rama, i zurila je u školski autobus koji je napuštao zaselak odvođeci Tomija i Siri i teško je bilo pojmiti da će za nepun sat i ona zauvek otići odatle, a da će je on, Junsen, prevesti tih šezdesetak kilometara do Osla kroz sneg i otpratiti do keja gde će se u poslednji čas ukrcati na brod koji će se ubrzo potom otisnuti u fjord da ne pristane ni u jednu luku sve do Roterdama.

Jim. Septembar 2006. 1971.

Zatvorivši vrata Socijalnog za sobom, zastadoh na stepeništu. Postajao sam tako nekoliko minuta. Bio sam pomalo uzrujan, ali to valjda i nije bilo neobično. Niti strašno.

Na stepeništu je bilo tiho, niko nije prolazio ni tamo ni amo. Čulo se samo daleko brujanje tržnog centra i prodavnica u prizemlju. Stepenište je bilo okrečeno kao i svako drugo stepenište u državnim ustanovama svuda u svetu. Ako bi neko i naišao, sigurno bi znao zašto sam tu i odakle dolazim i bilo bi mi zapravo svejedno, pa ipak priđoh liftu, bio je u prizemlju, pozvah ga, a onda se predomislih i strčah niz stepenice do nivoa ulice pa uđoh u veliki hol tržnog centra, otud se pokretnim stepenicama popeh na drugi nivo i uputih se ka kafeu u uglu. Često sam ga posećivao, bio je to prijatan lokal. Kafić nije imao zidove prema holu, mogao si samo ušetati sa galerije, iz niza prodavnica, uglavnom konfekcije, Kubus, Dresman, ta vrsta prodavnica; unutra prebacih sako preko stolice, priđoh pultu i naručih kasni ručak - ili ranu večeru, sve zavisi iz kog ugla posmatraš dan - pa ga odnesoh do stola na poslužavniku, a potom se vratih po kafu i sok. Za šankom je stajala uvek ista blaga žena koja bi me uvek prepoznala, pitala me kako sam, a ja joj nikad ne bih odgovorio. Samo bih joj se bledo osmehnuo i klimnuo. Šta bih joj i rekao? A i jelovnik je uvek bio isti, uvek sam jeo isto. Nekih šest meseci ranije rešio sam da je najbolje tako, bilo je mnogo bolje nego da dugo proučavam veliki asortiman jela i naposletku odustanem.

Sedoh, bacih se u stolicu. Zapravo i nisam bio u rđavoj kondiciji. Doduše, pušenje mi nije pomagalo, ali sam često šetao šumama oko svog naselja, ponekad bih odlutao tako daleko da bih posle jedva u polutami pronašao put do kuće u spletu šumskih staza, zato što bih razmišljao o svemu osim o putu pred sobom. No više noći zaredom spavao sam premalo, prethodne noći sam, primera radi, ustao u četiri i krenuo na pecanje, a te stvari se u mojim godinama ipak osete. Spustivši salvetu na krilo, opustih kravatu. Retko sam je nosio, imao sam samo dve, no čovek je na svašta spreman, a pomalo je neobično, pomislih, što od vremena koje sam proveo u Bunkeru najživlje pamtim sve izlaske kroz velika dvokrilna vrata bolnice na parking, niske zgradice s druge strane i vozila hitne

pomoći koja su uz zavijanje sirena pristizala na plato. Bez obzira na vremenske prilike tu sam pušio, uvek samo u beloj bolničkoj košulji. Iako su na svakom spratu bolnice postojale pušačke prostorije, navikao sam da izlazim pred kuću kad mi se pripuši, tako da mi je s vremenom pušenje u kući, a naročito u bolnici, postalo ravno smrtnom grehu.

A mogao sam obući i nešto drugo, navući jaknu da prikrijem Iako prepoznatljivu belu košulju i činjenicu da sam pacijent a ne posetilac, ali iz nekog razloga to što sam se često tako smrzavao pred ulazom bio je svojevrsni izraz ponosa, ali i prkosa, kao nekakva dužnost koje sam se prihvatio, važna dužnost, pomalo nalik na one usamljene subote koje sam provodio na železničkoj stanici u Merku gde sam prodavao list Za Vijetnam, u znak podrške vijetkongovskoj borbi protiv američke vojske ne zaradivši ništa drugo do psovke i pogrde. Te sam tako i na vetrometini pred bolnicom ponosito stajao kao da čitavom svetu objavljujem: I psihijatrijski pacijenti su ljudi! Možda je neko i sumnjao u to, ali ja bar nisam poznavao nikog takvog. Doduše, možda su mnogi prolaznici ipak mislili da sam malo šašav što stojim na ulazu u Centralnu bolnicu u tankoj košulji i pušim na snegu i vetru.

No onda je stiglo proleće, otoplilo je pred ulazom, jutra su bila svetla a vetar blag i prijatan.

...

Tomi je u nekoliko navrata došao da tu postoji sa mnom. Dobro obučen, i nije pušio. Nikad nije propušio - zbog oca. A onda je prestao da dolazi. I ne sećam se zašto. Ne pamtim ni šta mi je govorio, niti šta sam mu ja pričao. Da li smo rekli nešto značajno. Kako bilo, otad ga više nisam video, sve do tog septembarskog jutra na mostiću koji povezuje ostrvo Ulvej sa kopnom, a dotle je proteklo trideset pet godina. Jer iselili smo se iz Merka čim su me otpustili iz Bunkera. Mama je jedva čekala. U zoru smo ubacili sve što smo imali na kamion, uvezali i otišli. Ni sa kim se nismo pozdravili.

...

Iako je Tomi prestao da dolazi, nisam uvek pred bolnicom stajao sam. Pridružio bi mi se i Fredrik, s vremenom sve učestalije, da puši pokraj mene. Iako nije pušio. Zapravo je propušio zbog mene, kako bi imao valjan razlog da stoji gde i ja, kad i ja, na ulazu u veliku

bolnicu. A taj razlog bilo je pušenje. Tako je razmišljao Fredrik, a naročito je u prvo vreme bilo mučno slušati ga kako kašlje. Pobogu. Nije on baš sav svoj, pomislio bih. I nije bio. Zato je i dospeo u Bunker. Kao i ja. Pričao mi je o svojoj majci. Bio je jedinac, a otac mu je umro kad je Fredriku bilo pet godina. Obožavao je majku, a i ona njega. Čitav je svoj život darovala Fredriku, on je to prihvatio, pa opet - ona je bila sve, a Fredrik ništa.

„Ali ako ti je dala ceo svoj život, kako ona može biti sve, a ti ništa?“

„E vidiš, baš to nikako da ukapiram“, odgovorio mi je. „Nikako da se iskobeljam iz toga, stalno pokušavam, ali nikako da shvatim.“ Bio je bar petnaest godina stariji od mene, a samo je sa mnom razgovarao. Čak ni sa lekarima nije pričao. „Oni bi samo da me pošalju kući. A ja neću kući, bolje mi je ovde.“

Na odeljenju smo imali nekakvu telefonsku govornicu. Nije to bila lepa crvena govornica poput onih na ulicama Osla, već jedna gluva komora s prozorima od pleksiglasa, tako da se spolja videlo ko je unutra, ali se nije čulo šta priča.

Fredrik je svako veče zvao majku.

„Moram da se zapljunem“, reče mi jednom, a ja sam mislio da se šali, ali se nije šalio, pa ga upitah:

„Zar stvarno moraš, pa imaš preko trideset godina.“

A on mi je odgovorio:

„Jesi li ti normalan, naravno da moram, kako bih drugačije?“

Često bismo u šali pitali jedan drugog da li je normalan pa se posle smejali, ali sada se nije šalio.

Posle nekoliko minuta razgovora video bih kroz staklo kako počinje da grize usnu, onda bi zaslinio, a naposljetku bi zažmurio, stegnuo kapke kao da će se rasplakati, ali nije to bio plač odraslog muškarca, suzdržan, kontrolisan i bez grimasa. Kad bi se Fredrik rasplakao, zinuo bi široko, lice bi mu se raspolutilo kao u deteta što se na putu igralo školice ili preskakalo konopac, pa najednom palo i odralo kolena, a onda zinulo i usta mu se pretvorila u najcrnji ponor. Mnogo sam puta tome prisustvovao i dobro znam onaj trenutak napete tišine pre nego što nastupi ridanje. Siguran sam da je i Fredrik ridao, ali govornica nije propuštala zvuke, pa ako je zaista ridao, ne bih ga čuo. Samo bih kroz zid od pleksiglasa video kako je nemo zinuo,

usta bi mu se razvukla u dubok, crn tanjir i izgledao bi mi vrlo, vrlo čudno.

...

Nije lako sa vremenske razdaljine reći kako si tačno poludeo. Znao sam ja zašto sam završio u Bunkeru, nije to bilo sporno. Pokušao sam da se obesim u šupi za drva, toga sam se lepo sećao: naslagana drva, uglavnom breza, ali bilo je i jasike i jele, pamtim i da sam pomislio kako je brezovo drvo ubedljivo najbolje kad treba naložiti šporet ili kamin. Nije varničilo kao jelovo, ne bi se razletele crvene i žute iskrice koje bi ostavljale tamne flekice na podu, a pride je i sporije gorelo. No, breza je bila i skuplja, ako nisi imao svoj šumarak za ogrev, već si bio prinuđen da kupuješ. Eto, o tome sam razmišljao. Stajao sam u šupi s debelom omčom u ruci i razmatrao ekonomske aspekte grejanja na drva, a onda sam pogledao naviše da proverim hoće li se nešto polomiti kad budem nogom gurnuo tabure na kojem sam stajao.

No, nisam se sećao zašto sam pokušao da se obesim. Nisam se sećao ni da sam bio nenormalan. To jest, oboleo. Ako vam to bolje zvuči. Naprotiv, osećao sam se sasvim normalno, mislio sam da sam spoznao svet i da sam onaj koji treba da budem. Išao sam u korak sa svetom. Stvarno sam tako mislio. Ali nešto ipak nije bilo u redu, jer su me zadržali skoro četiri meseca i leto je već pokucalo na vrata kad su me konačno pustili.

A onda sam se nečega setio.

Najednom sam se setio paklice cigareta, marlбора, dvadeset cigareta u belom pakovanju sa crnim slovima i crvenim poklopcem; u to vreme bio sam hronično švorc, jer za razliku od Tomija nisam radio, išao sam u gimnaziju, od majčine nastavničke plate nismo baš živeli u izobilju, a i ona mi sigurno ne bi kupovala cigarete. Stoga mi je tu paklicu sigurno kupio neko drugi, i to je sigurno učinio na kiosku u holu bolnice. Nešto nije bilo u redu s tim cigaretama, dim je bio neobično gorak, pa sam se uplašio da nije došlo do neke greške u procesu proizvodnje, da nisu preterali s onom supstancom koju su inače stavljali u duvan, sa onom tajnom supstancom, zapravo, o kojoj radnici u duvanskoj industriji potpisuju da ne znaju ništa, a svrha te supstance bila je, naravno, da postanem nenormalno zavisn od baš te marke cigareta, a cigarete u baš toj paklici,

proizvedene tek nekoliko nedelja ranije, bile su toliko otrovne da su me mogle ubiti. A paklicu mora da mi je kupio Tomi, pošto mi je majka ma koliko da je zaradila ni za živu glavu ne bi uzela, niti bi mi je poklonio bilo ko od najbližih srodnika koji su bili malobrojni, ali svi do jednog tvrdokorni vernici sa juga zemlje koji su se oštro protivili mom novostečenom poroku. Stoga je glavno pitanje bilo: da li je Tomi znao šta može učiniti prekomerna doza te supstance. Šta može učiniti meni. Tako sam tada razmišljao. Nije bilo isključeno. Tomi je to mogao znati. I zaista, posle dve cigarete tako mi je pozlilo da sam paklicu zafrljačio u kontejner iza bolnice kako je niko, ni neka skitnica ni neka tinejdžerka koja je tek propušila, ne bi pronašao i otrovao se. Sačekao sam sve dok nisam bio sasvim siguran da se taj kontingent rasprodao, pa sam tek onda kupio novu paklicu. Bilo mi je teško, jer sam postao zavisn od one supstance. Trebalo mi je snage. Ali sam uspeo. I baš posle te nedelje je i Fredrik propušio. Pa sam onda i ja. Uostalom, malo sam šta u to vreme želeo osim da pušim, te nisam iskoristio tu priliku da prestanem. Docnije sam zažalio zbog toga, ali ne i tad.

...

Dvaput me je Fredrik pitao kako sam završio u Bunkeru. Tako smo govorili, završio, rekli bismo, kao da smo loptice za golf na nekom terenu koje amater hitne kroz vazduh pa završe u nekom žbunju ili šumarku, ili od svih mesta baš tu, pa ispadne da smo se tu i uputili.

„Probao sam da se obesim“, odgovorio sam mu najiskrenije. Ali to mu nije bilo dovoljno. „Dobro, ali zašto si pokušao da se obesiš?“

Navaljivao je da mora postojati neki razlog zbog kojeg sam tu, smatrao je da vešanje samo po sebi nije dovoljno. A kada bi mi tako rekao, postao bih nesiguran, nije Fredrik bio glup, samo malo lud, i njegovo zaključivanje zvučalo mi je razložno. No svaki put kad bih pokušao da se setim perioda koji je prethodio toj šupi sve bi se raspršilo, sve moje misli, uspomene, reči, razletele bi mi se po mozgu u neke udaljene uglove gde stvari leže skrivene i zauvek napuštene kao u zgradama zatvorenih fabrika gde niko više neće doći po njih.

Stoga nisam znao šta da mu odgovorim. Verovatno je bio u pravu. Ali problem je bio u tome što se nisam mogao setiti zašto sam pokušao da se obesim. Niti mi je iko rekao. Ni lekari, ni majka.

Možda nisu ni znali. Možda sam tamo ležao četiri meseca, a da niko nije saznao zašto sam pokušao da se obesim. Pustili su da prođe vreme, kljukali me lekovima i nadali se najboljem. I tek tada, u lilestremskom kafeu, dok sam jeo kasni ručak ili ranu večeru, sinu mi kako sam oduvek pretpostavljao da je neko shvatio zašto sam pokušao to što sam pokušao i s tim u vidu me lečio i da bi mi, iako se sam nisam mogao setiti ničega, lekari, ili majka, bilo kad mogli reći zašto, da su želeli ili da sam ja to želeo. Ali nisam želeo.

•••

Ispočetka sam se pretvarao da sam smešten na neko najobičnije bolničko odeljenje. I ispočetka mi je polazilo za rukom, oduvek sam bio vičan tome da se uživim u neku ulogu, postanem ta uloga i obavljam sve radnje pred nekom nevidljivom publikom, ali čudno u tome bilo je što bih na kraju uvek završio igrajući sebe. No s vremenom nisam više mogao zaobići činjenicu da su na drugim odeljenjima bolesnici ležali u krevetu po čitav dan, a ne samo noću, i da su ih, kad više nisu morali da budu tu, otpuštali kući. Mi iz Bunkera nismo preko dana ležali u krevetima. Mnogi nisu ležali ni noću, već su nespokojno lutali hodnicima pa bi ih onda nakljukali nekim lekovima koji su tako brzo delovali da onaj ko se ne zatekne u blizini kreveta kad ih popije nekad ne uspe da stigne do sobe već usput zaspi na podu. I samom mi se to desilo nekoliko puta. Čudni su to bili lekovi.

...

Nedelje su proticale, a kada je Tomi prestao da dolazi obilazila me je još samo majka. Siri nisam viđao, ali sigurno joj nije bilo lako, razumeo sam je, a s vremenom mi je njen lik postajao sve mutniji da bih naposletku potpuno prestao da mislim na nju. Imao sam nekolicinu drugara iz gimnazije u Valmuu, dobro sam se slagao i sa pojedinim profesorima. Smatrali su da sam pametan, i više od toga, i zainteresovan, da mogu doprineti nastavi nečim što su očigledno cenili, dešavalo se da razgovaramo o istoriji i sociologiji i van učionice, da se zapričamo u školskom dvorištu ili na hodniku i da zakasnimo na čas. Uvek bih se zapričao sa nekim profesorom. Najčešće sa istoričarom Matijesenom. Bio je član Narodne socijalističke stranke.

Niko od njih me nije posetio. Moram priznati, bilo mi je to malo neobično, zaista sam očekivao da će me obići još neko iz škole, bez obzira na kom sam odeljenju smešten. Ali nisu. Onda sam u nekoliko navrata pomislio kako je možda moja majka sve njih pozvala i rekla im da ne primam posete, da mi treba apsolutan mir, iako lekari nisu ništa spominjali u tom smislu, čak naprotiv, ali mi to čak i u onom stanju nije zvučalo naročito verovatno. No sada, u kafeu, više od trideset godina kasnije, shvatio sam da je upravo to uradila.

Pošto mi je majka u međuvremenu umrla, nisam mogao sa njom proveriti da li sam u pravu. Možda bi porekla. Možda i ne bi. Poveravali smo se jedno drugome pred kraj, kad se razbolela, od raka, rekli su da joj nema pomoći, bilo je prekasno. Tad mi je rekla ko mi je otac. Nije bio niko iz Merka, neko sa juga zemlje za kog nikad nisam čuo, ništa se u meni nije promenilo kad mi je rekla, ništa nisam osetio.

Poslednjih nedelja davali su joj morfijum protivbolova i spokojno je lebdela negde između ovog i nekog drugog sveta dok sam ja sedeo pored kreveta i čitao već neke klasike, u to vreme verovatno Lorensa, čija mi je životnost gorela u rukama u prohladnoj, mračnoj bolničkoj sobi.

Kad bi se probudila, seo bih uz jastuk i bilo bi nam zapravo lepo, često sam se pitao da li će prepoznati kad se konačno bude otisnula, da li će baš u tom trenutku kada nestane sidro osetiti kako joj se otvara šaka i, ako oseti, da li će joj to doći kao olakšanje, i da li će mi reći: „Jime, umirem. Sve je u redu, nemoj biti tužan.“

...

Imao sam četrdeset godina kada je umrla. Dok je bila bolesna obilazio sam je svaki dan, kako kod kuće tako i u bolnici, ukoliko mi se ne bi isprečilo nešto baš važno, a uglavnom nije. Činilo mi se kao da smo oduvek bili samo nas dvoje. A to nije bilo tačno. Prošlo bi dosta vremena između naših susreta. Nije volela moju ženu Evu, nisam znao zašto, naprosto je nije volela i to uopšte nije krila, tako da sam morao prihvatiti posledice i ostati lojalan onoj kojom sam se oženio, nisam imao izbora i stoga sam sve ređe obilazio majku u njenom stanu na Grurudu, gde sam i sam živeo godinama, a kad bih joj odlazio, odlazio bih sam.

No sad je bilo svejedno i više nisam želeo da mislim o tome. Jer umrla je, desilo se što se desilo, i sve i da jeste zivkala uokolo i upozoravala moje prijatelje i poznanike da me ne obilaze u Bunkeru, sigurno bi zvala i Tomija.

Tomi. Jim. 1971.

Stajali smo pred ulazom u Centralnu bolnicu. Jim je držao cigaretu među usnama, a njen dim je na vetru kuljao ka ulazu ulećući u hol bolnice svaki put kad bi neko otvorio vrata da uđe ili izađe. I svaki put bi pošao Jimu pravo u lice, a on bi čvrsto zažmurio. Podočnjaci su mu bili crni, a koren nosa crven poput traga od naočara, ali Jim nije nosio naočari. Ličio je na Dilana sa omota albuma Blonde on Blonde, bio je toliko usiljen. Beše stiglo nekakvo proleće, otoplilo je i dan se produžio, ali se vreme najednom promenilo i temperature sunovratile, pa sam se iz Merka u zoru tog jutra povezao neočekivano klizavim kolovozima u Junsenovom opelu kapiten. Junsen mi je dao slobodan dan u strugari. Znao je Jima otkad i mene, pa se beše zabrinuo i bilo mu je žao. Pozdravi ga, rekao mi je Junsen. U bolnici je na svakom spratu postojala prostorija za pušenje, ali Jim nije hteo da puši unutra, već napolju, pred ulazom. Ni u svojoj kući nikad nije pušio, njegova majka nije htela ni da čuje za to, tako nešto ne dolikuje dobrom hrišćaninu, rekla je, i stoga je morao da puši na stepenicama pred kućom, što je često činio. Bio je to uobičajen prizor u zaseoku.

„Pa ko još puši u bolnici“, rekao je. „Ko još to radi, a? Valjda niko ne bi pušio u bolnici, a!“

„Bože svašta.“

Jim je na sebi imao tanku, belu bolničku košulju, a ispod samo belu majicu kratkih rukava, podrhtavao je od hladnoće, ali su mu crte lica ostale nepomične. Zurio je u daljinu tačno preko mog uha, pušio i usredsređeno razmišljao o nečemu što se ticalo samo njega, ne i mene, tako sam morao da pretpostavim pošto nije progovarao i osetio sam se usamljeno, suviše, što je bio čudan osećaj budući da sam stajao pored svog najboljeg druga na zimi i prevalio onoliki put da tu dođem, vozio sam preko četrdeset kilometara, a on je stalno pocupkivao, zaista čudan prizor, ali mislim da to nije bilo zbog hladnoće. Ne znam zašto su njegova stopala to činila. Nismo se

često viđali proteklih meseci iako je razdaljina između naših kuća, između Junsenove kuće i kuće njegove majke, i dalje bila tek koja stotina metara. Ali on je išao u gimnaziju u Valmuu, rano bi seo na autobus, a vratio se kasno i tamo je bio izvanredan đak, čak je i u fizičkom postao dobar uprkos pušenju, a s druge strane sam i ja više puta nedeljno radio u strugari. Cena građe je porasla i mnoge drvoseče su se te zime bacile na posao u šumama, a mnogi drugi su nestrpljivo čekali da počnu sa zidanjem sad kad je stiglo proleće, a i ne samo seljaci, mnogi su hteli da grade, bila je to gotovo pomama. Tako da smo sekli daske i ploče punom parom, a sve je to valjalo i isušiti, a dobavljači i kupci čekali su u redovima i samo navirali, da čovek ne zna kuda da pogleda. Jedva da sam oka sklopio i bio sam zapravo mrtav umoran. Najradije bih čitav dan ili i više preležao u krevetu, ali Jim je sad izgledao skoro kao neki narkoman, lice mu se usukalo kao u narkomana, upravo to sam prvo pomislio kad sam ga prvi put posetio na odeljenju u suterenu bolnice koje su tamošnji pacijenti prozvali Bunker. Pokušao je da se obesi u šupi za drva. Ali kako se u to vreme ložilo, majka ga je u zadnji čas zatekla kad je pošla po ogrev, tako da je proveo dva cela dana na intenzivnoj nezi i još dva na rehabilitaciji, a onda su ga prebacili na psihijatrijsko odeljenje, u Bunker.

„Pozdravio te je Junsen.“

„A?“ Jim će.

„Pozdravio te Junsen.“

„A.“

Posetio sam ga i pre nego što su ga smestili na psihijatriju, odvezao sam se u bolnicu još one prve noći kad su ga smestili na intenzivnu. Njegova majka me je pozvala i rekla mi: „Možda bi trebalo da znaš da je tvoj drugar pokušao da se ubije.“

Bilo je nečega u načinu na koji mi je to saopštila. Jer oduvek sam pretpostavljao da sam joj drag, iako je sigurno smatrala da previše olako uzimam božje ime u usta, kao i još pokoju reč, ali bilo je nečeg u njenom tonu što nikad ranije nisam čuo i nisu me tad obuzele samo tuga i briga za Jima, već mi je bilo i neprijatno.

„Sada je u Centralnoj bolnici“, dodala je. „Prekidam vezu“, rekla je i spustila slušalicu, a ja sam ostao sa svojom u ruci, a onda je i sam

spustih pa uđoh kod Junsena da mu tražim auto. Moj beli mercedes bio je u to vreme kod Lisbua zbog kvara na kočnicama.

„Naravno, uzmi auto“, reče Junsen. „Što, je l' se nešto desilo?“

...

Ležao je u krevetu na intenzivnoj nezi i širom otvorenih očiju zurio u tavanicu, ali me nije video. Sigurno nije ništa video, a ako je i o čemu razmišljao tako ležeći, gotovo prikovan za krevet, nisam imao pojma šta bi to moglo biti. Imao je zavoj oko vrata i disao je teško, piskutavo, nipošto onako kao što sam ga čuo da diše svih onih noći kada bi mi otac podivljao pa bih spavao kod Jima u sobi, u njegovom krevetu, tada je tako tiho disao da se naprosto zapitaš je li živ, nagneš se i proveriš da li je tako, nekad ga čak i malo ćušneš. A on bi se uvek smesta probudio, otvorio oči, bunovno se osmehnuo i rekao: „Samo još malo, mama“, i opet bi zaspao. Jednako bešumno. Kao i onda kad smo prespavali na brdu kod Osmatračnice. Pravo iz škole pošli smo na brdo. Bilo je to u ranu jesen, inje ujutru, i uveče inje, trebalo je da napravimo sklonište i prekrijemo ga granjem što bolje možemo, pa da unutra prespavamo ukoliko udari kiša ili sneg. U šumi se, međutim, smrklo ranije nego što smo očekivali, i nije bilo moguće sazidati bilo šta.

„Ma baš nas briga“, rekao je Jim. „Prespavaćemo među šibljem u vrećama. Neće pasti kiša. Inšalah.“

„Šta?“ upitao sam.

„Ako bog da. Tako se to kaže. Na arapskom.“

„Jebote“, rekao sam. „Otkud to znaš?“

„Znam ja štošta.“

„Stvarno znaš“, složio sam se. „Okej. Inšalah. Dogovoreno. Prespavaćemo u šiblju.“

To smo i učinili. Noću sam se u više navrata budio i zurio u sivkasto, nemirno nebo između krošnji. Vetar je visoko gore njihao grane praveći zvuk tako jak, ali pun spokoja, a prohladni vazduh gladio mi je lice poput nežnog parfema u koji bi svaki dečak celim telom zaronio, i te noći nije pala kiša, niti sneg, a pokraj mene je spavao Jim sa šibljem u kosi, a ja bih se nagnuo nad njim, i bio je živ, i svaki put kad bih iznova utonuo u san imali smo petnaest godina, a život i san bili su jedan neprekinut tok i ništa na svetu nije bilo pogrešno.

...

Jim povuče poslednji dim pa baci opušak na zemlju, smrvi ga stopalom i okrenu se k meni, i znao sam, jebote, oduvek me je gledao s poštovanjem, kao i ja njega, ali sada se vratio s mesta na kom nisam bio, s puta na koji nismo otišli zajedno, i tamo je video nešto što ja nisam mogao ni zamisliti, i u pogledu mu se pojavila neka nadmenost koja me je pomela.

„Pa, kako ti je dole u Bunkeru?“ upitah.

„Pa nije loše, ima dosta ludaka, ali mi ne smetaju, ja gledam svoja posla.“

„Kakva posla?“ upitah.

„Pa, to ne mogu da ti kažem. Možda ću jednom pokušati da ti objasnim, bar pokušati, ako je uopšte moguće.“

„Pa dobro“, rekoh. „Zanimaće me da čujem.“

„Možda i neće“, reče Jim.

„A što ne bi?“ upitah, ali on samo slegnu ramenima pa izvadi paklicu da prebroji cigarete. Imao je još samo dve. „Možeš li da mi kupiš paklicu“, upita, a ja pomislih kako je sigurno švorc, a ja sam sad zarađivao i uvek bio spreman da s njim po potrebi delim taj novac, pa rekoh:

„Pobogu, naravno da ću ti kupiti“, pa se zajedno uputismo u ulazni hol gde se prodavalo cveće, bombonjere Kralj Hokon i romani u mekom povezu šarenih korica koje si mogao poneti nesrećnim bolesnicima na svim spratovima bolnice, željnim utehe, razbibrige, lakog štiva da se utope u njega i u istoj toj prodavnici sam početkom marta te 1971. godine kupio Jimu paklicu marlбора sa filterom i crvenim poklopcem i tutnuo mu je u levi džep na košulji, tamo gde mu je pod tankim platnom kucalo srce. Lepo sam ga osetio pod vrhovima prstiju kako bije dum, dum, uporno dum, dum, možda malo prejako, malo prebrzo, ako mene pitaš, i očekivao sam da će mi zahvaliti, obećati da mi se oduži, a ja bih mu poverovao i nikad ne bih posumnjao da će mi se odužiti, iako nije bilo potrebe. Sve moje mogao je uzeti zauvek. Ali nije mi zahvalio, nije me čak ni pogledao i pomislih, jebote, pa izađosmo iz radnjice i pođosmo ka liftovima i stepeništu, pa nasred puta zastadosmo i on mi reče:

„Misliš, dakle, da je bilo namerno, ono na ledu, zar ne? Misliš da sam te gurnuo da bih se spasao, to misliš, zar ne? Da sam hteo

sebe da spasem, nego šta nego misliš. Ali nikad ti nećeš razumeti te stvari, nećeš ukapirati kako to stvarno ide“, rekao je potapšavši se kažiprstom po čelu, a ja sam, naravno, znao na šta cilja, nisam zaboravio ono što se desilo pre samo dva, tri meseca, bilo je hladno, decembar, gluvo doba noći, ali časna reč - imao sam toliko posla i nisam ni stigao da pomislim na to. Niti sam želeo. Pa opet, kad je spomenuo, nisam se iznenadio, štaviše, kao da je nešto tad leglo na svoje mesto.

Ipak, umesto toga rekoh mu:

„Ma da li si zaista lupao glavu oko toga? Pa nije to ništa. Jime, jebote, moraš prestati sa tim, ne valja ti, pa nije to bilo ništa. Sapleo sam se. I tačka.“

„Tomi, ne znaš ti ništa o tome. Stvari nisu kao što misliš, ja znam da nisu, a ti ne znaš. Znam, misliš da sam to uradio namerno, tamo na ledu, misliš — hteo sam da se spasem, namerno sam te odgurnuo, da se ti udaviš umesto mene. Ali nemaš pojma kako je stvarno bilo“, reče i opet se lupnu po čelu, a onda će: „A ja znam.“ Koža mu se zategla na čelu i na jagodicama, onako prebledeo zaista je ličio na narkomana, ali najednom se ljutnuh, bilo mi je dosta, nisam više želeo to da slušam. Pa rekoh:

„Jime. Znam da ti je loše. Iskreno, zaista nisam shvatao koliko ti je loše. Strašno mi je žao zbog toga, i žao mi je zbog onog što se desilo. A ako stvarno ima bilo kakve veze sa mnom, onda je to baš sranje. Ali Jime, ne možeš mi ovde biti loše. Budi loše dole u Bunkeru s drugim ludacima, to mi ne smeta, ali ne možeš preda mnom biti loše. Pa ti si mi prijatelj, a ne pacijent. Stoga me poštedi tih gluposti dok ne odem. Ne mogu više da slušam“, rekoh. „Idem“, rekoh. „Ako ti budem potreban, slobodno me pozovi. I ako me pozoveš, stvarno ću se obradovati“, rekoh pa pođoh ka izlazu, pored prodavnice pomislih kako mi se jede čokolada, mlečna čokolada ili čokoladica sa keksom, bilo koja, ali nisam smeo da zastanem i odem u prodavnicu dok me Jim gleda kako odlazim. Sigurno me gleda, pomislih i najednom mi je pozlilo, ošamutio sam se.

Nakon tek nekoliko koraka, doviknuo mi je s leđa:

„Ej, Tomi.“

Zastadoh i okrenuh se.

„Šta?“ rekoh.

„Misliš li da ću te zvati?“

„Ne znam. Nadam se.“

„Pismo ili glava?“ upita.

„Šta pismo ili glava?“

On tad izvadi novčić od jedne krune iz džepa. Hitnu ga u vazduh gde se okrenuo i blesnuo pre nego što mu je sleteo na dlan. Onda mi ga pokaza:

„Biraj - pismo ili glava“, reče, a ja mu rekoh: „Prekini, Jime.“

„Biraj.“

Obuze me strašna malodušnost. Kao da sam imao dvesta kilograma i kao da tonem u pod, nekakva ogromna sila me je vukla naniže. Šta ću sad, pomislih. Šta ću sad? Izgubiću, pomislih.

„Pismo“, rekoh.

„Okej“, reče Jim. „Pismo - zvaću. Glava - neću zvati.“

Onda hitnu novčić visoko, skroz gore prema tavanici gde ovaj zastade titrajući, nije želeo da siđe i oglasi se tako da su ga, siguran sam, svi čuli, siktao je, blistao i nije želeo da siđe, Njutn je ispao iz igre, a ja se obazreh po holu, bilo je tiho, nepomično, niko se nije pomerao. Zadržah dah dok mi nije zabubnjalo u ušima, a onda se najednom sve opet pokrenu, i ljudi se oglasiše smehom i žamorom, a novčić stade da pada, isprva polako, a potom sve brže i brže i Jim pruži desnu ruku visoko, jedva malo raširivši prste kao da nosi rukavicu a ne rođenu kožu, pa ugrabi novčić u letu tako hitro da se jedva videlo, zgrabi ga pesnicom, načas zastade i onda pljesnu desnom rukom po levoj nadlanici i zastade. Zurio je sebi u šaku. A onda je podiže.

„Glava“, reče.

Nemo smo se zgledali, stajali smo na samo nekoliko metara. Neću ustuknuti, pomislih. Ali Jim me je gledao pravo u oči. Oči su mu blistale. Pobedonosno, pomislih. To je i želeo, pomislih. Upravo je to i želeo.

„U redu“, rekoh. „Neka bude.“

Pa se okrenuh i pođoh ka izlazu i Junsenovom autu na parkingu.

Tomi. Jim. 1971.

U ranu zoru Tomi je sa Junsenovog trema posmatrao kako Sletenov kamion silazi niz put i skreće pred Jimovom kućom, još pre

nego što je bilo ko krenuo na posao, pre nego što je naišao školski autobus, dok još nijedno drugo vozilo nije prošlo putem. Potom je Jim sa majkom izneo urolane tepihe, kutije i vreće s posteljinom, sav taj tovar ubacili su u kamion, a Sleten im je pomogao da iznesu nameštaj, potom im je i Lijen pritekao u pomoć, pa je sa Sletenom izneo teški trosed sa crvenim meblom, Sleten je išao unatraške pa je morao da sluša Lijenove zapovesti, desno, levo, vikao je, malo niže, malo više, tako bi povikao, a Sletenu se nije dopadalo što mu Lijen naređuje, ali nekako ih je sproveo celim putem kroz predsoblje i vrata pa niz stepenice do kamiona, a najprirodnije bi valjda bilo da im Tomi pomaže, ali to nije bilo moguće. Između njihovih kuća stvorio se nekakav stakleni zid kroz koji se sve videlo, ali se nije moglo proći.

Sunce već beše izašlo i iskosa je kroz staklo na vratima prodiralo u kuću, zaslepljujući ga sa svih strana. Sa vrha telefonskog stuba čulo se u tišini kako detlić nožicama grebe o lim. Po krovovima ledenice, dok u poljima već cveta breberina. Bilo je i proleće, i leto i zima. Sva doba u jednom. Tomi je postajao još malo. A onda se okrenuo, ušao u kuću i zatvorio vrata za sobom. Pa ljudi umiru i u ratu, pomisli. U jednom trenutku su tu, a onda beng! - i više ih nema.

III

Gospođa Bergren. 1964. 1965.

Kopno boje soli i bibera prostiralo se duž fjorda oko Osla. Svanulo je, ali ne naročito očigledno niti ubedljivo. Jedva je nazirala bleđa mlečnobela svetla dva grada koji su se uzdizali jedan naspram drugog u fjordu; bila je zima, uoči Božića, a sneg je munjevitom brzinom vodoravno uletao preko ograde i već beše prekrpio brda na istoku i zapadu, a more pretvorio u mutnu sivkastu kašu, a napadao je i po ostrvu koje se polako ukazivalo, malo bliže jednoj obali nego drugoj. Tamo su zatvarani mladi prestupnici kojima nije bilo pomoći niti iskupljenja, te se ništa drugo s njima nije moglo učiniti do da se pošalju na to ostrvo, izolovani, ali s pogledom na slobodu, na dohvata ruke ali nedostižnu. Najjači i najneustrpljiviji među njima sigurno su pokušavali bekstvo, borili se sa strujom i talasima od brodova nastojeći da doplivaju do dalekog kopna, ali ne sada, ne u ovo doba godine. Sada bi se smrznili.

Stajala je na palubi prema pramcu levom rukom pridržavajući podignutu kragnu kaputa i zurila je preko fjorda, ali nije gledala ni u šta posebno, niti je išta tražila pogledom. Samo nekoliko sati pre toga ukrcala se na keju u zapadnom delu Osla. Između ivice keja i trupa broda plutala je smesa leda slepljena u penušavu prugu iznad koje je ona zakoračila sa keja. Na žutom zidu zgradice pristaništa gorela je jedna usamljena sijalica. Junsen je ostao u autu ne gaseci motor, a crvena svetla upaljenih zadnjih farova bacala su krhki, nerastvorivi odraz u sneg. Kabina automobila bila je u mraku. Posmatrao je sijalicu na zidu koja je bacala krug svetlosti na tamni trup broda sa kojeg su brodska užad svetlucala hladno poput srebra, a njena su se uzana ramena u sivom kaputu jasno ocrtavala dok se pela merdevinama s koferom u ruci. Naposljetku je stigla na palubu. Čekao je neki znak od nje i, zaista, napola se okrenula, ali nije zastala niti mahnula, i najednom mu se taj prizor u polutami keja učini nekako neprijatnim i zloslutnim, kao da je upravo u tom trenutku bacila svoju dušu u bunar sunovrata uputivši samo jedan kratak, gotovo prazan, već odsutan pogled preko ramena pre nego što se pustila i dozvolila da ono malo topline što je imala u sebi

zgasne poput dogorele sveće. Ništa nije ponela sa sobom, niti je išta ostavila.

...

Auto je još malo postajao pred brodom, a onda se Junsen uspravi u sedištu, prebaci u prvu i auto polako krenu u širokom luku po nedavno prokrčenoj čistini uz kej. Onda je prebacio u drugu, a prolazeći ispod kranova i u treću i nastavio duž dugačkog skladišta sve dok se više nije moglo razabrati šta su kuće, a šta brodovi i ono što im pripada.

...

Prijavila se kod glavnog stjuarda. Bio je to visok čovek, ne baš mlad, lica izbrazdanog vodoravno, od nosa ka ušima, a ne uspravno, kao kod većine ljudi, od očiju ka usnama. Zbog tih bora ličio je na severnoameričkog Indijanca iz već nekog plemena, ali o tome je znala malo šta, nije čitala Zejna Greja, bila je to Bergrenova literatura, te je stoga pomislila da je takav izgled posledica pomorskog života, da je stjuard video narode iz celoga sveta, otrgnuo se od svojih korena i postao jedan od njih. Međutim, bio je iz Henefosa i tamo nije ličio na Indijanca.

Osmotrio je njen kofer. Nije bio velik.

„Samo to si ponela“, upita.

„Tako je“, rekla je. „Ovo je moje.“

Pa dobro, pomislio je, to je njeno. Zar nema ništa više, negde drugde, i koliko toga u tom slučaju nije njeno, može li se to sameriti, uporediti s nekom drugom veličinom, kubikaža mrkog kofera koja, ako joj je verovati, sadrži upravo ono što je njeno, kako se to odnosi prema onome što je ostavila za sobom, ali nije želeo da pita, lepa je, pomisli, možda i previše lepa, pa onda pomisli kako je sigurno odnekud pobegla, u to nema sumnje. No strogo gledano njega se to nije ticalo, dokle god nije bežala od zakona, a bio je ubeđen da nije. Nakratko je zažmurio, bio je umoran, loše je spavao, upravo ga je to mučilo, usred noći se probudio - što mu se sve češće dešavalo - i više nije mogao da zaspi, pa je čitao, a to što je čitao često bi ga toliko uznemirilo da mu se tek oko pet sati vratio spokoj, a tad je već došlo vreme za ukrcavanje. Trajalo je to već neko vreme.

„Hajde, pokazaću ti kabinu.“

Iako to nije bio njegov posao, nešto ga je u njoj nagnalo da je povede, pustio ju je da ide ispred njega kako, pomisli, ne bi osetio njen pogled na leđima. „Četvrti nivo potpalublja, najniži rang, ali možeš avanzovati nivo ili dva naviše“, rekao joj je osmehnuvši se kada je otvorio vrata tesnog sobička.

„Ne mari“, rekla je. „Dobra je, odgovara mi, ne treba mi više od ovoga, hvala.“

„Prilegni malo, pa ću te pozvati za sat. Stigla si u zadnji čas, sad ćemo isploviti.“ Pogledao je na sat. „Upravo isplovjavamo.“

...

Posle Roterdama već se sasvim dobro snalazila. Kao konobarica sigurno je koračala hodnicima, dugim hodnicima, noseći tamo i amo poslužavnik pun krigli i boca u oficirsku sobu i ekskluzivni kapetanov salon, ili obrnutim redosledom, dabome - prvo kod kapetana sa najlepšim đakonijama iz brodske kuhinje koje je pripremio brodski kuvar. Bio je to vrhunski kuvar, kec u rukavu i njih dvoje su se sprijateljili, ili bar dobro saradivali, a na posao se nije žalila. Radila bi gotovo sve što joj se kaže.

Ali kad su pristali u Đenovu, počelo je da joj biva loše. Počelo je od nožnih prstiju, a onda su joj otupeli i vrhovi prstiju na rukama. U Port Saidu su joj ispadale stvari. Dok su prolazili kroz Suecki kanal udarala je stopalima o noge stolova i stolica, a da i ne oseti, i bilo joj je teško da se kreće kroz prostorije ili niz stepenice, neverovatno naporno da se provuče kroz uzanu kuhinjicu sa šerpama punim vrelih jela koja su se još pušila i talasala užarena kao lava; nošeni vrelim vetrom prošli su kroz kanal, pored Šarm el Šejka, morem punim ajkula, voda se nadigla u Crvenom moru i prenela ih na jug, uz jemensku obalu izbacivši ih kroz Adenski zaliv. Sad je otežano i disala i stjuard joj je rekao: „Marš u krevet“, a ona ga je poslušala. Legla je u svoju kabinu četvrtog potpalublja i borila se za dah u polutami broskog kreveta, bilo je vrelo, a gorela je samo lampica na noćnom stočiću. Niko nije rekao prvom oficiru šta se zbiva, pokrivali su je, lagali, ali stjuarda je sve to nerviralo, nije znao šta da radi, jer tek što beše došla na brod, samo su dve nedelje protekle otkako su se otisnuli iz Osla, a već se razbolela. Bila je ubeđena da će umreti, sasvim razumljivo, i bilo mu je žao, bila je lepa, ali nije znala šta se dešava. Nije ni on. Ništa mu nije bilo jasno. Moraće u prvoj luci da

potraže pravog lekara, moraće da obavesti prvog oficira, ali je odugovlačio koliko je mogao. Jer prvi oficir će se razbesniti, biće to pravi pakao, a onda ga je obavestio i ovaj se razbesneo i izdrao na njega, dreknuo je:

„Kud si je kog đavola zaposlio?“

A stjuard je odgovorio:

„Strogo gledano, nisam je ja zaposlio.“

„Nego ko je, jebote, ako nisi ti?“ vikao je kapetan. „Mlada je, lepa je, koji joj sad moj fali?“ ali stjuard nije znao odgovor na to, kao i niko drugi. „Samo leži, trese se i dahće“, rekao je. „A više i nije toliko lepa.“ Ruku na srce.

...

A pred Džibutijem je počela da plače, i plakala je celim putem oko Roga Afrike.

„Neću“, vikala je. „Ne mogu da dišem.“

Četrdeset petorica zaposlenih na brodu trudili su se da u širokom luku stepenicama i hodnicima zaobiđu njenu kabinu, njena užarena vrata iz kojih je svakog trena mogao suknuti plamen, i prekrivali su uši rukama kad god su morali. Uznemiravala ih je, nervirala, obuzelo bi ih osećanje da sve može naprosto prestati, da će u bilo kom trenutku sve samo stati, da sve za šta znaju može nestati, svaka nada iščileti, da će i oni sami briznuti u isti takav plač, da će zvučati isto kao ono što je dopiralo iz kabine i pomislili bi: „Jao, šta mu bi kog đavola da zaposli ženu, kako je samo bio glup, sad noćima ne možemo da spavamo.“

A stjuard je bio strpljiv i tvrda je srca čekao da pristanu u Mogadišu, gde su inače svraćali na istovar i utovar, pa su je izvukli, još živu, na vrelo sunce i dug, uzani mol i polako se uputili ka novoj luci na zapadu i starim belim, ružičastim i žućkastozelenim građevinama, ka dugom zidu uz lido i nizu palmi nalik na kulise u nekakvom filmu.

Proveli su je kroz grad. Gotovo su je vukli po keju i pokraj crkve čija su se dva zvonika nalazila tik uz minaret, a dve devojčice na motoru umalo ih nisu oborile dok su je napola vodili, a napola nosili između sebe, ali bilo je predaleko i morali su da zaustave neki automobil, nije imalo smisla tako nastaviti. I zaista su zaustavili neki auto, vozač je osmotrio gospođu Bergren, klimnuo i rekao im prvo nešto na arapskom, potom i na italijanskom na kojem je stjuard ipak znao

pokoju reč, pa su lepom tamnoputom mladiću objasnili kuda se krenuli, u Ospedalka wee, raspitali su se i izgleda da se mesto tako zvalo. A žurili su i mladić je to shvatio, pa ih je povezao što je brže mogao, samo su mu još i rotaciona svetla nedostajala, više od toga nisu mogli ni sanjati, ali kad su se približili jednoj raskrsnici morali su da stanu, zakrčenje, dalje se nije moglo, i čekali su sve dok ih saobraćajac koji je stajao posred raskrsnice sa besprekornom zelenom beretkom na glavi nije pustio, a sa svih strana navirala su starinska vozila: automobilčići, taksivespe, simke i fijati, motocikli i još pokoja vespa, sve se nekud kretalo, palme su se gibale i lišće im se talasalo na vetru, policajčev šorc se vijorio, dok je ovaj prav i ponosan sa platformice, dugačkim belim rukavicama mahao kao Toskanini, ako je iko od njih čuo za Toskaninija, a stjuard beše čuo. Iznad vrata bolnice zaista je u luku belim krečom bilo ispisano Ospedalka wee, a odmah pored toga pisalo je i Somalia e la mia patria velikim, plavim slovima na zidu.

...

Lekar nije bio Somalac, već belac iz Olborga u Danskoj, te je svakako studirao na Univerzitetu u Kopenhagenu, na medicinskom fakultetu, što se stjuardu učinilo utešnim, kad je već tako, no ni lekar iz Olborga nije utvrdio šta je muči. Plakala je neprekidno, pa ju je pitao na danskom zašto plače, da li zbog bolova, ali ona mu je rekla da ne zna. Nije znala zašto plače, a lekar uprkos svem znanju i instrumentima koji su mu bili na raspolaganju nije ništa pronašao. „Ne razumem“, rekao je, pa joj je zario iglu u stopalo.

„Boli li?“ upitao je, a ona reče:

„Šta?“ na šta je lekar samo odmahnuo glavom i rekao:

„Ne вреди, ništa mi nije jasno.“

...

A onda su se vratili istim putem. Kroz grad, opet su zaustavili neki auto, ovog puta bio je to istočnoevropski vartburg, ko zna kako je stigao onamo, a nisu mogli tek tako da je ostave tu, u Mogadišu, ne, nipošto, te su je hitro prokrijumčarili na brod, sve do njene kabine, pridržavajući je s obeju strana. A onda su razvezali užad, utovarili namirnice, poređali konopce i potom su, vučeni nekim prsatim remorkerom isplovili iz luke u širokom luku. I gle! Samo dva jutra kasnije ona se ispela stepeništem iz utrobe broda, ušla u kuhinjicu,

pokupila iste one šerpe i tiganje, naslagala doručak na iste one poslužavnike i ponela ih u oficirsku trpezariju kao da se ništa nije dogodilo, kao da je naprosto imala slobodne dane posle kojih se orna i spremna vratila da nastavi gde je stala.

„Kako si?“ pitao ju je stjuard. Spustio joj je ruku na rame i stegnuo nežno, očinski. „Osećaš li se sad bolje?“ pitao je. „Da li ti se vratio osećaj u ruke, dišeš li normalno?“ a ona se jedva приметно osmehnula i slegla ramenima.

...

Nije bilo teško primetiti njenu lepotu, lepo izvajanu figuru su još od Osla svi opažali, nosila ona suknju i kecelju ili pantalone i džempere, no to nije bilo namerno, naprosto je nastojala da se oblači praktično. Stoga je neko vreme neminovno trajala napetost, naročito je mladim mornarima teško palo kad se razbolela, no to je sad očito ostalo za njima, te stjuard reši da preduzme ono što je smerao već nedeljama, još od Severnog mora. Prišao joj je na mostu kad su bili pred Mombasom, gde ovoga puta nisu pristajali, doviknuo joj je da stane i oni zastadoše visoko iznad palube gde on reče:

„Da znaš da si nas prepala, svi su se na brodu zabrinuli za tebe, ali sad si opet dobro. I lepa si, to valjda znaš, svi mi to vidimo. Uglavnom su to dobri momci, make no mistake, nećeš imati problema, ali bi, da budem iskren, najbolje bilo kada bi izabrala jednog i držala se njega. To bi bilo najjednostavnije za sve nas.“

Osmotrla ga je da vidi šali li se. Nije se šalio.

„Dobro, onda biram tebe.“

„Ali ja sam oženjen.“

Slegla je ramenima. Njoj je bilo svejedno.

Neobično se brzo oporavila i izgledala je zaista lepo, bacila je sve karte na sto i ništa nije skrivala, pa iako nije ostavila prostor za nesporazum, bilo je u njoj nečeg neuhvatljivog, što mu je, iskreno govoreći, ulivalo nervozu. Ipak, nije mu bilo lako da odbije, jer su joj se na vetru platnene pantalone pripile uz kožu, bilo je nečeg u tim borama u uglovima usana i osunčanoj koži pod podignutom kosom, stajala je uz ogradu ženstvenija nego što se moglo zamisliti, ali znao je da ona nema nikakvu predstavu o svom izgledu. Te onda pomisli ono što bi mnogi muškarac pomislio - kako je upravo njegov zadatak da joj to predoči.

„Dobro“, rekao je. „Onda ćemo tako.“

...

Pokajao se već prve noći, u tami, u toj tropskoj noći bez ijednog svetla na vidiku, sa gospođom Bergren pod sobom. Njegova kabina bila je duplo veća od njene, možda i još veća, a svuda po njoj bile su razbacane muške stvari. Po zidu su visili crno-beli isečci sa mesta koja je posetio i sa utakmica, kao i uramljena slika palube okružene morem i na njoj fudbalskom ekipom. On sam klečao je u prvom redu držeći loptu sa rukavicama na rukama. Na vratima kupatila visile su čedne devojčice sa duplerica pričvršćene rajsnedlama za podlogu. U činiji na komodi stajao je Žiletov brijlač, iznad kreveta visila je gitara iskrzanih žica, potamnelih i gotovo uvelih od dugogodišnjeg nesviranja, a reket za stoni tenis - svi na brodu imali su najmanje po jedan - ležao je na podu ispod stola. Imao je i policu sa knjigama iz svih krajeva sveta, sa Bornea i sa krova sveta, iz Arabije i Persije, o putovanju jedrenjaka Fulvio oko Rta Horn, o jahanju kroz severnoameričke prerije. Bilo je tu mnogo romana, što i nije bilo tipično muški.

Ispravio je laktove pridižući se sa njenih grudi, u kabini je bilo tako mračno da ju je jedva video pod sobom, a i u toj vreloj afričkoj noći njena je koža bila hladna i bleđa, bleđa čak i na dodir i on reče:

„Moraš da mi pružiš još malo. Moraš. Inače neće ići. Razumeš li me? Moraš se usredsrediti.“

„A, da“, odvratila je smesta. „Razumem. Hoću. Časna reč.“

Sutradan se probudio s neobičnim osećanjem. Osećao se usamljeno. Obično bi čitao u krevetu, ali mu sad nije bilo do toga. Ustao je, seo u stolicu za stolom, zraci svetla probijali su se kroz prozorčić kabine. Ona je još ležala pod njegovim pokrivačem. Zapalio je cigaretu i pomislio, mogu prekinuti, reći da je gotovo kad je gotovo, razumeš li me, mogu joj reći da je bilo dosta. No onda pomisli, ko bi je posle toga hteo, na ovom istom brodu, i najednom shvati - već je bilo prekasno da je se reši.

...

A onda je, nekoliko meseci kasnije, najednom promenila brod. Stjuard više nije pamtio koji mu je razlog iznela, ali kada se iskrcala u singapurskoj luci da stigne na taj drugi brod pre nego što ovaj otplovi iz gusto naseljenog grada-države, osetio je toliko olakšanje

da ga je obuzeo stid. Novi brod nije bio norveški niti je svraćao u Oslo, Bergen ili bilo koju treću norvešku luku. Nije čak plovio ni drugim evropskim obalama, već je saobraćao između Jugoistočne Azije i Istočne Afrike, a kada se nagnuo preko ograde i video njena uzana, izvijena leđa u žutoj bluzi kako se polako spuštaju niz merdevine, najednom mu kroz glavu prolete pomisao da je on poslednji koji je vidi živu.

Tomi. Septembar 2006.

Spustio sam slušalicu. Dakle, ipak je živ. Pa dobro.

...

U proteklih četrdeset godina oca sam samo jednom video. Tada je stajao pred ulazom u lilestremsku stanicu - onu staru. Pušio je oslonjen na zid pod satom. Imao je bradu, ranije je nije puštao. Pridržavao je sako ispod brade, bio je to neki sivi sako, nekakav blejzer ili sako od starog tankog odela, izgledao je kao što je odeća iz Vojske spasa oduvek izgledala, ali trebalo je da nosi kaput ili perjanu jaknu, nešto toplo i postavljeno, bilo je proketo hladno tog dana, beše stegao decembarski mraz, ali nisam prišao ocu i dao mu svoj kaput. Nema mirenja. Nema drugog obraza.

...

No sad je i tome bilo dosta godina, a i tada je već bio ostario, pa sam bio siguran da ga neću prepoznati ako odem do policijske stanice u Gornjem Rumerikeu. Pa opet, kada su ga pitali za najbliže srodnike kojima je trebalo javiti, rekao im je moje ime, rekao je Tomi Bergren. Zar je bio siguran da će on mene prepoznati, ili pak nije imao na koga drugog da ih uputi. Posle svih tih godina teško mi je bilo da poverujem u to. A šta bi bilo kad uopšte ne bih otišao, kad bih se napravio lud? Ništa lakše od toga. Ali nisam znao šta bi se dogodilo. Da li je preda mnom bila značajna odluka, da li bih se kajao do kraja života ako ne odem? Ni to nisam znao.

Ustadoh od pisaćeg stola, izađoh u hodnik, otvorih vrata susedne kancelarije, provirih unutra i rekoh:

„Idem.“ A oni pogledaše na satove, misleći kako sam tek stigao, tek nekoliko minuta ranije. „Uzimam slobodan dan“, rekoh, a oni mi poželeše srećan put, dodadoše da sam zaslužio, vala, da tržište neće stati ako Tomi Bergren uzme slobodan dan, samo ti idi, uzmi

slobodan dan. A imao sam ih podosta, radio sam predugo bez odmora. Dobro su me plaćali, ali mi je zato pritisak otišao do đavola. Morao sam da uzimam lekove.

A onda opet liftom do garaže. Dotakoh haubu, lim je još bio topao. Sedoh i uključih motor, upalio je iz prve — samo bi falilo da ne upali, koliko me je koštao. Bilo je osam i petnaest, policajci su baš rano pozvali, pucali su na slepo i pogodili. Prošao sam kroz centar Osla, prvo uz prugu, gde se od šina uzdizala magla krem boje prema Ekeberškom brdu, istim putem kojim sam i ja krenuo, nalik na reku što teče među peronima, poput prizora iz sna. Onda sam ušao u splet tunela ispod Volerenge, Eterstada i nastavio ka severoistoku, pokraj Karihauga, Lerenske šume i hotela zvanog Olavsgord sa barom zvanim Restebua u prizemlju. Ko odatle kasno noću ode sam, trebalo bi da se ozbiljno zapita šta nije u redu s njegovom ličnošću. I sam sam tamo izašao nekoliko puta, ima tome mnogo godina i nikad se nisam vratio kući sam.

...

Pola sata kasnije prošao sam pored stanice na kojoj smo Jim i ja često čekali voz za Oslo gde bismo kupovali odeću i ploče kad smo za to imali novca, ili samo šetali Ulicom Karla Johana i gledali devojke u suknjama znatno kraćim od sukanja koje su nosile devojčice iz našeg okruženja. A potkraj leta uvek sam imao novca, jer bi mi Junsen udesio da tokom pet nedelja raspusta radim u Kalumovoj strugari gde bih merio daske pa bih olovkom za drvo beležio mere na kraju daske koju bih potom utovarilo na kamion. I još bih vozio viljuškar između gomila dasaka. I sam Junsen je tu godinama radio, isprva kao strugar, a kasnije je radio sve živo. Dešavalo se da sasvim sam vodi strugaru, u pogonu ili u kancelariji, gde bi pisao fakture i dopise, sve što se moralo obaviti u gazdinom neretkom odsustvu. A ja sam mu pomagao koliko sam mogao, Junsen mi je rekao da imam smisla za brojeve. Mislio sam da mi je to jedina prednost, bar u školi, dobro mi je išla matematika, pa i tehničko; u to vreme živio sam kod Junsena, od moje trinaeste, četrnaeste godine i godinama nadalje bio je jedina odrasla osoba u koju sam imao poverenja, a naposletku me je zaposlio za stalno u toj strugari.

No nisam skrenuo kod te stanice. Junsen je umro nekoliko nedelja pre tog septembarskog dana, a Jim više nije tu živio sa majkom, preselili su se u Oslo, čim je Jim izašao iz bolnice. U njihovoj kući su sad živeli neki drugi ljudi, a naša kuća je godinu dana pre toga izgorela do temelja i svi su mislili da sam je ja zapalio. Dosta je proteklo dok na tom mestu nije nikla nova kuća, za neku novu porodicu. Seoski policajac naglo je umro nekoliko meseci posle požara. Bilo je to tužno, imao je nekakav problem sa srcem, izgleda da je bilo preveliko, a i sve je to bilo pre više od trideset godina. Siri je sad negde u Aziji, u Avganistanu, u Sri Lanki, negde gde su deca ugrožena, na Kosovu ili na Kavkazu, povremeno bi mi poslala razglednicu, a ni bliznakinje nisam sretao kada sam odlazio u zaselak da obiđem Junsena, nisam imao pojma gde su one. Nije to valjalo, ali ništa nisam mogao da promenim. Tako u Merku nije bilo više nikog s kim bih želeo da porazgovaram, a put me je svejedno vodio još nekoliko desetina kilometara.

...

Prošavši skretanje za Lilestrem, Skedsmokoše i Frogner, nastavih auto-putem E6 brzinom od sto na sat. Sada je to bilo dozvoljeno, na znakovima je pisalo „100“ i većina vozača je vozila sto deset ili brže, tako je oduvek bilo, a nekada sam i ja bio jedan od tih, a onda se konačno isključih s auto-puta, skrenuh na istok pa se u širokom luku preko nadvožnjaka vratih na zapad, uđoh u varošicu i glavnom ulicom se dovezoh do policijske stanice. Posedeo sam koji minut u autu. Dobro je što sam došao. Nije. Nema izmirenja, neću okretati drugi obraz. Poželeh da pozovem Jima. Mogao je ući sa mnom, mogao sam podeliti taj teret s njim. Jer on je znao ko je moj otac. Sad mi je bilo tako lako da mislim na Jima. Godinama mi je bilo teško, ali otkako sam ga tog jutra video i prepoznao uprkos onoj tamnoj vunenoj kapi, tako sam se iznenadio da sam se mogao samo obradovati. No nije trebalo da spominjem skupe automobile Jimu, ne ako je još onaj stari. Pogledah na sat. Beše prošlo devet.

...

Unutra je za šalterom sedeo čovek u uniformi, u svetloplavoj košulji sa zlatnim lavom na crnoj podlozi prišivenim na rukavu. Pridoh mu i rekoh:

„Dobro jutro. Ja sam Tomi Bergren i došao sam po oca.“

„Po oca?“ ponovi ovaj.

„Tako je“, rekoh. „Po oca. Zove se Vale Bergren.“

„Vale. Da li se to piše sa običnim ili sa duplim ve?“

„Sa duplim.“

„Onda bih rekao da mu je pravo ime ipak Valdemar, zar ne?“ reče policajac. „Zapisaću Valdemar.“

„Piši onda Valdemar“, rekoh. „Meni je svejedno šta ćeš napisati. Nego, zvali ste me.“

Policajac se okrenu i doviknu kolegi u civilu koji je sedeo u dnu prostorije, kraj prozora.

„Fine! Da li smo zvali izvesnog Tomija Bergrena u vezi s čovekom po imenu Vale Bergren? Sa duplim ve. Tomi Bergren tvrdi da mu je to otac. Evo ga ovde. Mislim, Tomi.“

„Nisam nikog zvao“, doviknu ovaj drugi. „Možda ga je zvao Joni, predao je smenu pre sat, vraća se tek uveče.“

„Možda“, zaključio prvi policajac pa se okrenu k meni. „Možda je Joni“, reče.

Ali niko od nas te nije zvao u vezi sa Valeom Bergrenom i ne znamo o čemu je reč. Ovde ništa ne piše“, reče prebirajući po nekim listovima na šalteru pred sobom, uglavnom formularima. U jednom uglu stajao je upaljen računar. „Zašto misliš da je ovde?“

„Iako mi kolega koji je zvao nije rekao baš tim rečima, zaključio sam da je u pritvoru. Mislim, moj otac.“

„Ali mi nemamo pritvor.“

„Kako nemate?“

„Nemamo, pritvor je u Lilestremu.“

„Ali zašto mi to nije rekao?“

„Ne znam, možda je mislio da znaš. Zar nisi odavde?“

„Ne, nisam. Nipošto.“

„Dobro, ako tako kažeš. Ali pritvor je u Lilestremu, odakle god da si.“

„Dobro“, rekoh. „Onda idem u Lilestrem.“

„Nije daleko ako ideš auto-putem. Možeš da voziš i sto na sat“, reče mi policajac u svetloplavoj košulji.

„Znam gde je Lilestrem“, rekoh.

„Dobro“, odvratio je, a kad sam se okrenuo i pošao ka izlazu, dobaci za mnom i: „Srećno. Nadam se da je sve u redu s tvojim

ocem“, a ja mu rekoh:

„Jebe mi se da li je u redu, samo moram da odem po njega“, pa izađoh, siđoh niz stepenice, pređoh tri koraka do automobila i uđoh u njega. Bubnjalo mi je pod slepoočnicama. Sigurno pritisak. Nisam se sećao da li sam tog jutra popio lekove. Verovatno jesam, pošto je to bila prva stvar koju učinim kad uđem u kupatilo. A dan mi je tako lepo počeo. Sa Jimom i svim tim. Baš sam se obradovao. Ali sada mi je divljački bubnjalo pod slepoočnicama. Pritisnuh ih obema šakama. Zapravo mi je trebalo piće. Ali nikad nisam pio pre sedam uveče, nikad pre Dnevnika. I nikad posle deset. Možda pola jedanaest. U to doba dana pio bih podosta, a dešavalo se i da se zaboravim, pa da produžim još jedan sat.

Uključio sam motor, izašao sam iz varošice i ponovo izbio na autoput, samo u suprotnom smeru.

...

U Lilestrem sam stigao preko Celera i tamošnjeg aerodroma, provezao se celom Ulicom Sturgate i skrenuo kod železničke stanice koja me je iznova iznenadila onako moderna i nova.

Nastavio sam pored jednako moderne autobuske stanice ka Gradskoj većnici. Parkirao sam se gde i svi ostali, svakako ne bih na tom mestu želeo da plaćam kaznu. Ušao sam u hol i kucnuo po ramenu prvu svetloplavu košulju koju sam ugledao. Čovek se okrenu. Bila je to sasvim obična plava košulja bez ikakvog lava na rukavu. Reče da je sekretar za školstvo, da radi na drugom spratu, užasan je to posao, reče, zavitlavaju ga direktori, kad bih samo znao, a tek inspektori, da te bog sačuva, ali deca su dobra, zbog njih i radi još taj posao. Ljubazno mi je objasnio kuda da idem. Ispostavilo se da sam ušao u pogrešnu zgradu, morao sam da izađem, pređem preko parkinga, nastavim još malo, pređem i sledeći parking i uđem u zgradu zvanu Pravda. Ne znam kako je nisam ranije primetio, pošto je imala natpis na zidu.

Otvorih vrata i uđoh. Unutra je bila prilična gužva, morao si da uzmeš cedulju sa brojem ukoliko želiš da razgovaraš sa policijom, ljudi su čekali s ceduljicama i pasošima u ruci, verovatno da im izdaju nov, ili im je pak trebala potvrda da nisu osuđivani, čutke su držali formulare praznih pogleda i čekali da odzvoni njihov broj. I sam sam uzeo broj i neko vreme počekao, ali onda pomislih, ma oni

su mene zvali, a ne ja njih, šta sad ima da čekam, pa priđoh šalteru pred kojim nije bilo reda i objasnih službenici isto kao i u Lilestremu zašto sam došao, a ona reče:

„Samo trenutak“, pa dohvati telefon. Odmah potom pojavi se i policajac u ispravnoj svetloplavoj košulji s lavom na rukavu i reče:

„Dobro je što si došao, čekali smo te. Pođi sa mnom.“

Poslušah ga. Siđosmo stepenicama u neki hodnik sa nizom sivih vrata s obeju strana, depresivan prizor - policajac otključa jedna vrata i unutra je postrance ležao moj otac na gumenoj prostirci presvučenoj plavom mušemom. Prepoznao sam ga, jer su mi rekli da je to on, ali na ulici ga ne bih prepoznao. Samo bih prošao pokraj njega. Noge je skupio ka stražnjici i u čarapama na pruge stopala su mu ličila na dečja. No preda mnom je ležao starac, zarastao u sedu kosu i bradu, odeća mu je bila siva sa sivim mrljama, a oštra svetlost sijalice prodirala mu je u širom otvorene oči i gubila se negde u njima. Nije se međutim moglo čitati na toj svetlosti, a moj otac je onoliko voleo da čita, čitao je kaubojske romane, Zejna Greja i tako to. Čitao bi ih kasno uveče kad ja odem da spavam, a kad bih ujutru ustao, zatekao bih knjigu otvorenu s hrptom naviše, jedna se zvala Grmljavina stada, druga Vetar smrti, neke su imale lepe ilustracije na omotu, druge samo pozlaćenu potkovicu utisnutu u svetloplave korice; pepeljara bi bila prepuna opušaka a kuća dima koji se uvlačio u sve pukotine i prodirao u sve sobe, čak i u kupatilu se osećao dim njegovih cigareta, no u toj ćeliji nije se moglo čitati, nisi čak imao gde da opereš zube. Samo goli zidovi kremžućkaste boje, ili pre neke odbojne nijanse bele kafe, ni stola, ni daske, ničeg. P od je imao pad na obe strane tako da se sve što zamisliš moglo sliti samo u jednu tačku. U uglu se nalazio izlizani čelični levak utisnut u pod sa označenim mestom za stopala i tu je otac mogao da ide u klozet ako je morao, ali mršavi sedi starac što je sad ležao na tankoj plavoj prostirci s onim dečjim stopalima podvijenim pod zadnjicom nije izgledao kao da može da stoji nad tom rupom i teško mi je bilo da prihvatim da je telo tog čoveka nekadašnje telo mog oca.

„Gde ste ga ovo smestili?“

„Bio je prilično nasilan“, reče policajac.

„Ali on je samo jedan mršavi starac.“

„Trebalo je da vidiš šta je u stanju da uradi.“

Onda se otac najednom trgnu iz dremeža, iskorači iz varljivog sveta u kojem je proveo prethodnih nekoliko sati i nevešto se pridiže. Kad se uspravio, pantalone mu skliznuše, jer su mu oduzeli kaiš, i poput prazne vreće sručiše se na pod. Stigao je da ih uhvati za pojas kada su mu se već srozale do kolena, istovremeno se osmehnu iznenađeno kroz razbarušenu bradu i reče:

„Ma jesi li to ti, Tomi, sine moj“, a onda se okrenu ka policajcu: „Ovo je Tomi“, reče. „Moj sin, moje dete.“

Ali nikako nije mogao da se snađe s onim pantalonama koje su mu se zakačile za mršava kolena i visile s polovine butine ne padajući do prugastih čarapa, ali nije ih mogao ni povući naviše niti pustiti da padnu. Stoga nije mogao da mrdne jer bi se sapleo, a inače bi mi sigurno upriličio očinski zagrljaj koji nisam nimalo želeo. Izgledao je kao da upravo to želi, kao da je već krenuo, a mene je potreslo što nije pocrveneo niti na bilo koji način pokazao da se stidi zbog tih nesrećnih pantalona i što ga sin kog nije video godinama zatiče u takvom stanju, no nisam primećivao nikakvu naznaku srama, već samo besmisleno i krajnje neprimereno oduševljenje.

Nastupila je potpuna tišina. Čvrsto je stezao pojas pantalona trepteći od ushićenja. Šta ću sad? A policajac je čekao. Nisam čak čuo da diše. Žurio je u tavanicu ne bi li ostavio oca i sina nasamo u tom mučnom trenutku, nastojao je da bude nečujan i nevidljiv, ali ja nisam želeo da budem nasamo sa ocem, nisam uopšte želeo da budem tu. Pa opet, nisam mogao otići bez njega, sad je već bilo prekasno.

„Pusti sad to“, rekoh. „Hajde, odvešću te kući.“ Iza mene je policajac tiho odahnuo, a otac se oduševljeno širom osmehnuo kroz bradu i rekao: „Vidi, vidi kakav kaput, bogami baš je to jedan otmen kaput. Sigurno i skup.“

„Jeste skup“, rekoh pa se okrenuh i prvi izađoh iz ćelije, otac je krenuo za mnom čvrsto pridržavajući pantalone, a na začelju povorke išao je policajac. Otišli smo do kraja hodnika gde su nam u jednoj prostoriji vratili njegove stvari, kao najbliži srodnik morao sam da potpišem za svaku pojedinačno pošto sam nije mogao - ruke su mu se previše tresle. Potpisao sam za kaiš i cipele, i za onaj nazovi novčanik, ali perorez će zadržati, reče mi policajac, a ja sam se saglasio s tim, neka ga slobodno uzmu, potpisao sam i za sako.

Mogao sam se zakleti da je to isti onaj sako u kojem sam ga video prethodni put, pred železničkom stanicom samo dvesta metara udaljenom od te zgradurine koja onda nije postojala, pred starom sivom, masivnom stanicom, a ne pred ovom novom, laganom i prozračnom koja se nalazila odmah pokraj nje.

Policajac nas je proveo do sporednog izlaza kako bismo izbegli provlačenje kroz sve one ljude s ceduljicama, pasošima i formularima za potvrde, opazio sam da otac hramlje na desnu nogu dok smo prelazili preko prvog parkinga, a potom i drugog. Kad smo prišli mom novom sivom mercedesu sa zatamnjenim staklima, otac reče:

„Au kakva kola! Au što su lepa, imaš i taj lep kaput, a i ovaj auto je sigurno bio skup“, a ja rekoh:

„Jeste, bio je skup.“

„Ali ja ne mogu u taj auto u ovome“, rekao je. Osmotrih njegovu odeću i zaključih da je donekle u pravu.

„Samo uđi“, rekoh. Otvorio je vrata i seo na zadnje sedište. „Pa valjda ćeš sestti napred.“

„Ama ne mogu napred.“

„Ama možeš, sedi napred, jebote. Na šta liči da sediš pozadi. Pobogu.“

Onda je oprezno prešao na suvozačevo mesto trudeći se koliko je mogao da ostavi tanak sloj vazduha između svoje zadnjice i kožom presvučenog sedišta sa kojeg sam skinuo zaštitnu foliju samo nekoliko dana ranije. I onda krenusmo s parkinga zgrade koju su zvali Pravda. Izašao sam iz Lilestrema istim putem kojim sam i došao, nastavio auto-putem, prošao isključenja za razna mesta za koja me nimalo nije zanimalo gde se nalaze i ko tu živi, sve dok nismo stigli do stanice u Merku.

...

Skrenuo sam pred kućom za koju je tvrdio da je njegova. Nikad je ranije nisam video. Nalazila se severno od Merka, pa još malo na zapad, daleko od pruge koja nikad nije tuda prolazila. Autobus je stajao jednom dnevno na kilometar odatle, osim vikendom kad uopšte nije saobraćao. Takvo je to bilo mesto, važno samo onima koji tu žive, ako i njima. Nekoliko puta sam prošao tuda biciklom kada sam sa Jimom išao da pecam u rečici još nekoliko kilometara

zapadno odatle. Jim je bio pravi pecaroš, ja sam mu samo pravio društvo, bio mi je najbolji drug pa sam poželeo da za Božić dobijem štap sa udicama. Poklonio mi ga je Junsen, samo on je slušao moje želje i niko drugi. A onda je opština smislila da napravi branu, nakon toga je vodopad presušio i prestali smo da idemo onamo. Bilo nam je svejedno, mogli smo da pecamo i drugde.

...

Izašao je iz auta bez pomoći, nije mu bila potrebna, tvrdio je da mu je odmah bilo bolje, čim je ponovo stavio kaiš. I ja sam izašao s druge strane misleći kako ću sad to obaviti i odmah krenuti kući, neću ostaviti auto na putu, samo ću ga otpratiti do ulaznih vrata i to je sve.

...

Na stepeništu susedne kuće stajao je neki čovek i pušio. Pogledao nas je kao da je hteo nešto da nam kaže, nije mi izgledao odbojno, te sam poželeo da čujem šta bi nam rekao, jer je ipak živeo pored mog oca. No samo je lako klimnuo, kao da ga ipak ne zanimamo i odvratio pogled ka putu kojim smo naišli.

„Otpratiću te do vrata“, rekoh.

„Ako, ako, otprati me, tako i valja, otac sam ti. Ući ćeš i na kafu, kako valja, pristaviću lonče, brzo će da provri. Ali imam samo instant kafu, sigurno više ne piješ instant kafu. Sad kad voziš taj auto i sve, sigurno piješ neku francusku kafu, finemento ili kako se već to zove, zar ne?“

Zaista sam pio kafu i kao dete, naterao me je još kad mi je bilo deset godina pa sam postao zavisn, stavio bi šećer i mleko i posmatrao dok se nalivam njome, a onda bi mi rekao da uzmem još jednu šolju. Još sam tako pio kafu, sa šećerom i sa mlekom, ali nisam pamtio da smo u to vreme pili instant kafu, sumnjao sam da je tad uopšte postojala, možda u Americi, ali moj otac je verovatno u to vreme kuvao domaću kafu.

Popeli smo se pred kuću. Malo se teturao na prilazu, ali više nije bio pijan već samo nesiguran u nogama i veoma mršav. Rekoh:

„Neki drugi put. Je li otključano?“

„Jeste“, rekao je. „Otključano je, ali moraš ući na kafu, na šta liči da ne uđeš kod oca na kafu. Dugo se nismo videli, ali nisi se promenio,

znao sam da si onaj stari, rekao sam i policiji da je Tomi isti onaj dečak. Nismo se videli četrdeset godina.“

Nije mi bilo jasno kako može reći nešto tako besmisleno, kakav isti dečak, onaj sa palicom? Nisam uopšte bio onaj stari, bio sam to svakim danom sve manje. Menjao sam se brzo u poslednje vreme, i to ne nabolje.

No vrata nisu bila otključana, bila su zaključana i najednom se zbunio, razrogačio oči i prestravljeno stao da pretura po džepovima, ali nije imao ključeve u džepovima pantalona niti sakoa, možda su ostali u Lilestremu, na polici u zgradi zvanoj Pravda ili ih je izgubio dok je pijančio tamo gde je pijančio, ali se toga nije sećao.

Vratio sam se nekoliko koraka i obišao kuću da vidim ima li otvorenog prozora kroz koji bismo mogli ući, kuća je bila prizemna pa to ne bi bio problem, nisam bogalj, ali svi prozori su bili zatvoreni. Otac je stajao izgubljen na stepenicama, ostao je bez keca u rukavu. Pošao sam niz prilaz ka putu i osmotrio poštanske sandučice kad opazih da onaj sused polako prilazi živici koja je odvajala dva mala placa. Oklevao sam, nije mi se dopao taj čovek, nije mi se dopao njegov pogled, pa ipak priđoh živici. Zastao je, živica mu je sezala do butina, uredno podsečena na njegovoj strani, dok je na strani mog oca bila zapuštena i nabujala meni do pojasa. To mi je izgledalo glupo i sitničavo, a sused reče:

„Lepo vreme.“

Zabacih glavu da osmotrim nebo. Tog jutra je bilo lepo, ali sad su se nad predelom navukli teški oblaci.

„Pa i nije“, rekoh.

„Ma šta kažeš“, reče sused, a ja pomislih, pokvarena seljačina, znam tu sortu i ne mogu da ih smislim.

„Eno ga u sandučetu“, reče.

„Šta? U njegovom sandučetu?“

„Ne, nego u mom. Tamo je ostavio ključeve.“

„Zašto nisi odmah rekao, pa video si da ih tražimo?“

Oćutao je.

„Zašto ih nisi prebacio u njegovo sanduče, da ih može pronaći?“

„Zašto bih?“

„Pa i zašto bi.“ Okrenuh se i pođoh ka sandučićima, a ovaj mi iza leđa promrmlja: „Prokleta pijandura, zašto bih.“ Bilo je tu mnogo

sandučića, ne samo njihova dva, već čitav niz sandučića za čitav niz kuća, a sused mi nije rekao kako se zove pa sam, naravno, morao da zavučem ruku u svako prokleta sanduče dok nisam pronašao ključeve, a onda se vratih s priveskom zakačenim za kažiprst. Sused mi se kezio preko živice. Skrenuh i priđoh mu, pogledah ga pravo u oči i rekoh:

„Govno jedno.“

„Uvek mi je zadovoljstvo da pomognem.“

Prislonio je tri prsta uz slepoočnicu, poput mladog istraživača, iscerio se, okrenuo i pošao ka svojim vratima. Čuo sam ga kako ponavlja:

„Prokleta pijandura.“

Onda priđoh ocu, stavih ključ u bravu i otključah kuću.

...

Nikad nisam ništa slično video. Stvarno nije valjalo. Otac se probijao ispred mene šutirajući kartonske kutije i svakojaki krš u stranu, krčio je stazu šutirajući izlizane cipele s flekama od farbe, odeću koja je ležala po podu, prljavu odeću koju već dugo nije nosio, a iako je bio nesiguran na nogama i dalje je spretno i odsečno šutirao, šutiranje je bilo njegov dar s neba - ili iz pakla. Na sve strane su po malom predsoblju ležale pohabane cipele, većina izlizana na prstima, ko će znati zašto ih je skupljao tu pred vratima. Posvuda su ležale kese smeća uzaludno čekajući da ih prenese preko praga do kanti na putu, a mnogo toga nije čak ni dospelo u kesu tako da je pod bio prekriven otpacima, a kroz vrata drugih prostorija dopirao je smrad, iz kupatila i iz sobe u kojoj je sasvim izvesno spavao sa zatvorenim prozorima, bilo mi je muka od same pomisli da spava u toj sobi, a naročito je zloslutan vonj dopirao iz kuhinje s čijih mi je vrata otac sad mahao.

„Dođi“, reče. „Dođi ovamo, pristavio sam lonče, brzo će da provri, dobar mi je, bogme, ovaj šporet, napraviću ti kao kad si bio mali, skini taj skupi kaput, majku mu, ko zna koliko si ga platio.“ A ja pomislih jeste, skup je, kao i zapravo većina stvari koje sam posedovao. Živa istina, premda mi ništa od tih stvari nije donosilo zadovoljstvo, naprosto sam ih kupovao i sad su stajale po dve-tri u svakoj sobi, na zidovima kuće u kojoj sam živeo sam visile su umetničke slike koje nisam primećivao; imao sam nameštaj po

poslednjoj modi, ali i antikvarni, dizajnirane šolje od stakla, rostfraja ili kombinacije tih materijala, blendere, italijanske pepeljare, ali ništa od toga niti sam primećivao niti koristio, nisam se ni sećao zašto sam ih kupio. No kaput nisam skinuo, jer nisam nameravao da se zadržavam kod oca.

...

Prošao sam kroz predsoblje do kuhinjskih vrata kroz sav onaj krš. Trudio sam se da ne gledam oko sebe. Hteo sam da sednem kad mi otac reče: „Pazi na taj kaput, Tomi“, pa uze neobično dobro očuvan Alerov magazin i spusti ga na stolicu bez naslona ispod moje zadnjice pre nego što sam stigao da sednem.

Već mi je sipao instant kafu u šolju, bio je u pravu, voda se stvarno brzo zagrejala, pa mi je nali u šolju koja je mogla biti i čistija.

„Hramlješ“, rekoh. Ni sam ne znam zašto sam to rekao, naprosto mi je izletelo. Bolje da sam pregrizao jezik, napunio usta šljunkom i slomio zube, iščašio mozak.

Okrenuo se licem prema zidu.

„Hramljam već godinama. Slomio sam nogu sedamdesetih i nije mi dobro zarasla. Udarila su me kola, završio sam u jarku blizu Jaruge, vozač je samo nastavio, đavo ga odneo, nije hteo da stane, a ne“, reče otac. „Baš ga je bilo briga za mene, nisam mu dovoljno fino izgledao, naišao je iz sela, to je bar bilo jasno, ali nisam video registraciju niti bilo šta. Pokušao sam da odem po pomoć, ali nisam mogao sa onom nogom, nikako nije išlo, a valjda sam tako i uprskao stvar, što sam probao da stanem na tu nogu“, reče. „I otad hramljam. Ali to je bilo još sedamdesetih, davno, ne brine me više.“

No sve su to bile budalaštine.

Sedeo sam, ali on je stajao, što me je nerviralo. Ko je od nas bio u gorem stanju, pa valjda ne ja, on je izgledao kao da će se svakog trenutka prepoloviti, a onda se lukavo osmehnu, čitavu je priču izmislio, upravo tako, a namera mu nipošto nije bila da poverujem u nju. Jer obojica smo vrlo dobro znali zašto hramlje, nijedan nije zaboravio niti potisnuo, samo nije trebalo da pričamo o tome, a ne, u tome i jeste caka, trebalo je da se zgledamo, jedva vidno osmehujemo i tako podelimo to znanje, tu uspomenu, zajedničku, intimnu i nasilnu, tajnu sponu između nas, krvnu vezu.

Ustadoh. Nema izmirenja, pomislih, nema spona. Odbijam.

Tomi. Septembar 2006.

Bilo je skoro tri sata po podne. Već dvaput sam prešao po pedeset kilometara na sever i vratio se tim putem na jug, tamo-amo, gore-dole između Gornjeg i Donjeg Rumerikea, od svih mesta na svetu vozikao sam se onuda kuda više uopšte nisam odlazio, nisam tuda zalazio već godinama. A sad sam jezdio auto-putem malo više od sto na sat prema Oslu u granitnosivom mercedesu pitajući se šta se sve još može dogoditi u jednom sasvim običnom septembarskom danu, da li je vreme nekakva vreća bez dna u koju staje beskonačno mnogo toga, da li se ono uopšte kreće od jedne tačke ka drugoj ili sve vreme kruži vraćajući te onamo odakle si krenuo. No nije bilo baš tako. Nekad sam bio mlad, sad to više nisam bio. Više nikad neću biti mlad.

...

Ponovo naiđoh na isključenje za Lilestrem. Pobogu, upravo sam došao odatle, iz zgrade zvane Pravda i njenih podrumskih ćelija, iz one prazne ćelije, ali sad više tamo nisam imao posla. Nije mi se, međutim, išlo kući niti mi se vraćalo u kancelariju u centru Osla, na deveti sprat, gde sam svaki dan obrtao novac koji gotovo da nije postojao, već je samo nasumično nailazio u talasima i prolazio, nekad mi se zaista tako činilo; čas amo, čas tamo, prozirni novac nalik na vodu, ponekad i malo zaprljan, i to se dešavalo, a ponekad mi je bilo teško da dokučim čime se to bavim. No tad mi sinu da se više neću vratiti. Bila je to sasvim nova pomisao. Moram priznati. Niko nikad ne bi pretpostavio da ću završiti na takvom mestu, sedeti s telefonom u ruci pred ekranom računara i zarađivati sumanute svote presipanjem nevidljivog novca iz šupljeg u prazno, i samom mi je bilo mučno, ili bar zbunjujuće kad pomislim na onu tanku liniju koja je ovaj trenutak povezivala sa mojim poreklom i detinjstvom, Junsena je to naročito bunilo. Kada sam prodao strugaru, bio je tužan i izgubljen, ali smatrao sam da tako mora biti, jer su me osamdesete naučile tome da ako imaš išta vredno, gubiš novac ukoliko to ne prodaš. A ne samo da sam prodao Kalumovu strugaru, već sam je prodao konkurentu iz Valmua koji ju je smesta zatvorio kako bi zavladao malim lokalnim tržištem. Nije trebalo to da učinim, promenilo me je, ali je sam Junsen rekao da imam smisla za

brojeve. Kad sam imao trideset pet godina prepisao mi je strugaru, rekao je da ima druga posla i da ću se sasvim fino snaći, da već sve znam o poslu i da ću ga razviti više nego što je on ikad mogao.

„Sposoban si, iskoristi to, daleko ćeš dogurati.“

Ali verovatno nije tad mislio na onaj soliter u Oslu.

Sigurno je često razmišljao o tome, i sam sam, a on je sigurno razmišljao tome i u bolnici pred smrt, ali nikad to ne bi spomenuo kad sam ga obilazio. A zapravo bih voleo da jeste.

...

I tako sam se isključio sa auto-puta E6 kod Skedsmokošea već drugi put toga dana, skrenuo na petlju obilazeći u širokom luku tamošnju benzinsku pumpu, prešao nadvožnjakom na drugu stranu auto-puta, spustio se niz brežuljke ka malom sportskom aerodromu u Celeru i naposljetku stigao u Lilestrem. Parkirao sam se u centru, kod zgrade u kojoj se nekad nalazila državna prodavnica pića. Upravo u tu prodavnicu smo Jim i ja jedva čekali da odemo čim smo napunili dovoljno godina i stanemo u red pred kasom. U Merku nije bilo prodavnice pića, nikome ne bi ni pala na pamet tako apsurdna ideja, tako da nam je ova bila najbliža. No dabome, nikad nismo otišli.

Sada je u tom lokalima bio restoran, što me je, ni sam ne znam zašto, donekle iznenadilo. Pa moralo se nešto otvoriti. Kako bilo, restoran je radio, pa se zapitah služe li ručak. Jedva da sam nešto prezalogajio tog jutra pre nego što sam sreo Jima na mostu, nakon čega sam se odvezao u svom skupom autu do centra. Otad je prošla čitava večnost i bio sam veoma gladan.

Služili su ručak. Bio je to, međutim, vrlo čudan restoran, zlokoban, tamna lamperija, mračni uglovi, u dnu lokala visio je kostur iza rešetaka, a zidove su krasile naherene police pune tobož natrulih knjiga. Kada sam se ušunjao u toalet, iznad pisoara ugledah plakate za filmove strave i užasa i tek tad shvatih da je jezivi imidž mesta zapravo bio nečija duhovita zamisao. A i ne naročito duhovita, ako mene pitate, nisam bio raspoložen za stravu i užas, pa čak ni za zabavnu stravu, te izađoh i pređoh ulicu da potražim mesto gde bih mogao jesti u novom tržnom centrm. U prizemlju je bila neka poslastičarnica, ali šta da radim s kolačima. Nisam ih više jeo. Osećao sam nadraženost u celom telu. Bio sam gladan, ne bih,

štaviše, odbio ni čašicu, jedna čašica bi mi zapravo opustila telo, vratila ga u ravnotežu, donela mi spokoj. A ako bi mi se sad neko obratio, pomislih, ne bih garantovao za svoje postupke.

Izašao sam na drugoj strani novog tržnog centra i prešao u stari. Pokretnim stepenicama popeo sam se na drugi sprat i prošao galerijom pored butika s odećom. Primetih da se jedan od njih zove Meč, izgledao mi je budalasto, a i ništa od te odeće ne bi pristajalo uz moju figuru. Ugojio sam se, a bila je i previše mladalačka. Doduše sva odeća u tim prodavnicama bila je za mlade ili za starije koji su išli protiv svojih godina, održavali liniju, takvih je bilo posvud, u reklamama i časopisima, sa bilborda su se smešili starci koji žele da voze motor, igraju skvoš, trče maraton leti kao i zimi, na skijama, a u ponedeljak ujutru pričaju o tome u kantini na poslu, raspredaju o svakom kilometru staze, smeju se svojim neuspesima i uspesima, porede prolazno vreme i opremu; kupovali su sportsku odeću jarkih boja i išli na planinarenje. No ja nisam bio jedan od tih.

Gore se u uglu nalazio kafić otvoren prema galeriji, mogao si zakoračiti u njega s obeju strana. Izgledao mi je normalno, bez ikakvih smicalica. Uđoh, prebacih kaput preko stolice i priđoh šanku da poručim jak ručak. Ili ranu večeru. Konobarica je bila blaga i pitala me je kako sam. Nikad je ranije nisam video, te nisam video razlog da se upuštam u priču. Stoga rekoh:

„Dobro, hvala. Sjajno.“

O jebote, pomislih, gladan sam kao vuk, hajde da pređemo na stvar.

„Drago mi je da čujem“, rekla je. „Upravo je za tvojim stolom sedeo jedan gost koji baš i nije bio srećan. Prilično je redovan ovde, ali se gotovo nikad ne osmehuje. I uvek je sam. Trudim se da ga oraspoložim, ali mi, izgleda, ne ide. Baš mi ga je žao.“

„Siguran sam da jeste“, rekoh. „Ali ne znam na koga misliš, prvi put sam ovde.“

„Pa jest. Nisam te ranije viđala, sigurna sam da bih te upamtila.“

Na šta ja najednom rekoh:

„Nisam ti rekao istinu. Nisam dobro, nisam baš sjajno.“

Načas je zanemela, a onda reče:

„O! Baš mi je žao.“

„Pa i meni“, rekoh. „Voleo bih da je sve bajno, ali nije.“

„Pa šta ne valja?“ upitala je.

„Malo mi je teško da objasnim.“

„Što ne pokušaš?“

Obazreh se. Stajao sam sam za šankom. Bila je zapravo lepa, mlađa od mene. Desetak godina ili više. Osmotrih joj ruke, nigde prstenja. Ali nisam joj mogao pričati o Jimu i onoj plavoj vunenoj kapi koja je ostavila naročit utisak na mene, kao i stara, izlizana mornarska jakna na slabašnoj jutarnjoj svetlosti kod mosta za ostrvo Ulvej; niti o ocu u ćeliji pritvora, o onoj proklesoj farbi na zidovima i bednim pantalonama bez pojasa, o izlizanim prugastim čarapama i stopalima nalik na dečja, ne, nisam joj mogao pričati o tome tu pred šankom, ma koliko da je lepa, naprosto nije išlo. Osim toga, gotovo sam cupkao od gladi poput dečaćića kome se ide u klozet.

„Moraću da razmislim“, rekoh. „Sad sam užasno gladan.“

„Idi onda sedi“, rekla je. „Doneću ti ručak.“

Platio sam i vratio se do stola. Nisam imao novine tako da sam samo zurio preda se, no i pre nego što sam primetio, ona se pojavila s jelom na poslužavniku. A nije morala, sigurno to nije bio običaj. Verovatno su gosti sami preuzimali hranu. No mirisalo je divno. Kao i ona, kad se nagnula da spusti poslužavnik. Sa poslužavnika je podigla tanjir, hleb i pribor, spustila ih na sto preda mnom i uzela prazan poslužavnik pod mišku. Izbliza sam joj osmotrio vrat i njena koža me je neobično ganula, video sam joj kožu i kroz otvor bluze na leđima, učinilo mi se kao da znam tu kožu od ranije, kao da sam je već dotakao i obuze me nekakva nostalgija. Osmehnula mi se. Njeno lice mi je već bilo poznato. Uzvratih joj osmeh. Verovatno se tako osmehuje svim gostima, pomislih, bar muškarcima, verovatno se tako osmehnula i onome koji je do maločas sedeo za istim ovim stolom - koji je sad bio moj - pre nego što sam ušao gladan u svom ljubičastom kaputu.

„Prijatno.“

„Hvala. Sigurno je vrlo ukusno“, rekoh, a ona reče: „Nadam se“, i pođe ka šanku.

Nisam odvrtao pogled s nje.

„Izvini“, rekoh.

Zastala je i okrenula se.

„Da li bih bio vrlo nepristojan“, počeh. „Ako bih te pitao kako se zoveš?“

Čim se okrenula od mene ka šanku, skinula je osmeh s lica. No za to je moglo biti mnogo razloga, ne nužno taj da odmara usne dok ne naiđe sledeći muški gost.

„Ne bi“, odgovorila je.

„Nije nepristojno. Berit“, reče.

„Zovem se Berit.“

„Berit“, ponovih. „Hvala što si mi rekla, to je lepo od tebe.“

Teško je objasniti, ali bio sam siguran da me je koža njenog vrata nagnala da pitam. Silno sam poželeo da je dodirnem, dotaknem, činilo mi se, ponovo.

„Lepo od mene. Možda.“

I dalje se nije osmehivala, štaviše nekako se uozbiljila kao da nešto ozbiljno nije u redu. S njenim imenom. Ili s nečim drugim. Otkud bih ja znao. U svakom slučaju, bila je lepa. Prijalo mi je da je gledam.

„Nadam se da je sve u redu“, rekoh. „Trebalo bi da bude.“

Klimnuh. Očigledno nije sve bilo u redu pa klimnuh još jednom. U neku ruku smo bili u istom sosu, tako su stvari stajale, tako ćemo, dakle, pa opet klimnuh, ponadah se, saosećajno, ali ne toliko saosećajno da bih morao da izreknem još nešto što bi nas dodatno zbližilo, već smo se dovoljno zbližili. Mojom krivicom, zato što nisam umeo da držim jezik za zubima. Rešio sam da se tu povučem. Nema drugog rešenja do da učtivo pustim da zamre ono što sam podstakao, usled nedostataka daha, želje, a možda i hrabrosti, možda čak i usled toga, te ne rekoh više ništa već oborih pogled na tanjir i još netaknut ručak. A ona se jednako polako okrenu od mene, shvatih da izgleda starije pre nego što mi se izgubila iz vidokruga. Izgledala je starije kad se nije osmehivala. No i dalje je bila lepa.

Ručao sam nijednom ne podigavši pogled sa tanjira. Trebalo je da uzmem novine, Aftenposten ili Privredni dnevnik, pomislih, bolje bi izgledalo nego da sedim ovako neprirodno dugo pognut nad tanjirom. Ali šta drugo da radim, pomislih, a onda pomislih gde li je Jim. Nisam znao gde živi, kako bih to znao. Tog jutra je bio na mostu, ali sigurno nije živeo u tom kraju. Niko od pecaroša na mostu nije bio odatle; pecaroše si mogao videti samo u to doba dana, a i tad jedva, u ranu zoru, a onda bi nestali s lica Zemlje. Ko zna gde su

živeli. Ja nisam znao. Stoga je i Jim mogao živeti bilo gde, u gradu ili malo dalje, u Enebaku, na Nesodenu, u Drebaku. Ne, verovatno ne u Drebaku. No sve je bilo moguće. Jer odselio se iz Merka kad nam je bilo osamnaest godina. A družili smo se gotovo svih tih osamnaest godina, imao je godinu dana kada se njegova majka doselila u Merk sa kotrljajućim „r“ i Jimom u torbi na ramenu i malo čim osim toga, ako je verovati onome što sam čuo. No kako bilo, to je mnogo godina. Čitav se jedan život završio onog dana u Centralnoj bolnici, tako mi je izgledalo tada, a tako mi se činilo i sada, posle više od trideset godina. Najednom mi postade neshvatljivo. Kako sam živio sve te godine bez njega? Kako sam uspeo? Kako sam mogao? I zaplakah se, glave nadvijene nad stolom, pitajući se kako sam mogao da živim bez Jima. Trudio sam se da plačem u tanjir koji je sad bio gotovo prazan, ostalo je tek nekoliko šnitova slanine, ali nije bilo lako. Čvrsto zažmurih da zaustavim suze, stegnuh usne da zadržim dah, ali mi se onda zatresoše ramena i nisam ih mogao zaustaviti. U nekom od džepova imao sam maramicu. Stadoh da preturam po džepovima pantalona, potom i po džepovima na sakou, a naposletku i u džepovima kaputa prebačenog preko stolice na kojoj sam sedeo. To je bilo dosta nezgodno, pošto nisam podizao glavu od stola, već sam morao naslepo da izvrćem desnu ruku i naposletku pronađoh maramicu u unutrašnjem džepu. Otkud ona tamo. Izvukoh je i temeljno obrisah lice, pa izduvah i nos ne bi li izgledalo kao da sam prehladen, što je i bilo tačno, bio sam prehladen već nekoliko dana - zato sam i nosio maramicu, zašto bih inače. Ovog puta je tutnuh u džep pantalona, pa pridigoh glavu, a sa šanka me je, između kase i aparata za kafu i preko stolova oprezno posmatrala konobarica. Između nas nije bilo nikog, niko nije stajao za šankom ili pred kasom, stajala je nekako neobično, jedna joj je ruka počivala na šanku, onda joj je pridružila i drugu, a ni na jednoj nije bilo prstena. Nije se osmehivala, mojom krivicom. Trebalo je da zadržim jezik za zubima. Postalo mi je nepodnošljivo. Ponovo oborih pogled na sto, obrisah nos nadlanicom kao kad sam bio dete, pridigoh se i uzeh kaput sa naslona. Bio je težak. Pogledah je, lako klimnuh glavom oborivši pogled i pomislih kako je dobro što se tu plaća unapred. Pa izađoh iz kafea s kaputom prebačenim preko ruke.

...

Sišao sam pokretnim stepenicama u prizemlje i prošao znak na zidu gde je ispred staklenih vrata ka stepeništu i liftu pisalo „Socijalna služba, 2. sprat“ i izašao na Ulicu Sturgate. Na pločniku zastadoh. Levo od mene pružala se duga ulica, a iza ugla, pokraj muzeja nalazile su se železnička i autobuska stanica koje se odatle nisu videle, a desno, iza tržnog centra, čekao me je auto pred zgradom u čijem je prizemlju nekad bila prodavnica pića, a sad restoran strave i užasa. Nisam znao gde je sad bila prodavnica pića, ali morala je postojati bar jedna u Lilestremu. Garantovano.

Bilo je prohladno. Sveži jesenji vazduh dopirao je niz ulicu od reke Nit i velikog jezera. Oduvek je u Lilestremu bilo nešto hladnije nego u okolini, zimi je tek umelo da bude gadno kad ti se ledeni, vlažni vazduh lepi za kožu i peče, dobro sam to pamtio. A nije bilo mnogo drugačije ni tog septembarskog dana. Obukao sam kaput i prikopčao ga uz vrat. Obazreh se, pogledah naviše uz ulicu, potom i niz ulicu, ali pogled mi je samo besciljno lutao. Jebi ga, nisam znao kuda da krenem.

...

Stajao sam na pločniku. Nisam smogao snage da zakoračim. Iza mene neka žena izađe iz tržnog centra. Nisam je video, ali me je njen jaki parfem udario pravo u potiljak. Očigledno sam joj stajao na putu i nije mogla da izađe, te me je iz sve snage gurnula tako naglo da umalo nisam pao.

„Jebote“, povikah.

„Miči se“, dreknula mi je na uho, u ustima je imala žvakaću gumu, bio sam poput psa, sve bih namirisao. Ubeđen da je posredi neka rugoba, naglo se okrenuh da proverim, ali nisam bio u pravu, izgledala je dosta lepo mada i pomalo sirovo, prešminkano i prezrivo. Poznavao sam takve žene, nisu one bile iz Osla, već sa sela, odrastao sam među njima i ulivale su mi svojevrsan osećaj sigurnosti.

Podbočih se i rekoh:

„Smiri se, jebote.“

„Goni se“, odvrtila je. „Stao si nasred puta.“

Bila je tako samouverena, tako drska.

„Pa jesam“, rekoh i ne izdržah već prsnuh u smeh. „Izvini.“

„Ma nema veze, samo su me vrata malo klepila po dupetu, evo ovde“, pa se udari dlanom po zadnjici i reče: „Lep kaput, baš je otmen.“

„Hvala“, odvratih, a ona se nagnu i poljubi me u čelo, što me nimalo nije iznenadilo. „Želim ti prijatan dan“, dodala je kroz vulgaran smeh koji je takođe bio baš kakav je i trebalo da bude.

„I ja tebi“, rekoh.

Pošla je, a ja sam je posmatrao. Izvadio sam maramicu da obrišem čelo. Kakav poljubac. Na pola ulice zastala je da mi mahne, a ja joj odmahnuh. A onda sam ponovo ušao u tržni centar i popeo se pokretnim stepenicama na sprat. Kad sam stigao na galeriju, prošao sam pored prodavnica odeće i ne pogledavši firme, pa zastadoh tek na sjajnoj šini između galerije i kafea, gde je verovatno stajala metalna rešetka kad kafe ne radi, kako niko ne bi upao da ga opljačka, ali sad je u redu pred šankom stajalo troje ljudi. Svi su imali poslužavnike pune hrane tako da će verovatno potrajati, možda će naići još njih na ručak, a ne na užinu, ali nisam odlazio. Uopšte nisam razmišljao, samo sam tu stajao. Nisam znao šta zamišljam. Valjda da će išetati iz šanka, skinuti kecelju i prići.

Da će mi prići kao u filmu. Da će se, posle Jima i mog oca, desiti još nešto tog dana koji je postao nekakav graničnik u vremenu.

...

Pogled joj je bio nemiran, pomislih. Šetao je tamo i amo od poslužavnika ka dugmićima na kasi pred njom, ukucavala je odgovarajuće iznose tako brzo da su joj se jedva primećivali pokreti prstiju, ali nije podigla pogled sve dok nije uslužila sva tri gladna gosta i još jednog koji je naišao u međuvremenu i sad išao ka stolu uz prozor, njima niko nije prineo poslužavnik već su morali sami da ga nose.

Podigla je glavu i odmah me ugledala. Stajao sam na istom mestu, nisam se pomerao. Prišao je još jedan gost sa poslužavnikom, primetio sam samo da nosi šnit napoleon torte i kafu, ali ona se nagnu k njemu preko šanka i reče mu nešto uz blag osmeh, na šta ovaj učtivo klimnu. Ona potom okrenu ključ u kasi, izvadi ga i tutnu u džep na kecelji i pođe pravo k meni. Bio sam napet, nešto što sam rekao prošli put ju je pogodilo, nešto je pošlo naopako ako ikako može između ljudi koji se poznaju tek pet minuta, a sad sam je

gnjavio svojim ponovnim pojavljivanjem i naterao je da pređe preko celog lokala kako bi mi rekla da ništa neće da ima sa mnom, bolje da odem. I otići ću. Ako tako stoje stvari. A onda mi je prišla i zastala preda mnom. Pogledala me je pravo u oči, malo izvila glavu u jednu, pa u drugu stranu. Čekala je, od čega sam se unervozio. A onda je rizikovala, siguran sam da je upravo to pomislila, kako će sad rizikovati, samo će reći šta ima pa kud puklo da puklo.

„Možeš li da me sačekaš pola sata?“

„Mogu“, rekoh.

„Super.“

Okrenula se i vratila u šank gde je otključala kasu, ukucala napoleon tortu i kafu, a ja primetih da sad ukucava dosta sporije nego maločas.

Pođoh galerijom. Prožimala me je nekakva silna vrelina, kao da sam upravo prvi put skočio sa padobranom. I preživeo.

Tomi. Septembar 2006.

Bilo je to dugih pola sata. Veći deo vremena proveo sam u knjižari u prizemlju tržnog centra. Imala je izlog s pogledom na pijačni trg i orkestarski paviljon na njemu, ali u septembru nije bilo ni govora o muzici ili trgovini na otvorenom. Dok sam bio kod oca, beše se naoblačilo, ali ovde je sunce gotovo nestvarno kupalo trg svojim zracima iako je pod njima asfalt izgledao neobično ledeno, plavičasto. Mimoišao sam se s nekom ženom koja je u ruci nosila kesu iz prodavnice. Na njoj je pisalo Match sa crvenim trouglom preko slova „M“. Nosila je kapu i rukavice bez prstiju, ali nije bilo baš toliko hladno.

U knjižari nisam pronašao ništa što bi me zanimalo. Sve sama beletristika; ni za jednog pisca nisam čuo, osim možda jednog ili dva koji su se izvanredno prodavali pa sam ih viđao na dvolisnicama kulturnog dodatka u novinama, dospevali su čak i na poslednje stranice Privrednog dnevnika zato što su dobro zarađivali, ali nisam bio neki ljubitelj kriminalističkih romana. Čitao sam Rejmonda Čendlera pre mnogo godina, ali ne bih rekao da me je oduševljavalo otkrivanje ko je koga ubio nožem, metkom ili tupim predmetima. Sviđao mi se zapravo glavni lik, privatni detektiv Filip Marlou. Ne znam zašto, ali me je dotakao više nego što bih očekivao od likova u

tom žanru. Bilo je nečeg u Marlouu. Možda dostojanstva, nepokolebljivosti u vrlini kakve sam nisam smatrao da imam. Naročito me je jedna knjiga pogodila, Dugi oproštaj, pred kraj romana gotovo me je obuzelo očajanje. Kad sam pročitao svih sedam romana o Filipu Marlouu, nisam nastavio, uveren da me nijedan drugi kriminalistički roman neće potresti kao Čendlerovi romani o tom detektivu. A u ono vreme, zaista davno, samo sam tome težio. Posle toga pročitao sam tek pokoju knjigu izvan stručne literature. Ostavio sam čitanje za sobom. Nisam imao vremena da se potresam. Biće kako mora da bude, govorio sam sebi.

No sad mi je bilo teško da se usredsredim na bilo šta u tim hrpama neverovatno obimnih kriminalističkih romana. Neprekidno sam pogledavao na sat. Ne smem sad da pogrešim. Najednom me obuze strah. Šta sam to učinio? Sve će se promeniti, pomislih. Neću uspeti, nije to u mojoj moći. No ovo je bila moja šansa, u to sam bio uveren. Ako zabrljaš, gotov si. Sve će se nastaviti po starom. Ali nije moglo da ostane po starom. Nije smelo. Sve se mora promeniti, inače sam gotov.

...

Kada sam se vratio pokretnim stepenicama na sprat, već me je čekala na galeriji ispred kafea. Ipak, nisam kasnio - rekla je za pola sata - a nisam ni poranio, pa opet, već me je čekala. U međuvremenu je obukla mantil. Zeleni, lepo joj je stajao. Izgledala je prilično drugačije, što me je iznenadilo. U tom mantilu delovala je ženstvenije, slobodnije, pomislih, nesputano, pristupačno, ali uz veći rizik, osetih to u utrobi, nisam mogao da se okrenem. Prišao sam suprotnom stranom galerije klizeći rukom po uglačanoj ogradi kao kad sam bio dete, kada sam sve upijao preko kože, a sada mi je prohladni metal gladio kožu, posle svakog metra prsti bi mi odskočili o šraf kao o spojnicu na pruzi, prolazio sam pored prodavnica tašni i svakojakih besmislica koje se mogu kupiti i prišao kafiću. Kad me je ugledala, podigla je ruku u pozdrav. Ponovo me je obuzela ista ona vrelina, izuzetno prijatna; poput elektriciteta, ali ne bolnog udara struje, već samo pojačanog napona, u mojim pokretima bilo je više volti nego inače, poput nekakvog brujanja u bedrima, više talasa, punoće, poput toplog mlaza vode na grudima. Šta me briga, pomislio sam. Samo napred.

Prišao sam joj.

„Zdravo“, reko. „Zdravo.“

Moram joj uputiti neki kompliment, pomislih, pa reko: „Lep ti je mantil.“

Bila je to istina, stvarno sam tako mislio.

„Hvala“, odgovorila je. „I tebi. Mislim, ne mantil nego kaput.“

Osmehnula se. Osetih da sam i ja.

„Hajdemo“, reko.

„Hajde. Idemo.“

Prešli smo preko galerije do pokretnih stepenica. Uхватила me je pod ruku, pa tako u paru stadosmo na stepenice preprečujući put svima koji žure i žele da se strče niz njih, ali nikako nismo mogli stajati jedno ispred drugoga, ne u tom trenutku. Niko, međutim, nije naišao iza nas, te smo u prizemlju nastavili ruku pod ruku ka izlazu, pored znaka na kojem je još pisalo Socijalna služba, 2. sprat, za dlaku smo prošli kroz rotaciona vrata i gotovo poskakujući izašli na pločnik. Zastali smo tek kod ivičnjaka, a ona se zasmejala iznenađujuće duboko, nisam ranije čuo takav smeh, pomislih, uznemirio me je i uzbudio, i tu zastadoh. Kao i prošli put. Ali i drugačije.

„Šta sad?“ upitala je osmehujući se.

Nisam znao. Kuda sad?

„Gde živiš?“ upitah. „U Šetenu.“

„Možemo li tamo?“

„Ne, to nije moguće.“

Dobro, pomislih, to nije moguće, pa reko:

„Dobro, to nije moguće. Pa i ne moramo ići nečijoj kući, niti na neko posebno mesto“, reko. „Ako hoćeš, možemo otići do mog auta. Tu je blizu. Ako hoćeš.“

„Pa zato sam ovde“, odvrtila je sasvim smireno i nimalo nadmeno, niti mrzovoljno, nije se dala pokolebati, ali nije bila ni uzdržano koketna kao što bi mnoge bile na njenom mestu, već mi je dvosmisleno i pomalo ironično odškrinula zadnja vrata kroz koja me iznova zapahnu ona vrelina. Isti smo, pomislih. I ona tera samo napred.

Prošli smo dva kvarta oko tržnog centra, pored neobičnog restorana u koji sam svratio, tek tad iznad ulaznih vrata primetih

natpis Džekil i Hajd dok se lagano ljuljao na vetru koji je najednom dunuo. Dobro, pomislih, sad mi je sve jasno. Još me je držala podruku. Stari poznanici, pomislih. Sigurno smo prolaznicima izgledali prisno i prirodno, iako nije bilo tako. Upravo to što se nismo poznavali ispunjavalo me je ushićenjem koje se slivalo tamo gde mi je njena šaka dodirivala mišicu privlačeći sve poput magneta, a ujedno laka kao pero i sasvim nova, a to sam baš i želeo - da mi bude nova i hteo sam da zadržim to osećanje dokle god mogu, da ona privlači mene k sebi, a ne obratno ja da vučem nju. Jer šta bi drugo bila njena uloga, pomislih, do da me promeni, valjda ima to u sebi.

...

Prošli smo pored nizova parkiranih automobila i naišli na moj novi mercedes s blago zatamnjenim staklima. Strepeo sam da će reći nešto o autu, kako je skup, ili se oduševljivati koliko je otmen, ali nije. Nije ga zapravo ni pogledala. Vreme za parking beše odavno isteklo, što se moglo i očekivati, i ispod brisača je virila žuta uplatnica u plastičnom omotu koji bi je štitio od kiše, ukoliko ova padne. Otključao sam auto i bacio uplatnicu na zadnje sedište. Dugo već nisam platio kaznu za parkiranje, te nisam znao koji iznos da očekujem.

Ona mi se osmehnu.

„Ti si kriva“, rekoh, na šta se nasmejala i slegnula ramenima.

„Jesam“, reče. „Je li strašno?“

„Ma kakvi“, odvratih. „I treba da me košta. Verovatno je iznos premali.“

„Zar nećeš da pogledaš?“

„Neću. Rado ću platiti što god da piše. Vredelo je.“

Zaobišao sam auto da joj otvorim vrata. Odsjaj jakog jesenjeg sunca na sivom auto-laku na tren me zaslepi te zažmurih, a kad sam ponovo otvorio oči zaduvao je vetar na parking u između zgrada, a doktor Džekil i mister Hajd su se divljački ljuljali na zgradi iza nas. Opazih kožu pod njenom bradom i goli vrat iznad kragne mantila pa mi ponovo zabruja u bedrima, bilo je to više od požude, ali bila je i požuda. Poklonih se i rekoh:

„Izvolite, gospođice, u kočiju.“

Na to se ona glasno nasmeja, prikupi mantil oko nogu i sede, pa potom podiže i stopala u auto, potom oprezno zatvorih vrata, obidoh auto i sedoh za volan, a kada sam se vezao i okrenuo ključ motora, ona reče:

„Gospođo.“

„Šta?“ upitah.

„Gospođo, a ne gospođice.“

„Udata si?“

„Jesam“, reče.

„Zbog toga ne smemo u Šeten?“

„Tako je.“

Motor se upalio pod haubom. Jedva čujno. Mercedesi su zaista posebni. Setih se koliko sam se ponosio svojim prvim, polovnim ali bez mrlje rđe, besprekorno belim. Kupio sam ga dok sam još živio u Merku kod Junsena, dok sam još bio mlad; štedeo sam za njega dve godine, a niko drugi u Merku nije imao mercedes, te je to prošlo zapaženo. Svi su znali ko vozi kad bih naišao sa severa, iz Valmua ili Dala, ili iz Lilestrema na jugu, prijala mi je ta pomisao premda su se mnogi mrštili i smatrali da nije mercedes za mene, sa čim se pak nisam slagao. Smatrali su da sam drzak i nezahvalan iako nikome od njih ni na čemu nisam imao da zahvalim, osim Junsenu i eventualno Lisbuu, čak naprotiv, i mislio sam, ko ih jebe, samo nek voze svoje đubretarske kamione, traktore, volva i kamione do mlina i nazad, šta mi mogu, ne mogu se izdići iznad mene, jer ja vozim mercedes. No u tom trenutku, septembra 2006., na tom parkingu pred zgradom gde se nekad nalazila prodavnica pića u koju Jim i ja nikad nismo otišli, bilo me je najednom baš briga. Više nije bilo važno. Mogla je to biti i toyota ili škoda, kakve je veze imalo da li je taj auto za mene i slažem li se ja s tim; mogao je to biti pežo ili mazda, kome još imponuje mercedes. Meni ne. Niti gospođi Berit - nešto pored mene na suvozačevom sedištu.

Nije ga čak ni pogledala.

„Samo vozi“, reče.

Ali pogledao sam joj ruke. U kafeu ih je spustila pred mene na šank, kao da je želela da mi ih pokaže i, kad malo bolje razmislim, umislio sam da upravo to i čini. Pokazuje mi šake. Nisam video prsten.

„Samo vozi“, rekla je.

Nisam znao šta bih rekao. Pogledah svoje šake, jedna je počivala na volanu, druga na menjaču spremna da prebaci u prvu, a ni na jednoj od njih nije bilo prstena. Ni na desnoj, ni na levoj. Umalo da ne bude, ali sam se tom prilikom za dlaku izvukao. Ponekad bih se zapitao da li je to bila ispravna odluka. Verovatno jeste.

„Samo vozi“, rekla je.

Okrenuh se da je pogledam. Zurila je kroz vetrobran pred sobom. Možda su joj se caklile oči. Imala je lep profil. Bila je lepa sa svih strana.

„Dobro, vozim“, reko.

Prebacio sam u prvu i htjedoh da krenem, ali onda shvatih da je to pogrešan smer. Stajao sam čelom u čelo s nekim crnim be-em-veom, autom za pokazivanje, autom za mlade, šta li sam uopšte mislio, pa sam prebacio u rikverc i oprezno se izvezao u blagom luku te polako napustismo parking kod onog restorana, a ja pomislih koliko mi je dosta tog restorana.

Nisam želeo da se vratim u Oslo niti da idem istim putem kojim sam se prevezao već dvaput u istom danu, auto-putem E6, a nisam mogao ni u Šeten, preko onih brda, to je već bilo rešeno, tako da mi nije preostalo mnogo izbora.

Provezao sam se kroz Lilestrem, prošao ispod nadvožnjaka za prugu gde je teretni voz na putu za Oslo zaglušujuće protutnjao noseći u nizu vagona drvo iz velikih šuma na severu, prošao i pored vazdušaste železničke stanice i nastavio kratkom Železničkom ulicom do mosta ispod kojeg je tekla reka Nitelv, nabujala od višednevnih kiša. No sada je opet sijalo sunce u prohladnom danu, a mi smo sa kružnog toka iza mosta skrenuli levo, na zapad, preko Fjerdingsbija, Flatebija i njima sličnih mesta u kojima nikad nisam bio, ali sam saznao njihova imena sa znakova na putu. Onda reko:

„Pa onda imaš burmu. Zašto je ne nosiš?“

„Jeste, imam. Ne nosim je zato što neću.“

„Ali zar ne želi on da je nosiš?“

„Naravno da želi. Štaviše, zahteva. Ali ja odbijam. Samo to i radim, odbijam. Ali više neću. Ni sata.“

„Kad si to odlučila?“

„Danas.“

„Danas? Kad sam ušao u kafe?“

„Ne, malo pre toga.“

„Dok je onaj drugi bio tu. Onaj tužni.“

„Zapravo, da.“

Nisam želeo da slušam o njemu. Nervirao me je, samo me je njegovo postojanje nerviralo. Iako mi nije učinio ništa nažao. Gledao je svoja posla, nikom nije smetao i nije prosipao dušu neznancima. Mogao sam i ja tako. Mogao sam da zadržim jezik za zubima. Ali onda ne bih bio ovde gde sam sada. Sa njom. Rekao sam:

„Ali zašto si onda prišla meni?“

„Pa valjda si ti meni prišao“, odvrtila je. I bila je u pravu. Već sam i zaboravio. Ja sam njoj prišao, vratio se u tržni centar, popeo se pokretnim stepenicama na galeriju i čekao sve dok me nije videla i vrlo dobro shvatila zašto sam se vratio posle samo deset minuta. Ja sam njoj prišao. Otkud mi tolika hrabrost? Nikad ne bih poverovao da je imam u sebi. Ali nisam imao izbora, eto zašto.

„Dobro, ali zašto si onda pošla sa mnom. Sada. Zašto sa mnom?“

„Zato što si me pitao kako se zovem.“

To sam zapravo već znao. Nisam glup. Krenuli smo uzbrdicama od Lilestrema i reke, duž velikog jezera i pored benzinske pumpe na početku duge ravnice, a potom smo prešli ravnicu i spustili se na drugoj strani. Prijalo mi je da vozim putem za koji nisam znao kuda će me odvesti, a posle mnogobrojnih okuka prošao sam laganom brzinom od pedeset na sat i Nurbi, u kojem takođe nikad nisam bio, ali sam pročitao ime mesta sa znaka, a s puta se videla tiha, niska i sveže okrečena zgrada škole, mračnih i praznih prozora, dece nije bilo na vidiku iako nije bila subota niti nedelja, stoga je ostalo zagonetno zašto je prazna, ali nije to bila naša zagonetka.

„Pusti tu burmu“, rekla je. „Potpuno je nebitna.“

I nisam više mislio o prstenu, odbacio sam ga, zvecnuo je o zemlju i nestao. U autu je bilo tiho, desno od puta uzdizao se okomit breg, sigurno je tu bilo čestih odrona, neke velike stene prekrivala je mahovina, ali su druge izgledale preteće, sveže odlomljeno, dok su se na levoj strani talasasta polja, pokošena i zlatna, spuštala ka velikom jezeru koje se više nije videlo, ali smo znali da je tu. Što se mene ticalo, mogli smo se beskonačno voziti tuda. Ništa nije morala da kaže, ni ja, ali je onda oprezno rekla:

„Sećaš li se kad sam te pitala u kafeu šta ne valja, a ti si rekao da ćeš razmisliti?“

Naravno da sam se sećao, upamtio sam svaki detalj, svaku njenu reč, kao i njena leđa na putu ka šanku, njeno lice bez osmeha. Sećao sam se i Jima na kog sam mislio dok sam sedeo za onim stolom.

„Jesi li zbog toga zaplakao“, upitala je. „Zbog onoga o čemu si rekao da ćeš razmisliti?“

Znao sam da će me pitati. Nisam se iznenadio. Morala je da me veže uza se. I morao sam da joj odgovorim, da joj prospem dušu. Inače sam bio gotov. Nismo imali vremena za postepeno zbližavanje.

„Zbog Jima“, rekoh. „Jima.“

„Da, zbog Jima.“

Tomi. Poslednja noć. Septembar 2006.

Probudio se pokraj žene po imenu Berit u toplom krevetu svoga doma kome je fjord bio prvi sused, a ostrva drugi. Naglo se pridigao. Svetleće cifre brojačnika pokazivale su još nekoliko minuta do pet sati na budilniku s njene strane, na noćnom stočiću koji je sad bio njen, ako bi ga želela, dokle god bi želela, zauvek, ako bi to želela. Spavala je, a u njegovoj kući bilo je mračno i tiho, tiho je spavala, nije joj se čuo dah. Nadvio se, prislonio joj obraz gotovo tik uz usne i osetio na licu izvanredno živ, vreo dah.

Spustio je stopala na pod. Sedeći na krevetu, posmatrao je odsjaj malobrojnih fenjera, crven i žut na mirnoj vodi s druge strane fjorda. Osim njih, sve je bilo crno.

Ostrvo nije bilo veliko. Kuća se nalazila na puškomet od mosta, autom je stizao do njega za tek koji minut. Nema smisla da zakasnim, pomislio je. Ako zakasnim, ostaću praznih ruku, ako ode pre nego što stignem, a onda pomisli, jebote, nema smisla da idem mercedesom do mosta. Onda ponovo pogleda budilnik. Treba mi pet minuta do tamo, pomisli, bar je tako mislio, bar ne mnogo više od toga, ne više od deset, mada zapravo i nije znao. Iako je živeo na tom ostrvu već šest godina, nije nijednom pešice prešao tu razdaljinu, od kuće do mosta, i možda mu je trebalo i više. U svakom slučaju ću morati više da šetam, pa sad imam devojkicu i moram biti u

formi, a danas neću ići u grad, gotovo je s tim, život mi se menja. Od ovog trenutka nadalje. Ostaviću auto.

Ustao je pomalo tromo sa kreveta i prišao plakaru. U sobi je vladao mrkli mrak.

„Hej“, oglasila se.

„Hej.“ Osvrnuo se s osmehom na licu. Novi glas u njegovoj kući, glas koji nije bio njegov.

„Ne vidim te“, rekla je.

„Ništa zato.“

„Jesi li nasmejan?“

„Jesam“, odgovorio je. „Dobro je.“

Otvorio je plakar. Bio je velik, sa svetiljkom unutra. Upalio ju je i ona diskretno obasja plakar čija je čitava unutrašnjost bila prekrivena ogledalom. Srećom nije video svoj odraz među obešenom odećom. A šta li ona vidi, upitao se.

Bilo je tu mnogo odevnih predmeta koje nikad nije obukao. Kupovao ih je na tuce, kao i mnogo toga u kući. Pogledao je sve košulje. Nemam pojma koju bih obukao, pomisli.

Iz mraka se začu:

„Vidi, vidi!“ praćeno njenim dubokim smehom.

„Pa nije sve u kvantitetu.“

„Nisam na to mislila.“

„Ali ako si mislila na košulje, imam ih podosta.“

Pogledao je niz košulja pred sobom od kojih su mnogima manžetne bile nekako napoleonski pričvršćene špenadlama za grudi. „Ali onda bi mi trebalo i odelo“, reče, ali pomisli kako nipošto ne bi mogao da ode u odelu do mosta, pa ne ide na posao, neće ići onih devet spratova liftom i nije bio navikao na to stanje neodlučnosti. Odlučnost je odvajkada bila njegova jača strana, ponekad možda i previše izražena, u pojedinim situacijama je možda trebalo da sačeka, ali sad se toliko zbunio da zamalo nije odustao, dižem ruke, pomisli. Ne ide, ne znam ni šta da obučem.

A onda reče:

„Ali idem samo do mosta, i to peške. Jebi ga, ne mogu da šipčim celim tim putem između kuća u odelu i kaputu, ne mogu onamo u kaputu, šta bi mi rekao kad bi me video kako nailazim peške u đavolski skupom ljubičastom kaputu. Ali moram malo da se

doteram“, reče. „Kako bi znao da sam ozbiljan, moram da se sredim za Jima.“

„Da se doteraš?“

„Tako je, pa valjda moram da se doteram. Ili pak ne moram? Možda bi to bilo previše. Ne znam. Ne znam šta da obučem“, rekao je.

„Treseš se. Da ti nije hladno?“

„Nije“, odvratio je, a kada je ona izvadila jednu košulju iz ormara, prekrivač skliznu s nje, na šta se nasmejala, a on pomisli, odrasla ženska, to volim. Odabrala je svetloplavu košulju koju je već godinama imao, ali ju je tek nekoliko puta nosio. Iako nije bila sveže ispeglana, izgledala je pristojno. Ponovo je prebacila pokrivač preko ramena i pružila mu košulju.

„Uzmi ovu“, reče.

Naprосто ju je poslušao i obukao košulju. Ona zatim reče:

„Ne ide teksas. Nije u tvom stilu. Najpre ove“, reče, pa sa vešalice skinu mrke pantalone koje bi on nazvao kaki, jer je i njegov otac sve pantalone od takvog materijala zvao kaki, bez obzira na boju, a onda mu je tutnula i sivi pamučni džemper sa V-izrezom i time je kompletno obukla njega, Tomija Bergrena, kao da je nekakav dečak, a on je to dozvolio, prepustio se. Neće to ići ubuduće, pomislio je. Samo ovoga puta.

Izašao je iz spavaće sobe u predsoblje, prošavši pored velikog ogledala u vindjakni na koju dotad nije naročito obraćao pažnju, bila je plava, od nekakvog platna koje je izgledalo pomalo sportski, ali na uštogljen, bogataški način. Nikad nisam ovako izgledao, pomisli. Ali nema veze.

A onda ga je pratila u stopu ka vratima, do brade umotana u prekrivač. Osmehnula mu se, a on reče:

„Jebote, al' sam nervozan. Šta ako ne bude tamo? Šta ću onda? A imam samo elegantne cipele“, reče. „Sve su crne, i uglancane. Sve su za odelo, nijedne neće ići uz ovu jaknu.“

„Nema veze, ko će ih još videti u mraku.“

Odabrao je par cipela koji nije bio sasvim nov, ali nije mnogo vredelo. Bile su sjajne i uglačane, naprosto će svetleti u mraku.

„Nemoj da razmišljaš o tome“, rekla je.

A on kleknu da zaveže pertle, polako ih je vezivao razmišljajući šta da kaže. Šta da kažem, mislio je, kad stignem. Ako uopšte bude

tamo. Onda se pridiže.

„Idem, onda“, reče. Osmehnula mu se. Bila je tako lepa. Podigla je desnu ruku, polako mu mahnula, okrenula se i vratila u mračnu sobu. Pod poslednjim zrakom svetlosti iz predsoblja prekrivač joj skliznu s leđa i ona ostade naga od glave do pete.

...

Nije upalio svetlo pred kućom, kao što bi inače, već je samo iskoračio na kamene stepenice pred kućom. Bilo je hladno, privio je kragnu uz vrat i huknuo u šake trljajući ih jednu o drugu iako nije bilo baš toliko hladno. Više je to učinio iz navike. Plava jakna bila je postavljena i nije propuštala vetar. Mogla bi se nazvati jesenjom. Krenuo je. Od njegove kuće vodila je okomita uzbrdica do vrha ostrva i trebalo mu je više vremena nego što je računao da je savlada. Pogledavao je na sat koji se jedva video i psovao u sebi, ali kad je konačno izbio na Zamanovu prodavnicu, ostao mu je samo još kratak spust. Sišao je putem u širokom luku i ubrzo ugledao vodu crnu kao nafta ispod kosine kao i ulične svetiljke s druge strane moreuza i njihov odsjaj u vodi, a kada je prošao okuku, ugledao je i beli viseći most. Tu zastade. Svetli sam od sebe, pomisli, i visi razapet između tame. Nikad ga pre nisam video, ali Jim jeste.

Nastavio je poslednjom deonicom poslednjeg brežuljka, a tik pred mostom pomislio je, samo napred, bez oklevanja. Zakoračio je na most, a tamo su stajali pecaroši sa štapovima, udicama i strunama koje su vukli k sebi u visini grudi puštajući ga čim stigne do ograde u ritmu koji nije uspeo da isprati, jer je svaki pecaroš imao svoj, a svi su stajali na istoj strani mosta, zbog struna, zaključio je, da se ne upetljaju, sigurno zbog toga. Prošao je pored svakog od njih, a oni bi se, jedan za drugim, tek napola okrenuli, nezainteresovano ga pogledali i vratili se svom poslu. No on je njih vrlo pažljivo odmeravao prolazeći od jednog do drugog u potrazi za tamnoplavom mornarskom jaknom koja mu je nekad bila tako dobro znana. Bilo ih je šestorica. Kad je već stigao na drugi kraj, okrenuo se i pošao nazad. Jima nije bilo. Zastao je kod poslednjeg, ili pak prvog pecaroša. Izgledao je pomalo ofucano, nosio je jedan džemper preko drugog, donji bi se mogao nazvati prljavobelim, a gornji pokušajem plave. Na rukama je imao ružičaste rukavice bez prstiju, što je bilo pomalo neobično.

„Zdravo“, reče Tomi. Čovek se okrenu. „Izvini“, upita Tomi. „Da li je možda danas dolazio onaj što je juče stajao pored tebe?“

Čovek odmahnu glavom.

„Da li inače dolazi svaki dan?“

Ovaj opet odmahnu.

Sranje, pomisli Tomi. Ostao sam praznih ruku. Šta ću sad? Jebote, šta sad? A tad se onaj pecaroš gadno i suvo zakašlja, to je potrajalo neko vreme, trebalo bi da ode lekaru, pomisli Tomi, a kada ga je prošao napad, čovek nekoliko puta pročisti grlo, udahnu i reče:

„Ponekad malo zakasni, pa dođe oko šest. Onda ostane samo sat. Šta ćeš, nervozan tip.“

„Stvarno?“

„Jeste, dosta je nervozan.“

„Ali ti nisi.“ „Nisam.“

Istina, pomisli Tomi, a potom reče:

„Okolo šest, pa to je sad.“

„Jeste“, reče čovek.

„Hvala u svakom slučaju“, reče Tomi.

„Samo gubiš vreme“, reče ovaj. „Molim?“

„Kad si nervozan. Time samo gubiš vreme.“ „Tu si svakako u pravu.“

Pecaroš mu je otpozdravio kao izviđač, prinevši tri prsta kapi, pa se okrenuo prema ogradi i snažno zatresao strunu, kao da želi da nadoknadi što je propustio.

Tomi siđe s mosta pa priđe proširenju na putu uz breg gde je prethodnog dana stajao parkiran auto. Oslonio se o stranu brega. Hladnoća je probijala i kroz elegantnu vetrovku, Tomi pogleda na sat. Bilo je tačno šest, još se nije razdanilo, video se samo most koji je odašiljao nekakvu sablasno belu svetlost, a Tomi pomisli, jebote, jime, moraš se pojaviti. Naprosto moraš.

Jim. Poslednja noć. Septembar 2006.

Iz tržnog centra u Lilestremu Jim je izašao na parking iza stare zgrade od cigle u kojoj se nalazila nova teretana SATS. Parkirao je auto tu, gde su svetlucave šine izbijale iz tame tunela koji su iz Osla vodili ka železničkoj stanici u Lilestremu, a samo stotinak metara odatle jednako svetlucava reka Nitelva ulivala se u jezero Ejern. Tek

kad se približio autu, ugledao je kaznu za nepropisno parkiranje kako se vijori poput ratničke zastave pod brisačem. Ali platio sam za čitav dan, pomisli, to košta dvadeset pet kruna i toliko sam i ubacio u automat, a kartu sam stavio na vidno mesto, ali kad je otvorio vrata, ugledao je kartu na podu automobila. Mora da je sletela s kontrolne table kad sam zalupio vrata, pomisli, šta bi drugo moglo biti, načas ga je obuzelo očajanje, pomislio je, pa kako ću platiti kaznu kad više nemam ni posao, ali se jednako brzo umirio. Strgao je uplatnicu za kaznu sa brisača i zakačio je pri dnu visoke ograde, tamo prema šinama gde mu hladna trava i hladni plastični omot pogladiše prste. A onda se preko travnjaka vratio do automobila, seo za volan i uključio motor.

...

Nagnuo se da pogleda nebo kroz vetrobran. Bilo je kasno popodne. Kancelarije Socijalnog i Službe za zapošljavanje i svih drugih službi uveliko su zatvorile svoja vrata. Svi su pošli kući. Ulicom Sturgate tekla je reka ljudi iza okuke kod muzeja i pored Doktorove kuće ka stanici sa koje će napustiti centar Lilestrema, a iz suprotnog smera nailazila je neverovatno spora kolona sveta pridošlog na osam perona stanice koja se slivala na stepenište, a potom račvala u dva smera, levo ka centru i desno, ka parkinzima s druge strane ulice, premareci, hotelu Ton i sajmu. No on sad nije mogao da ode kući kao i svi ostali, za razliku od njih nije bio na poslu, bilo je i suviše rano, a kod kuće ga nije čekalo ništa što je njegovo. Nijedan predmet u stanu više nije posedovao to svojstvo da bude njegov. Nije se više pronalazio, kao ranije, ni u svim onim knjigama. Kada bi ih sada otvorio, ništa ne bi leglo na svoje mesto. Šta je uostalom poslednje pročitao - onih dvadeset romana o Megreu koje je kupio od putujućeg prodavca sa kolicima pre tačno godinu dana i progutao u jednom dahu. Jedva da je ustao iz kreveta dok i poslednjoj knjizi nije sklopio korice. Kuda da se denem, pomisli, kako da ubijem ove sate.

...

Trebalo je samo da sačeka, da utroši vreme. Stoga se ponovo povezao ka Enebaku, baš kao i prethodne noći, magistralnim putem 120 odakle je lako mogao skrenuti za Oslo kod mosta u Tangenu, bude li poželeo, i prići gradu iz pravca Spoljnog Enebaka, s juga, kao i prethodne noći, a mogao je i naprosto okrenuti kod malog tržnog

centra i vratiti se istim putem, bilo je svejedno. Dvadeset godina ranije bio je sa devojkom koja je živila na drugom kraju tog puta, i često se tuda vozio u svom starom automobilu, često bi se i ona dovezla do njega u suprotnom smeru, bilo je tako lepo kada bi mu najednom pozvonila na vrata da bi ponekad sačekao pre nego što otvori i celu bi je sagledao unutrašnjim okom - lepog li izraza zamislio bi je od glave do pete, presreo bi joj još nevidljiv pogled i u njemu potražio iščekivanje i ushićenje, a tek zatim bi otvorio vrata da potvrdi šta je video. To što bi prevalila toliki put samo da legne pokraj njega, u njegov krevet, s njim, što mu je želela samo dobro ne tražeći ništa zauzvat, ujedno ga je čudilo i ispunjavalo ponosom; bio je to njihov put, put 120, zvali su ga Linijom života. Otad je prošlo mnogo godina, ali još bi mu se povremeno vratila u sećanje, a možda i nešto češće, neokaljana i bez šuma. Voleo ju je, voleo je tih četrdesetak kilometara koji su ih razdvajali i pružali mu vreme i prostor da je zamišlja u svim mogućim situacijama dok vozi i modro veče pada nad jezero Ejern, ako je bilo muzike, onda bi i pevao uz disk sa muzikom iz minulih vremena, uz Cepeline, recimo; Good Times, Bad Times, pevao bi na sav glas iza svetlećeg brzinometra, i nije bila njena krivica što su se rastali.

...

Kod Flatebija je skrenuo na benzinsku pumpu i parkirao se u senci kompresora za vazduh iza prodavnice. Tu je posedeo nekoliko minuta. Nije bio tužan. Proverio je, nije bio tužan, štaviše, obuzela ga je neka toplina puna iščekivanja, pa i nestrpljenje. Poželeo je da jede iako mu je stomak još bio težak od kasnog ručka. Pogledao je na sat, prošlo je manje od dva sata otkako je jeo.

Izašao je iz auta i skrenuo ka prodavnici. Za pultom je stajala neka devojka. Vadila je kobasice iz zamrzivača i drvenim mašicama ih spuštala na roštilj. Imala je dugu, tamnu kosu koja bi joj pri saginjanju upala u oči, pa bi svaki čas ispravljala vrat da palčevima skloni neposlušne pramenove za uši, a onda bi se opet sagnula i kosa bi joj opet prekrila lice.

Kada ga je čula kako ulazi, podigla je pogled i sklonila kosu iza ušiju. Osmehnula se:

„Zdravo“, rekla je.

„Zdravo.“

Možda joj se čak i osmehnuo u odgovor. Izgledala mu je prijatno. A bila je i lepa.

Sa stalka pokraj ulaznih vrata uzeo je dva lista, VG i Dagbladet, preleteo je pogledom preko naslovnih stranica, a potom vratio VG, mada je moglo biti i obrnuto. Sa jedne police uzeo je mlečnu čokoladu freja, veliko pakovanje od dvadeset pet kruna, pa je obe stvari spustio pred kasu, a ona mu reče:

„Još nešto?“

„Recimo, šta?“ odvrati Jim. „Neki sok, recimo.“

„Možda.“

Prišao je frižiderima i uzeo bocu koka-kole, onu najveću, od litar i po. Bilo je to besmisleno, šta će mu litar i po koka -kole. Koliko će mu to potrajati. No spustio je kolu pored kase, a devojka mu se osmehnula verovatno shvativši koliko je nasumičan bio njegov izbor. Onda poče da kuca račun, a Jim joj reče:

„Flatebi.“

„Da.“

„Jesi li odavde?“

„Aha.“

„Pa, je li lepo ovde?“

„Lepo?“ ponovila je. „Možda ne baš lepo, ali nije loše.“

„Čime se bavi omladina u Flatebiju?“

Nasmejala se.

„Ah, kao i svuda, i ovde se samo vozikaju noću. Kola, kola i samo kola.“

Opet se nasmejala odmahujući glavom.

„Ali ti nisi takva.“

„Nisam.“

Nije tako ni izgledala. Mada, jurcanje automobilima po seoskim putevima svakako nije bilo genetski uslovljeno. Ta pasija pogađala je ljude najrazličitijih fizičkih karakteristika. To je bar znao iz Merka.

„Radim ovde da uštedim nešto novca“, nastavila je. „A kad dovoljno uštedim, preseliću se u grad. Tamo je skupo, trebaće mi početni kapital.“

„To zvuči vrlo razborito.“

Novine je uzeo pod mišicu, čokoladu tutnuo u džep - toliko je štrčala da se videla naslikana krava na pašnjaku pod planinskim

obroncima, a onda je dohvatio i koka-kolu, pa reče:

„Pa neka ti je sa srećom.“

„Selim se u grad da studiram književnost.“

„Aha.“

„Englesku.“

„Moram priznati“, rekao je. „To ti je priličan izazov.“

Na to se devojka uspravi, podiže kažiprst i reče:

„Do you think I'm an automaton - a machine without feelings do you think, because I am poor, obscure, plain and little, I am soulless and heartless.“

„You think wrong“, dovrši Jim.

„Tako je“, reče devojka.

(Eng.: „Smatrate li me za lutku lepote, da nemam duše ni srca, za nekakvog robota - mašinu bez osećanja [...] Držite li zato što sam sirota i nepoznatog roda, sićušna i bez...“)

„Varate se.“ - Džejn Ejr, prevod Radmile Todorović. Beograd, Narodna knjiga, 1978. - Prim. prev.)

„Prilično srceparateljno, zar ne?“ reče Jim, ali je zapravo bio začuđen, i blago ganut.

„Ne bih se složila.“

„Ma kako nije“, opet će Jim, pa pomisli kako bi još štošta mogao dodati o književnosti, ili o Engleskoj, pa i o Džejn Ejr, jer je znao ponešto iz te oblasti koja mu je, osim ostalih, bila i struka. Ali mu ništa nije padalo na pamet.

„Pa želim ti sreću u životu“, rekao je. „Takođe.“

Malo se zaplakao na putu do auta. Kad li je prestao da se suzdržava - tog jutra, ili mnogo ranije. Kako bilo, nije ga videla sa svog mesta za kasom, nije videla da plače, a i da jeste, ko još mari. Neće se on više nikada vratiti u tu prodavnicu i na tu benzinsku pumpu.

...

A onda se odvezao odatle. I pojeo čokoladu. Celu veliku tablu. Na kraju nije ostalana jedna jedina kockica i samo deset minuta kasnije morao je da skrene sa puta, izleti iz auta i pritrči jarku da povrati, dugo i bolno. Onda se uspravio i uzmakao nekoliko koraka od prljavštine. Tu je postajao neko vreme. Bilo je prohladno. Sunce se spustilo ka zapadu. Svuda oko njega prostirale su se nedavno

pokošene njive. Strnjika je štrčala poput čekinja između ograda. Nešto niže put je skretao niz strma polja ka Sulbergfosu, gde je reka Gloma nanovo isticala iz jezera Ejern, ka vodopadu i hidroelektrani nalik na tvrđavu iz nekog starog filma koji je možda i gledao, filma o ratu u Norveškoj, beli anorak na snegu i sumanuto odvažni saboteri, veliki prasak i bujica vode, nesvakidašnja hrabrost na okomitom rubu brane, kobni pad i lice koje se najednom prepušta, bez straha gotovo začuđeno lebdi u tihom luku, pošteđeno od muka i sumnje, tamno telo spram bele pene; šta sad, pita se to lice, šta dalje, a reka nastavlja da teče ka jugu pored razrušenih fabrika, teče ka gradovima na moru, kroz fjord i naposljetku staje u slanom, grubom Severnom moru gde se rastvara i nestaje mnogo pomorskih milja od Škotske.

...

Ušao je u auto, seo. U kaseti je pronašao rolnu ubrusa sa božićnim motivima na bordurama. Otcepio je desetak jelkica i temeljno obrisao lice, iznad usana i oči, a onda je otvorio veliku koka-kolu i ispio veliki gutljaj. Ukus je bio božanstven. Nategnuo je još jednom, a onda je dobro zašrafio zapušač, spustio bocu na suvozačevo sedište i istog časa zaspao. Kad se probudio, bilo je iznenađujuće mračno. Nije imao predstavu gde se nalazi. Ništa nije video oko automobila, ništa nije prepoznao. Pomislio je: Zovem se Jim. I zapravo znam gde sam. Ali nije znao, nije se sećao.

Uključio je motor, pa se farovi upališe obasjavajući drveće ispred i malo levo i desno od automobila. Sad mu je tek sve bilo strano, kao da je u nekoj kući, u zatvorenom prostoru, ali pomisli, isparkiraću se, nekako sam ušao ovamo, tako ću i izaći. Krenuo je u rikverc i posle samo nekoliko metara iza crvenih zadnjih svetala pojaviše se putokazi s imenima mesta i kilometražom, na jednom je pisalo devet, a na drugom pet, a Jim je znao gde se ta mesta nalaze na karti. Zaokrenuo je za sto osamdeset stepeni, drveće se zavrtelo oko njega na svetlosti farova, i obreo se na putu, magistralnom putu 120, pa je krenuo polako preko celog Enebaka i kroz Flatebi, pred Lilestremom je malo ubrzao, a onda je konačno izbio na brda gde je na vrhu bio i njegov stan.

...

Na stepeništu iz garaže sreo je suseda s prvog sprata koji je živeo u stanu tačno iznad njegovog. Ovaj zastade, osmehnu se, zvao se Sandem, a onda je i Jim morao da zastane. Sandem je bio prijatan čovek, dosta mlađi od Jima, deset ili više godina, pa i dvadeset, bio je oženjen, a dvoje dece mu je još išlo u vrtić, sve u svemu jedna fina porodica.

„Hoćeš li da gledaš utakmicu večeras?“

Jim nije znao na koju utakmicu sused misli, nikako se nije mogao setiti; da li je to bila neka važna utakmica, možda Norveški kup, ali Volerenga je ispala u četvrtfinalu, pa se razočarao i Kup ga više nije zanimao. Prestao je da navija za Lilestrem i preorijentisao se na Volerengu, ali o tome svakako nije smeo javno da govori. Polufinala su se, međutim, igrala nedeljom, tako da sused svakako nije mislio na Kup, ali se Jim nije usuđivao da pita.

„Neću, mislio sam ranije da legnem“, odgovorio je.

„Pa da, počinje dosta kasno“, reče Sandem.

„Pa da.“

„A mogli smo da gledamo kod mene, sutra radim popodnevnu smenu, a imam i nešto piva u frižideru.“ Osmehnuo se.

Radi popodnevnu, pomisli Jim. Bio je ubeđen da sused zna za njegovo bolovanje, ili bar da je bio na bolovanju. Sigurno mu je u nekom trenutku rekao, ali sad se to nije spominjalo. Sandem je bio uviđavan čovek.

„Onda sledeću gledamo zajedno“, reče Jim. „Možda finale Kupa.“ S tim predlogom nije mogao da pogreši.

„Bilo bi sjajno“, prihvati Sandem. „Ženu uopšte ne zanima fudbal, beži iz sobe čim vidi šorc na ekranu, a klinci su još mali. Dojadilo mi je da stalno sam buljim u televizor.“ A onda reče: „A, pa ti ćeš noćas na pecanje.“ Ponovo se osmehnuo. Kako zna da pecam noću, pomisli Jim, nisam mu to rekao. A onda se seti da su se nekoliko puta sreli u svitanje, u povratku s mosta, odnosno iz noćne smene, a tada bi se jedva i pozdravili jer bi i Sandem i Jim bili pospani. To je sve, pomisli Jim, a i sigurno mi je jakna smrdela na ribu, ili torba. Najpre torba, u njoj je držao ribu kad bi je ulovio, a pre nego što bi je razdelio. „Pa da, tako sam planirao.“ Ali nije planirao. Ni sam nije znao zašto je to rekao. Glupost. Kad tako nešto kažeš naglas, onda

se obavežeš i ne možeš to više izbiti iz glave. „Bistro, onda“, reče mu Sandem, a Jim mu zahvali, pa Sandem dodade: „Čujemo se.“

...

U predsoblju je Jim okačio kaput na čiviluk ispod police za šešire koja nikad nije videla nijedan šešir, izvadio je novčanik iz džepa, izuo se i u čarapama prešao u kuhinju gde je spustio novčanik na radnu ploču, pored njega i ključeve od automobila, a i ručni sat, sve ih je poređao na to vidno mesto, paralelno i pod pravim uglom u odnosu na ivicu ploče prema šporetu. Tad shvati da je gladan, obuze ga pravi napad, pa hitro otvori frižider, otud izvadi maslac i dva jajeta, baci tiganj na ringlu. Pukom snagom volje naterao je jaja da se ispeku brže nego inače dok je gotovo pocupkujući mazao hleb na dasci i jedva da je seo za kuhinjski sto, a već je uzeo prvi zalogaj.

Potom je oprao sudove. Povadio sve iz frižidera, temeljno ga oprao, pobacao sve čemu je istekao rok trajanja i vratio ostatak namirnica. Zatim je prebrisao sve površine u kuhinji i dnevnoj sobi. Usisao sve sobe. Vratio knjige na njihova mesta u policama, po abecednom redosledu. U spavaćoj sobi namestio je krevet vojnički pedantno, bar je tako mislio. Ponovo se umorio, stvarno se izmorio, ali nije legao. Vratio se u dnevnu sobu i obazreo. Više nije bilo šta da se uradi.

Seo je na trosed, uzeo paklicu cigareta i šibice, izvadio cigaretu i jednu šibicu i pripalio, pa pomisli kako je rekao da te nedelje ostavlja duvan. Na to se morao nasmejati, ali ubrzo shvati da ga niko ne čuje, pa prestade. Uvukao je dim u pluća, prijao mu je, nije se čak ni zakašljao, pa je ispušio celu cigaretu, a opušak zgnječio u pepeljari kažiprstom. Opružio se poleđuške na trosedu i zagledao u betonsku tavanicu kroz plavičasti dim. Ako bi nešto hteo da pričvrsti za tu tavanicu, metalnu kuku, recimo, morao bi da siđe u podrum po burgiju marke blek end deker koju je dobio za pedeseti rođendan, a onda bi mu trebao i jak tipl za kuku, koji bi morao snažno da ukuca u rupu, ali u tom trenutku sva deca u zgradi već su plegala i čekala da im roditelji čitaju pred spavanje, pa ne bi imalo smisla da im neko sad zalupa u zidove. Nema smisla, zaključi Jim.

Jim. Poslednja noć. Septembar 2006. Nastavak

Jim nije znao koliko je dugo tako ležao. Vreme se rasplinulo, ali nije spavao. Nije bio ni budan, sanjao je. Ali nije znao šta. Mogu li snovi

biti prazni, može li san biti samo jedna boja. U tom slučaju bila je to ljubičasta, u njegovom snu koji je bio tek jedna boja.

Napolju je bilo sasvim mračno, a i unutra prilično, bilo je kasno - ili rano. Bila je noć. Samo je iz predsoblja jedna svetiljka iskosa bacala svetlost u sobu pokraj televizora. Video ju je sa troseda, ali je televizor bio ugašen. A sa troseda je zurio u tavanicu. Jer kuda drugde da gleda. Možda kroz prozor? Pobogu, zar se pretvorio u one starice što iza zavesa špijuniraju tuđe živote?

Oslonivši se o naslon za ruke, Jim se pridignu da upali televizor. Na koju li je utakmicu Sandem mislio? Jim je palcem prebacivao s kanala na kanal. Naposljetku stiže do Eurosporta, gde su se prenosili poslednji minuti neke utakmice. Mančester Junajted protiv Redinga. Sigurno je na tu utakmicu mislio Sandem, mnogi su u zemlji navijali za Mančester. Ovo je, međutim, više ličilo na reprizu, ili pregled utakmice, jer se vreme snimka razlikovalo od vremena na ekranu. Sat na ekranu pokazivao je dva i petnaest. Kako bilo, rezultat je bio nerešen, 1:1. Mladi Ronaldo je obezbedio pogodak napetom Junajtedu, reč je o portugalskom, a ne brazilskom Ronaldu. Bio je vrlo talentovan, a u ekipi je još igrao i Sulšer kome su navijači sa tribina pevali *You are my Solskjær, my only Solskjær*, što je bilo pomalo dirljivo i Jim oseti da mu opet naviru suze, ali se uspravi i reče sebi: Ne, ne mogu više tako.

Ustao je, otišao u kupatilo, napunio lavabo do vrha vodom i zaronio lice u nju, voda se tad preli preko ruba i pljusnu o pločice. Pokušao je da gleda u vodi, ali mu nije išlo, iako si u moru lepo mogao zaroniti i gledati meduze dok iskosa plove uz struju, travu kako se talasa, pljosnate ribice dok izranjaju iz oblaka peska, premeštaju se na neko drugo mesto i puštaju da ih pesak iznova prekrije i sakrije. Tako je kako je, pomisli, sad je gotovo. Onda izroni i voda mu se slivala sa kose preko čela u oči i niz bradu, moraću da idem, sad kad sam već rekao. A i kao da je važno da li je ovde ili tamo. Odsečno je obrisao lice, osećao se izoštreno, jasnije. Skinuo je mokre čarape, obrisao stopala i izvadio par suvih čarapa iz korpe. Izašao je u predsoblje, otud otišao u ostavu, uzeo crnu torbu i lepu kutiju od keksa fabrike Setre, u kojoj se nalazio pribor za pecanje, celu ju je ubacio u torbu, a onda je s kuke visoko na zidu dohvatio sajlu za vuču sa kukama na obe strane. Sajla je bila stara i nadživela je više automobila, pa ju je

dobro proverio, ali je bila čitava i dobra, na ravnom je mogla izdržati i preko tone, mada ni približno toliko ako bi visila sa drveta, ili sa mosta, ali to nije ni bilo potrebno. Dobro ju je umotao, pa je i nju ubacio u torbu.

Spustivši torbu pred ulazna vrata, vratio se u dnevnu sobu, seo na trosed i zapalio još jednu cigaretu. Polako ju je popušio celu dok je čekao, nije se predomislio, već se rešio, pa mu je laknulo i najednom mu se nije žurilo. Sandem je radio popodnevnu smenu, tako da je sad sigurno spavao posle nekoliko piva uz utakmicu i nije postojala opasnost da će na stepeništu naleteti na njega.

Ovog puta malo se zakašljao, ali nije bilo strašno. Prešao je u kuhinju, oprao pepeljaru i prevrnuo je da se suši na radnoj ploči, a opuške cigareta je poneo na terasu gde ih je zakopao u žardinjere i prekrio zemljom. U tim žardinjerama već godinama nije bilo cveća, tako da nikakva šteta nije počinjena.

Na vratima je morao da zastane i spusti torbu. Pobogu, pomisli, zar svaki put ista priča, pa žurno ulete kroz hodnik do kuhinje ne bi li se uverio da su sve ringle pogašene, i rerna da je ugašena - sve je bilo pogašeno, ali ga je to malo izbacilo iz takta, popustila mu je koncentracija. Zastao je, oslonio se o dovratnik i udahnuo što je dublje mogao. Zadržavši dah, izbrojao je do petnaest, šesnaest, sedamnaest, izgurao je do osamnaest i devetnaest, a onda polako odahnu. To ga je prijatno omamilo, poput prvih pola litra piva u kafiću. Onda je ponovio postupak i znatno se umirio, pa mu se na putu do garaže čak oteo i kratak osmejak.

Otvorio je vrata i bacio mornarsku jaknu na suvozačevo sedište, torbu je smestio u prtljažnik, mogao ju je naprosto baciti na zadnje sedište, ali bi bilo glupo da usmrdi kabinu ovaj poslednji put, kad je dosad uvek bila tako čista.

...

A da možeš leteti kroz noć sasvim tiho, a ne u bučnom helikopteru, već pre kao u snu, kao Petar Pan, kad bi se tako uzdigao iz doline uz breg, na prikladnoj razdaljini od vrhova krošnji, a potom skliznuo niz obronak brda prema ski-stazi, lako bi ugledao Jima kako vozi krivinama ka Lilestremu, a u to doba dana nije bilo mnogo vozila na putevima, tako da bi lako uočio auto koji baca blistavožut snop svetlosti preda se, a zapravo ne bi ni video sam auto dok tako lebdiš

poput anđela, već samo žuto polje kako se kreće bez žurbe, i bez vidnog izvora. Skroz dole, gde se reka uliva u jezero, tik ispred stanice s parkinzima, teretane SATS i sajamske hale, Jim iznenada skrenu s Linije života i umesto n jome prođe kroz Lilestrem ka Fetsundu velikom ravnicom koju preseca reka Lejra, pa nastavi preko visokog mosta visoko iznad reke Glome, levo od svezanih balvana u vodi, a desno od lepog starog železničkog mosta, takođe na reci Glomi, pa iako se sada ništa od toga nije videlo, Jim je znao da je tu.

Skrenuo je južno i spustio se okukama do obale jezera Ejern, dugog više desetina kilometara. Još nije bilo naročito kasno, niti naročito rano, imao je dovoljno vremena da još obilaznijim putem nego obično stigne do Osla i fjorda, mogao se još vozikati u mračnom automobilu kroz noć. No posle više od sat vožnje Evropskim putem 18, kazaljke su pokazivale više sati nego što je planirao. To ga je uznemirilo. Uključio je radio. Začu se klasična muzika, zvučalo je kao neki Betovenov komad za gudački kvartet, ali u ovom trenutku ta je muzika delovala, rečima njegove majke, razdražljivo. Stoga je ugasio radio. Zakasniću, pomisli, već je skoro pola šest, a onda prekori sam sebe. Gde ćeš zakasniti, kuda žuriš? Stići ćeš na vreme tamo gde si se uputio. A još je bio mrak, i nakon pola sata vožnje sporednim putevima koji su mu bili tako dragi, najзад je izbio iz pravca Hauketua na prugu i nastavio duž litice ka Heregordskom putu. Ispred stanice u Ljanu skrenuo je levo preko železničkog mosta, bilo je crveno, ali nikog na vidiku, pa je svejedno skrenuo. Kad je prešao most i još malo odmakao tim putem, iza one radnje zvane Karusel niko nije iskočio iz tame pred njegove farove, štaviše, put je s obeju strana bio čist, ništa se nije kretalo njime, samo mu je u susret išao par farova, ali Jim je bio smiren i disao je ujednačeno, pa se glatko mimoišao s drugim automobilom i povezao ka Moseveju i u dnu puta skrenuo desno, ka Oslu i belome mostu, misleći kako stiže na vreme onamo kuda se uputio.

IV

Siri. 2003.

Ovo bi valjalo da ispričam.

Spremala sam se da otputujem u Avganistan za „Spasimo decu“. Već sam nekoliko godina putovala za tu organizaciju i radila s porodicama iz najudaljenijih kutaka sveta, sa roditeljima koji su jednom nogom u srednjem veku, sa školama, bolesnom decom, a sada sam se spakovala i spremila. Dvaput sam već bila u Avganistanu i znala sam šta treba ostaviti kod kuće; izvesne knjige, odeću, nakit s izvesnim simbolima, čitav niz ženskih sitnica koje ne bih sad nabrajala, no iz poslovnih i ličnih razloga prvo sam otputovala u Singapur, gde sam nekog poznavala, to jest gde se moj poznanik tad zatekao. Bio je Norvežanin, novinar, bili smo zajedno neko vreme nekoliko godina pre toga. Bilo nam je lepo i mnogo smo dobili od te veze, a kada smo ostavili romantiku za sobom i svako nastavio svojim putem, nije ostalo nikakve gorčine među nama. Meni je naprosto nedostajao dar da podelim život sa nekim, a ni njegovo umeće da podeli život sa mnom nije bilo baš izuzetno. No kad bismo se sreli, podelili bismo krevet. A sretali smo se svuda po svetu, jer smo oboje mnogo putovali. Prvi put smo se sreli sredinom devedesetih u Sarajevu, ali ne i u Prištini ubrzo potom. A jednom smo se sreli i u Libiji, u Bengaziju od svih mesta, ne sećam se šta je tamo radio i o čemu je pisao, sretali smo se i dok je bio oženjen. Žena mu je bila iz Ženeve, takođe novinarka, ali meni nikad nije smetala ni pomisao na to da je izneverio neku drugu niti to što toj drugoj pripada. Valjda nikad nisam tako gledala na stvari, da ljudi pripadaju jedni drugima. Bio je dobar, pametan, svašta je znao, to moram reći, i nikad nisam upoznala nekog ko se tako dobro ljubi. To mi je nekako ostalo bitno. Ha-ha.

No nisam otišla u Singapur iz pukog hira da se vidim sa njim. Nije mi više bio toliko važan, a i to bi bio poskuplji hir koji sebi ne bih mogla priuštiti.

U Singapuru je takođe trebalo da dočekam veliku isporuku školskog materijala i medicinske opreme koja je u taj grad stigla brodom, odakle je za Kabul nastavljala avionom. Mala aviokompanija se najednom uprpila, nisu hteli da lete za Kabul, strepeli su da će im

neko oboriti avion. Odmah sam shvatila da su se više uplašili za avion nego za posadu, pošto ovu nisu uopšte spomenuli. Bilo je to krajem zime 2003. godine, neposredno uoči sramnog upada u Irak, ali kunem se da u to vreme zaista nije bilo opasno leteti za Avganistan. Vodili smo dijalog sa raznim stranama i imali smo dobar uvid. Ipak, ništa što bih rekla nije vredelo, pa sam morala da organizujem celu stvar ispočetka, sa novom aviokompanijom. Potrajalo je, ali sam uspela nekako. Morala sam da trčkaram od jednih do drugih s papirima, formularima i norveškim pasošem u ruci. Ništa dramatično, ali ona prva aviokompanija je posejala tovar gde je stigla, tako da se on sad nalazio na bar tri različita mesta, do kolena u živom pesku logistike. Stoga je moj zadatak bio da šarmiram sve instance, sakupim sav tovar na jednu gomilu i postaram se da ništa ne nestane u tom procesu, a onda pomognem toj novoj, maloj i pomalo smotanoj aviokompaniji da što pre poleti sa njim, a onda i sama otputujem, kad sve bude sređeno.

Prijatelj mi se obradovao. Proveli smo nekoliko lepih dana dok sam čekala da se mašinerija pokrene, ali onda je on morao da otputuje preko Tajlanda na granicu sa Burmom, gde se nešto spremalo. Čula sam da od toga ništa nije bilo, ono što su očekivali da će se desiti nije se desilo.

Rastali smo se uz osmehe, poljubila sam ga i rekla mu da je baš sladak. Nasmejao se i odmahnuo glavom. A bio je sladak.

...

I tako sam ostala sama u velikom gradu. Najednom me je obuzela nekakva tromost, mrzelo me je da govorim engleski ili bilo šta u nekom dužem narednom periodu, da se upuštam u sve to, unosim, i stoga reših da odem u norvešku pomorsku crkvu. Nalazila se na vrhu najstrmijeg brega u Singapuru s pogledom na stovarište za kontejnere u luci, inače najveće na svetu, ako je verovati onome što sam pročitala. Prikladno mesto, imajući u vidu moj zadatak. Prvo što sam pomislila bilo je kako stvari tamo dole mogu zauvek nestati.

Poslužili su me kafom i vaflama. Vafle nisam jela još otkako smo Tomi i ja pronašli stari majčin pekač. Stajao je u donjoj polici kuhinjskog ormarića, pa smo po sećanju zamesili testo u zelenoj vangli, po Tomijevom sećanju, kad bi zažmurio i usredsredio se video bi pred sobom šta je ona radila s rukama; tamo, amo, razbij

jaja, sipaj šećer, umuti, pa brašno, pa smo napravili vafle kako bi bliznakinje osetile miris iz kuhinje i kako bi ih on ispunio pospanošću i osećanjem da su bezbedne u toj kući. Tomi i ja smo prethodno u razgovoru došli do toga da su vafle i sigurnost dve strane istog novčića, stoga smo se dobro pomučili - pamtim da smo u prvi mah zaboravili na maslac, stoga je vafli na kraju ispalo tako malo da smo se Tomi i ja morali zadovoljiti samo sa po jednom, dok smo ostale prepustili bliznakinjama. Teško nam je to palo posle onolikog truda.

Dva dana kasnije policajac je došao po nas.

...

Sveštenik je bio veoma fin. Nije bio star. Predstavila sam se, dobila vafle, a onda smo malo popričali uz kafu. Zapitkivao me je sa živim zanimanjem, te sam mu pričala o svom poslu, o svemu što sam videla, mestima kuda su me slali, gde se često dešavalo da ti gori pod nogama, ali u tome i jeste bila suština posla - neko je morao otići i tamo. Naprosto je bilo tako. Neko je morao. Rekao je da je to vrlo hrišćanski, a ja sam se samo osmehnula ne trudeći se da objasnim kako to nema nikakve veze sa hrišćanstvom. Nije bilo svrhe, nisam ga poznavala, a nije mi navika da prosipam dušu neznancima - ma koliko bili prijatni.

...

„Bergren“, rekao je. „To mi zvuči poznato. Već sam video to prezime ovde, ali bilo je to pre mog vremena, ni sam ne znam kad. Zapamtio sam zato što smo nedavno sređivali stvari koje su posetioци ovde ostavili, što slučajno, što namerno, nije uvek jasno šta je bilo posredi. Kako bilo, imamo i kutiju s nekoliko stvarčica, kutiju na kojoj piše Bergren.

„Ali u Norveškoj ima nebrojeno Bergrena“, rekoh. „Pa i u Švedskoj. Sigurno su neki od njih otišli i u mornare.“

„U pravu si. No ovo je bila jedna starija gospođa. Nisam siguran da li je još plovila ili je naprosto živela ovde u Singapuru. Ali imala je retko ime: Tija. Tija Bergren. Tako sam i zapamtio kutiju, zbog tog retkog imena.“

Nisam znala šta da kažem.

„Došla je ovamo“, nastavi sveštenik. „Bilo joj je loše. Moji prethodnici su je smestili u bolnicu gde je, nažalost, preminula. Ne

piše od čega. Nije imala adresu u Norveškoj, pa nisu znali koga da obaveste.“

Još sam ćutala. A onda rekoh: „Moja majka se zvala Tija Bergren.“

„Zaista? Pa je li radila na brodu?“

„To zaista ne bih znala.“

„Razumem“, reče sveštenik. A potom reče: „Sačekajte trenutak.“

Ustao je i otišao do nekih vrata u dnu prostorije, da bi se ubrzo potom vratio noseći pod mišicom jednu kutiju od cipela. Gledala sam kroz prozor. Bilo je previše vruće.

...

Zapravo, nepodnošljivo vruće. I sve te boje. Bilo ih je previše. Iznad kontejnera treperio je ustajali vazduh. Treperio je od usijanog metala koji ne bi smeo ni dodirnuti. Prizor je bio mučan, neslobodan. Sve te dizalice. Najednom poželeh da sam u Kabulu. Tamo je tek stizalo proleće, visoko gore, nedaleko od Hindukuša, krova sveta, bilo je hladno.

Spustio je kutiju na sto.

„Pa da bacimo pogled.“

„Ne može da škodi“, rekoh.

Otvorio je kutiju, povadio predmete i poređao na sto, jedan po jedan, bilo ih je neobično malo i pomislih, na engleskom, zapravo, How strange. I would have expected more? (Eng.: Čudno. Očekivala bih više toga. - Prim. prev.)

„Nema mnogo toga“, reče sveštenik.

„Pa i nema“, složih se.

„Prepoznaješ li nešto?“

Raširila sam stvari po stolu. Ključevi, ručni sat, nešto zaista lepog nakita, presavijeni isečak iz novina: muškarac s rukavicama i fudbalskom loptom; nešto novca, dolara, čak ne ni toliko malo i dokumenti sa zaglavljem raznih pomorskih kompanija, od kojih nijedna nije bila norveška. Ali norveško je bilo njeno ime koje je pisalo na njima. Bio je tu i pasoš, ali ne norveški. Otvorila sam ga, pogledala sliku, lice na njoj. Nisam bila sigurna. Nisam ga prepoznala. Dvoumila sam se, i nije mi prijalalo to stanje.

„Ne“, rekoh. „Ali ništa čudno, pošto jedva pamtim majku, bila sam baš mala kad je nestala. A ovo je neka starija gospođa. Verovatno ipak nije ona.“

„Da, pa ne mora nužno biti ona“, složio se. „Ali pogledaj ovo.“

Pokazao mi je nekoliko sličica u malim zastakljenim ramovima, bilo ih je tri i sveštenih ih poređa na sto ispred mene. Nagnuh se i nešto me probode u utrobi. Na jednoj slici bio je dečak od trinaestak godina, ne stariji od toga, na drugoj devojčica, mlađa od njega neke dve godine, a na poslednjoj dve još manje devojčice, očigledno bliznakinje, obe su imale kikice povezane istim mašnicama; uzimala sam slike jednu po jednu, pomno ih proučavala, ali sam u sebi znala: to nismo mi. Sve se podudaralo, ali to nismo bili mi. Nisu čak ni podsećali na nas. A onda sam shvatila da to nisu prave fotografije, već isecci iz časopisa, verovatno čak i ne iz istog časopisa, jer je kvalitet papira bio različit, treba li da se rastužim, upitah se, iz ovog ili onog razloga. Da li mi se zato ovo dešavalo? Već dugo nisam bila tužna. Ali nisam se rastužila. Samo začudila, a možda i nešto više od toga. Moram zvati Tomija, pomislih, moram mu ispričati. Ali šta bih mu rekla: da sam u jednoj kutiji za cipele u mornarskoj crkvi u Singapuru pronašla slike dece koja nismo mi.

„Ne, ne znam ko su ova deca“, reko. Najiskrenije.

„Pa, vredelo je pokušati“, reče sveštenik. „Svakako.“

...

Na rastanku sam se rukovala sa sveštenikom, zahvalila mu na vaflama, ispričala kako ih nisam okusila od detinjstva, na šta je on rekao da su i deca i vafle nebeski darovi. Bila je to neobična replika, ali i duhovita, dobrodušna, bio je to jedan dobar sveštenik, pomislih, pravi hrišćanin, a poručio mi je i da se ne izgubim na putu za Kabul, poželeo mi je i srećan rad, na šta sam ga dugo i čvrsto zagrlila, a on se ozbiljno zarumeneo. Bio je lep čovek, tamne, kovrdžave kose, bar petnaest godina mlađi od mene. No takođe se i nasmejao, tobož ponosno. Mogla sam baš i da ga poljubim.

Spuštajući se od crkve, koja tad uopšte nije ličila na crkvu, okrenula sam se i mahnula mu, više je ličila na neki azijski hram, valjda zbog tavanice, i još sam bila začuđena zbog onoga što sam unutra doživela, ali i srećna. Da, upravo tako: bila sam srećna.

...

Samo tri dana kasnije, uzleteli smo.

Table of Contents

ODBIJAM

I

Jim. Septembar. 2006.
Tomi. 1962.
Tomi. 2006. Proleće 1966.
Iza mlina. 1966.
Jim. Tomi. 1966.
Tomi. 1966.
Siri. Novembar. 1967.
Jim. Septembar 2006.
Tomi. Jim. 1970.
Jim. Septembar. 2006. 2005.
Siri. 1970.
Tomi. Junsen. Avgust 2006.
Tomi. 1970.
Siri. 1970. 1971.
Jim. Tomi. 1970.

II

Junsen. Decembar 1964.
Jim. Septembar 2006. 1971.
Tomi. Jim. 1971.
Tomi. Jim. 1971.

III

Gospođa Bergren. 1964. 1965.
Tomi. Septembar 2006.
Tomi. Septembar 2006.
Tomi. Septembar 2006.
Tomi. Poslednja noć. Septembar 2006.
Jim. Poslednja noć. Septembar 2006.
Jim. Poslednja noć. Septembar 2006.
Nastavak

IV

Siri. 2003.